

DİPLOMATİYA ALƏMİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

XARİCİ İŞLƏR NAZİRLİYİNİN

JURNALI

№ 4, 2003

Redaksiya Şurası

1. Vilayət Quliyev	Nazir (Baş redaktor)
2. Novruz Məmmədov	Azərbaycan Respublikası
Prezidentinin İcra Aparatının Xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri
(Baş redaktorun birinci müavini)
3. Araz Əzimov	Nazir müavini
4. Xələf Xələfov	Nazir müavini
5. Mahmud Məmmədquliyev	Nazir müavini
6. İlqar Məmmədov	Xarici siyasətin planlaşdırılması və
strateji araşdırmalar idarəsinin (Mərkəz) rəisi (Baş redaktorun
müavini)
7. Qabil Köçərli	Mətbuat və informasiya idarəsinin rəisi

Redaksiya heyəti

1. Aliyə Ağazadə	Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsinin (Mərkəz) III katibi (məsul katib)
2. Mütəllim Əlimərdanov	İnformatika şöbəsinin aparıcı mütəxəssisi
3. Kamran Məmmədov	Birinci ərazi idarəsinin III katibi
4. Ceyhun Musayev	Mətbuat və informasiya idarəsinin atasəsi
5. Ramil Əkbərov	Mətbuat və informasiya idarəsinin atasəsi
6. Mehman Əliyev	İkinci ərazi idarəsinin atasəsi
7. Elçin Hüseynli	Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsinin (Mərkəz) referenti

Jurnal üç aydan bir nəşr edilir. Xarici siyasət və diplomatiyaya aid olan sənədləri, fotosəkilləri və ya məqalələrini jurnalda çap etdirmək istəyənlər XİN-ə müraciət edə bilərlər. Qeyri-dəqiq faktlara görə məqalələrin müəllifləri məsuliyyət daşıyırlar. Müəlliflər məqalələrin elektron (disket və ya elektron poçt vasitəsilə) və çap variantı ilə yanaşı, 5X6 ölçüsündə fotosəkil, müəllifin qısa tərcüməyi-halını, məqalənin qısa xülasəsi (10 cümləyə qədər) və ünvan və telefonlarını təqdim edirlər. Jurnalda qəbul edilən məqalələrə olan tələblər:

Həcm: 10 səhifəyə qədər

Dil: Azərbaycan, rus və ya ingilis

Şrift: Azərbaycan dilində: Times Roman AzLat; rus və ingilis dillərində: Times New Roman

Şriftin ölçüsü: 12

Interval: 1,5

İstifadə edilmiş ədəbiyyata və ya digər nəşrlərdən sitatlar gətirəndə həmin ədəbiyyata istinad vacibdir.

İstinadlar qeyd vasitəsilə hər səhifədə yeni nömrə ilə səhifənin aşağısında xətt altında verilir. Qeydlərdə müəllifin tam adı və familiyası, əsərin adı, nəşr olunan şəhərin və nəşriyyatın adı, nəşrin tarixi və sitat gətirilən səhifə göstərilir. İnternet vasitəsilə əldə edilmiş mənbələrin web site ünvanları tam və tarixi ilə verilir. Əlyazmalar və disketlər qaytarılmır. Məqalələr redaktə və ixtisar edilə bilər.

Ünvan: Xarici İşlər Nazirliyi, Xarici siyasətin planlaşdırılması və strateji araşdırmalar idarəsi (Mərkəz), Ş. Qurbanov küç. 4, Bakı 370009; Tel. 92 73 28; 92 80 35.

e-poçt: i_mammadov@mfa.gov.az

Jurnalın satışı, nəşri, abunə yazılması və ya digər texniki məsələlər: Tel. 92 80 92, Fəxrəddin Şükürov

Mündəricat

Rəsmi xronika

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H.Əliyevin diplomatik fəaliyyəti

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Hindistanın Azərbaycana yeni təyin olunmuş Səfirinin etimadnaməsini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Qafqaz Müsəlmanlarının XI qurultayına müraciəti

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Kazan şəhərinin 1000 illik yubileyinə həsr olunmuş Böyük Volqa yolu beynəlxalq konfransına müraciəti

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin “Azərneftyanacaq” neft emalı zavodunun kollektivinə müraciəti

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Azərbaycanın Yəhudi İcmasına müraciəti

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin digər görüşləri

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri V.Quliyevin diplomatik fəaliyyəti

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin GUÖAM-ın Yalta Zirvə görüşündə iştirakına dair

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin Türkiyə Respublikasına rəsmi səfərinə dair

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin BMT Baş Assambleyasının 58-ci sessiyasında iştirakına dair

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin Avropa Birliyi–Azərbaycan Əməkdaşlıq Şurasının 5-ci iclasında iştirakına dair

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin MDB-nin Xarici işlər nazirləri şurasında iştirakına dair

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin digər görüşləri

Rəsmi məlumat

İ.H. Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Baş Naziri təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı

A.T. Rasizadənin Azərbaycan Respublikası Baş Nazirinin birinci müavini təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı

A.T. Rasizadənin Azərbaycan Respublikasının Baş Naziri vəzifəsindən azad edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı

İ.H. Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Baş Naziri vəzifəsinə təyin edilməsinə razılıq verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin qərarı

İlham Heydər oğlu Əliyev. Tərcümeyi-hal

Cıxışlar

Azərbaycan Respublikasının Baş Naziri İlham Əliyevin sentyabrın 24-də BMT Baş Məclisinin 58-ci sessiyasında çıxışı

Bəyanatlar

Azərbaycan Respublikası Xarici işlər nazirliyinin bəyanatı

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin İsveç Krallığının Xarici İşlər Naziri xanım Anna Lindin ölümü ilə əlaqədar bəyanatı

Azərbaycan Respublikası Xarici işlər nazirliyinin bəyanatı

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyində

Xəzər dənizinin hüquqi statusu üzrə Azərbaycan Respublikası və İran İslam Respublikası arasında ikitərəfli danışıqların davam etdirilməsi üçün Azərbaycan Respublikası nümayəndə heyətinin 15 iyul 2003-cü il tarixində Tehran şəhərinə səfəri

«Diplomatiya Aləmi» jurnalının təqdimat mərasimi keçirilmişdir

Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında Konvensiyanın hazırlanması üzrə Xəzəryanı dövlətlərin xarici işlər nazirləri müavinləri səviyyəsində Xüsusi İşçi Qrupunun 2003-cü ilin 22-24 iyul tarixində Moskva şəhərində keçirilmiş 10-cu iclası

Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında Konvensiyanın hazırlanması üzrə Xəzəryanı dövlətlərin xarici işlər nazirləri müavinləri səviyyəsində Xüsusi İşçi Qrupunun cari il 8-9 sentyabr tarixində Aşqabad şəhərində keçirilmiş 11-ci iclası

Azərbaycan Respublikası Xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov tərəfindən xarici ölkələrin Bakıda akkreditə olunmuş səfirliklərinin və beynəlxalq təşkilatlarının nümayəndələri üçün «Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi» mövzusunda keçirilmiş təqdimat mərasimi

Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfovun Vatikanın Dövlət Katibliyinin dövlətlərlə münasibətlər şöbəsinin katibi arxiyepiskop Monsinyor Jan-Lui Toran ilə görüşü

Azərbaycan Respublikasının xaricdəki diplomatik nümayəndəliklərində

E.M. Məmmədyarova Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri dərəcəsi verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı

E.M. Məmmədyarovun Azərbaycan Respublikasının İtaliya Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı

Elmar Məhərrəm oğlu Məmmədyarov. Tərcümeyi-hal

Azərbaycan Respublikasının Səudiyyə Ərəbistanındakı Səfirliyinin 2003-cü ilin iyun-iyul aylarında apardığı iş

Press-reliz

Məqalələr

Elmira Sarıcalinskaya. Qadınların diplomatiyada rolu

Гусейн Гусейнов. Краткий обзор исторических аспектов армяно-азербайджанского противостояния

Cavanşir Vəkilov. XX əsrin 20-30-cu illərində Azərbaycan-İran mədəni əlaqələri haqqında

Махир Халифа-заде. Современная политика США и англо-американское стратегическое партнерство

Bəxtiyar Aslanbəyli. Beynəlxalq vergi müqavilələri

Сабина Гарашева. Кавказ в системе современных международных отношений

Xarici nəşrlər

Patricia Carley. Nagorno-Karabakh Searching for a Solution

Peter Jarman. Resolving Ethnic Conflicts in the Former Soviet Union

Ermənistan – Azərbaycan münaqişəsi beynəlxalq təşkilatlarda

İslam Konfransı Təşkilatı (İKT) tərəfindən qəbul edilmiş qərarlar

13/30-P sayılı qətnamə. Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü haqqında qətnamə

21/30-E sayılı qətnamə. Azərbaycan Respublikasına İqtisadi yardım haqqında qətnamə

10/30-C sayılı qətnamə. Ermənistan Respublikasının təcavüzü nəticəsində Azərbaycan Respublikasının işğal olunmuş ərazilərində İslam tarixi və mədəniyyət abidələrinin məhv edilməsi və dağıdılması haqqında qətnamə

Arxiv sənədləri

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və Millətlər Cəmiyyəti

Millətlər Cəmiyyəti. Azərbaycanın Millətlər Cəmiyyətinə qəbulu. Azərbaycan Respublikası sülh nümayəndə heyətinin Prezidenti tərəfindən Baş Katibə ünvanlanmış məktub. Assambleya sənədi *A. 76. 1921.VII*

Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən xarici ölkələrin Diplomatik missiyalarının və Beynəlxalq Təşkilatların Nümayəndəliklərinin heyətinin Xarici İşlər Nazirliyində akkreditə olunma qaydaları

«Diplomatiya Aləmi» jurnalına abunə olmaq forması

RƏSMİ XRONİKA

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ HEYDƏR ƏLİYEVİN 2003-CÜ İL İYUL-SENTYABR AYLARI ƏRZİNDƏ DİPLOMATİK FƏALİYYƏTİ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev Hindistanın Azərbaycana yeni təyin olunmuş Səfirinin etimadnaməsini qəbul etmişdir

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev 2003-cü il iyulun 2-də Prezident sarayında Hindistan Respublikasının ölkəmizdə yeni təyin olunmuş fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Cyoti Svarup Pandenin etimadnaməsini qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev səfirin etimadnaməsini qəbul edərək demişdir:

- Hörmətli cənab səfir!

Mən Sizi Hindistanın Azərbaycanda fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri təyin olunmağınız münasibətilə təbrik edirəm, sizə işlərinizdə uğurlar arzulayıram.

Hindistan ilə Azərbaycan arasında əlaqələr çox qədim tarixə malikdir. Biz keçmişdə də əməkdaşlıq etmişik, ticarət aparmışıq, başqa əlaqələr olmuşdur və bunu indi də etmək istəyirik. Biz sizin ölkəyə həmişə xoş münasibət bəsləmişik və sizdən də xoş münasibət görmüşük. Bizim xalqlarımızın həyatında, adət-ənənəsində həm Hindistana, həm də Azərbaycana məxsus olan ümumi xüsusiyyətlər var. Biz bunları qoruyub saxlayırıq.

Sizə Azərbaycanda səfirlik işinizdə uğurlar arzulayıram. Əmin ola bilərsiniz ki, Azərbaycanda sizin səfirlik fəaliyyətinizi həyata keçirmək üçün bütün imkanlar yaradılıbdır. Sizi bir daha təbrik edirəm, uğurlar arzulayıram.

* * *

Prezident Heydər Əliyev səfir Cyoti Svarup Pande ilə xatirə şəkli çəkirdi.

Sonra Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyev səfir Cyoti Svarup Pande ilə səmimi söhbət etdi, ona ölkəmizdəki fəaliyyətində uğurlar arzuladı.

www.president.az, 02.07.03

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Qafqaz Müsəlmanlarının XI qurultayına
müraciəti**

Bakı, 29 iyul 2003-cü il

Hörmətli qurultay nümayəndələri!

Sizi – Qafqaz müsəlmanlarının Bakı şəhərində keçirilən XI qurultayının nümayəndələrini səmimi qəlbdən salamlayır, qurultayınızın işinə uğurlar arzulayıram.

Qafqaz qədim zamanlardan burada məskunlaşmış insanların formalaşdırdığı adət-ənənələrin, mənəvi dəyərlərin zənginliyinə görə dünyanın nadir bölgələrindən biridir. Qafqaz xalqlarının tarix boyu bəşər mədəniyyətinə verdiyi töhfələr olduqca sanballı və qiymətli olmuşdur. İslamın Qafqazda yayılması ilə region xalqlarının tarixində yeni bir dövr başlanmış, müqəddəs kitabımız Qurani-Kərimin ilahi hökmləri insanların həyat tərzinin, milli-mənəvi dəyərlərinin əsasını təşkil etmişdir. Bu dövrdən başlayaraq islam sivilizasiyası Qafqaz xalqlarının sosial-iqtisadi, ictimai, elmi və mədəni inkişafına güclü təkan vermiş və regionun dahi şəxsiyyətləri də həmin sivilizasiyanın zənginləşməsi yolunda böyük xidmətlər göstərmişlər.

İslam dini sülh, qardaşlıq və əməkdaşlıq dinidir. 2001-ci il sentyabrın 11-də Amerika Birləşmiş Ştatlarında törədilmiş faciəli hadisələr bütün sülhsevər qüvvələr kimi, müsəlman din xadimləri tərəfindən də birmənalı şəkildə pislənildi, eyni zamanda, terrorizmə dini don geyindirmək cəhdləri qətiyyətlə rədd edildi. Həqiqətən də, mərhəmət və şəfqət prinsiplərinə əsaslanan islam dininin hər hansı zorakılıq və terror halları ilə əlaqəsi ola bilməz.

Başqa dinlərlə dözümlülük, dinc yanaşı və anlaşma şəraitində yaşamaq islam dininin nəcib xüsusiyyətlərindən biridir. Bu, tarix boyu Qafqazda da, Azərbaycanda da həmişə öz əməli ifadəsini tapmışdır. Biz iftixar hissi ilə deyə bilərik ki, bölgəmizdə dini zəmində heç vaxt qarşıdurma halları olmamışdır. Belə bir hal Qafqaz müsəlmanlarının həmişə sülh və əmin-amanlığa dəvət edən islami dəyərlərə sadıq olduğunu əyani şəkildə nümayiş etdirir. Bölgəmizdə bəzi siyasi qüvvələrin qərəzli məqsədlərlə törətdikləri münaqişələrin, o cümlədən Qarabağ münaqişəsinin heç bir dini və ya etnik səbəbi yoxdur. Bu, ölkələrimizin müstəqilliyinə, suverenliyinə və ərazi bütövlüyünə qənim kəsilmiş qüvvələrin apardıqları separatçılıq siyasətinin nəticəsidir. Bölgədə dini

düzümlülüyün bərqərar edilməsi, münaqişələrin aradan qaldırılması yolunda Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin, müsəlman din xadimlərinin göstərdikləri səylər sabitliyin və əmin-amanlığın bərqərar edilməsi baxımından təqdirəlayiqdir. Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət qurmaq yolunu tutmuşdur və bu yolla da irəliləyir. Azərbaycan dövləti öz vətəndaşları üçün Konstitusiyada təsbit olunmuş bütün azadlıqların, o cümlədən vicdan azadlığının təmin edilməsini öz siyasətinin əsas tərkib hissəsi hesab edir. Azərbaycanda formalaşmış dövlət din münasibətləri beynəlxalq aləmdə bu sahədə səmərəli və əlverişli model kimi qəbul edilir. Azərbaycan vətəndaşlarına islamın gözəl mənəvi dəyərlərinin aşılınması, onların bu zəmində tərbiyələndirilməsi cəmiyyətdə sağlam mənəviyyatın hökm sürməsi işinə öz güclü müsbət təsirini göstərir. Azərbaycan dövləti müsəlman din xadimlərinin bu sahədə apardıqları işi yüksək qiymətləndirir.

Hörmətli qurultay nümayəndələri!

Qafqaz müsəlmanlarının XI qurultayı üçüncü minillikdə keçirilən ilk qurultaydır. Yəni, əsl cəmiyyətin bütün təbəqələri, o cümlədən din xadimləri qarşısında yeni vəzifələr, yeni tələblər qoyur. Əminəm ki, siz bu qurultayda Qafqaz müsəlmanlarının gələcək fəaliyyətinin həmin vəzifələrə uyğun qurulması, ümumqafqaz məsələlərinin həll edilməsi, islam dini dəyərlərinin təbliğ olunması üçün daha sıx əməkdaşlıq məsələlərini müzakirə edəcək və müvafiq qərarlar qəbul edəcəksiniz.

Yüksək amallara xidmət edən nəcib fəaliyyətinizdə sizə böyük uğurlar diləyir, hər birinizə cənsağlığı və səadət arzulayıram.

www.president.az 29.07.03

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Kazan şəhərinin 1000 illik yubileyinə həsr olunmuş
Böyük Volqa yolu beynəlxalq konfransına
müraciəti**

Bakı, 4 avqust 2003-cü il

Xanımlar və cənablar,

Sizi tarixi Böyük Volqa Yolunun cənub hüdudunda yerləşən, qədim ənənələrə və zəngin mədəni irsə malik olan ölkələrdən birinin – Azərbaycan Respublikasının paytaxtı Bakı şəhərində səmimiyyətlə salamlayır, nəcib və xeyirxah missiyanızda sizə uğurlar arzulayıram.

Bəşəriyyət tarixində yollar, nəqliyyat qovşaqları dövlətləri və xalqları bir-birinə yaxınlaşdıran vasitə kimi onların həyatlarının siyasi, iqtisadi, ticari və mədəni tərəflərinə həmişə ciddi təsir göstərmişdir.

Əsrlər boyu sülhə, əməkdaşlığa və dinc qonşuluğa xidmət edən Böyük Volqa Yolu bir çox dövlətləri birləşdirir. Bu yol onların tarixi-mədəni irsinin qorunması, dözümlülük əsasında qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq və tərəfdaşlığın formalaşması və yayılması baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Böyük İpək Yolu ilə kəsişmə nöqtəsində yerləşən və əsas rabitə şəbəkələrindən biri olan Böyük Volqa Yolu region dövlətlərinin iqtisadi və mədəni inkişafında xüsusi rol oynamış, Böyük İpək Yolunun genişlənməsinə, digər ölkələrin və xalqların bu mühüm nəqliyyat dəhlizinə çıxışının asanlaşmasına əlverişli zəmin yaratmışdır. Böyük Volqa Yolu vahid Avrasiya rabitə sisteminin ən qədim və irimiqyaslı transkontinental magistrallarından biridir. Bu yol uzun əsrlər boyu Baltik və Xəzər dənizlərini Fars körfəzi ilə birləşdirən böyük bir ərazidə yaşayan xalqlar arasında sıx əlaqələrin formalaşmasında vacib amil olmuşdur.

Xəzər dənizi və Xəzər hövzəsi regionu öz nadir təbii sərvətləri, habelə Böyük İpək Yolu və Böyük Volqa Yolunun kəsişməsindəki son dərəcə əlverişli mövqeyi ilə həmişə mühüm siyasi proseslərin mərkəzində dayanmış və Xəzəryanı dövlətlər arasında beynəlxalq iqtisadi inteqrasiya proseslərinə müsbət təsir göstərmişdir.

Azərbaycan qədim zamanlardan bəri Böyük Volqa Yolunun əsas qovşaqlarından biri olmuş və sosial-iqtisadi, mədəni və informasiya mübadiləsi üzrə münasibətlərin inkişafı işinə öz önəmli tarixi töhfəsini vermişdir. Müstəqillik əldə etdiyi gündən ölkəmiz bütün dövlətlərlə suveren bərabərlik, ərazi bütövlüyü, sərhədlərin toxunulmazlığı və beynəlxalq hüququn hamı tərəfindən qəbul olunmuş digər prinsipləri əsasında ikitərəfli, regional və çoxtərəfli əməkdaşlığı həyata keçirir və bundan sonra da beynəlxalq əlaqələrin genişləndirilməsi sahəsində hərtərəfli fəaliyyət göstərmək əzmindədir.

Qədim mədəniyyət mərkəzlərindən biri olan Kazan şəhərinin əsasının qoyulmasının 1000 illiyinə həsr edilmiş beynəlxalq elmi-praktik konfransın hazırkı mərhələsinin Bakıda keçirilməsi xalqlarımız arasındakı tarixi-mədəni əlaqələrin daimiliyinin və qırılmazlığının bariz nümunəsi olmaqla yanaşı, sivilizasiyaların, milli-mədəni irslərin qorunması istiqamətində söylərimizin birləşdirilməsinə, həmçinin Böyük Volqa Yolu üzərində yerləşən xalqlar arasında qarşılıqlı anlaşmaya və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığa önəmli töhfə olacaqdır.

Sizə nəcib təşəbbüsünüzdə uğurlar, qədim və həmişəcəvan Kazan şəhərinə isə tərəqqi və çiçəklənmə arzu edirəm.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin
“Azərneftyanacaq” neft emalı zavodunun kollektivinə müraciəti

Bakı, 29 avqust 2003-cü il

Hörmətli neftçilər!

Sizi – «Azərneftyanacaq» neft emalı zavodunun kollektivini müəssisənin istismara buraxılmasının 50 illiyi münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm!

Bu zavodun istismara buraxılması neft sənayemizin həyatında əlamətdar hadisə olmuşdur. Yarıməsrlük tarixi ərzində müəssisənin kollektivi Azərbaycan neftçiləri içərisində öz dəst-xətti ilə daim seçilmişdir. Bugünkü «Azərneftyanacaq» səciyyələndirən əsas cəhətlərdən biri işçilərin və mühəndis-texniki heyətin zəhmətsevərliyi, yüksək əmək məhsuldarlığı və buraxılan məhsulun keyfiyyətidir. Azərbaycanda neftin hasil edilməsi, daşınması və emalının çox zəngin ənənələri vardır. Hələ XX əsrin 70-80-ci illərində Yeni-Bakı neftayırma zavodunda tikilən ELOU-AVT-6, Katalitik Riforinq, Katalitik Krekinq və Tədrici Kokslaşma qurğuları bu gün imkan verir ki, neft emalı prosesində beynəlxalq standartlara cavab verən çeşidli məhsullar istehsal olunsun. Ona görə də müasir dövrdə də müstəqil respublikamız bütün dünyada aparıcı neft ölkələrindən biri kimi tanınır və bu sahənin inkişafına öz önəmli töhfələrini verir. Əminəm ki, öz peşəkarlığı və fədakar əməyi ilə seçilən “Azərneftyanacaq” neft emalı zavodunun kollektivi gələcəkdə də qazandığı müvəffəqiyyətləri möhkəmləndirmək üçün bütün səylərini səfərbər edəcək və neft sənayemizin ön cərgələrində layiqli yerini tutacaq. Milli iqtisadiyyatımızın çiçəklənməsində aparıcı rolunu qoruyub saxlayan Azərbaycan neftçiləri, zavodunuzun kollektivi də daxil olmaqla ölkəmizin dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya olunmasına öz layiqli töhfəsini verəcəkdir.

Bir daha Sizi – müəssisənizin bütün kollektivini salamlayır, hər birinizə möhkəm cansağlığı, səmərəli iş və rifah arzulayıram.

www.prezident.az 30.08.03

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin
Azərbaycanın Yəhudi İcmasına müraciəti**

Bakı, 26 sentyabr 2003-cü il.

Hörmətli həmvətənlər!

Sizi – respublikamızın yəhudi əhalisini yeni il bayramınız – Roş-Ha-Şana münasibətilə ürəkdən təbrik edir, hamınıza cansağlığı və səadət arzulayıram.

Əsrlərdən bəri ölkəmizdə məskunlaşıb yaşayan yəhudilər hec zaman Azərbaycanda təqiblərə və ayrı-seçkiliyə məruz qalmamış, öz milli-mədəni özgürlüyünü qoruyub saxlayaraq, respublikamızın ictimai-siyasi və elmi-mədəni həyatında yaxından iştirak etmişlər. Azərbaycan milli müstəqillik qazandıqdan sonra respublikamızda yaşayan digər xalqların nümayəndələri kimi, yəhudilər də demokratik dövlət quruculuğu prosesində fəal vətəndaşlıq mövqeyi nümayiş etdirir, ölkəmizin tərəqqisi və inkişafı üçün əllərindən gələni əsirgəmirlər.

Əziz həmvətənlər!

Hər il Azərbaycanda təntənə ilə qeyd olunan Roş-Ha-Şana yenilik, tövbə, mənəvi saflıq bayramıdır. Qoy bu bayram hamınızın həyatına xoş ovqat, ailələrinizə xoşbəxtlik və sevinc gətirsin.

www.president.az, 27.09.03

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin digər görüşləri

4 iyul – Türkiyə Respublikasının Ədliyyə naziri Cəmil Çiçəyin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

8 iyul – Avropa Birliyinin nümayəndə heyətinin rəhbəri, İtaliyanın Xarici işlər nazirinin müavini xanım Marqarita Boniveri və onu müşayiət edən şəxslərlə görüş

8 iyul – Türkiyənin daxili işlər naziri Abdulkadir Aksunun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
XARİCİ İŞLƏR NAZİRİ
VİLAYƏT QULİYEVİN
2003-CÜ İL İYUL-SENTYABR
AYLARI ƏRZİNDƏ DİPLOMATİK
FƏALİYYƏTİ**

**Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin
GUÖAM-ın Yalta Zirvə görüşündə iştirakına dair**

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri Artur Rasizadə başda olmaqla Azərbaycanın rəsmi nümayəndə heyəti GUÖAM ölkələri dövlət başçılarının Yalta zirvə görüşündə iştirak etmək üçün iyulun 3-də Sevastopolun “Belbek” hava limanına gəlmişdir.

Ukraynanın və Azərbaycanın dövlət bayraqları ilə bəzədilmiş hava limanında nümayəndə heyətimizi Ukraynanın rəsmi şəxsləri, Azərbaycanın bu ölkədəki səfiri Tələt Əliyev qarşıladılar. Elə həmin gün Yaltanın Vorontsov sarayında GUÖAM ölkələrinin xarici işlər nazirlərinin qeyri-formal görüşü keçirildi. Görüşdə ölkəmizi Azərbaycanın xarici siyasət idarəsinin başçısı Vilayət Quliyev təmsil edirdi. Sonra GUÖAM-ABŞ formatında görüş oldu.

Danışıqlarda ABŞ tərəfini dövlət katibi köməkçisinin müavini Stiven Payfer, ABŞ-ın Ukraynadakı səfiri Karlos Paskual təmsil edirdilər. Bundan sonra ABŞ nümayəndələrinin, habelə 17 ölkədən və 6 mötəbər beynəlxalq təşkilatdan gəlmiş qonaqların iştirakı ilə GUÖAM Xarici İşlər Nazirləri Şurasının iclası başlandı. İclasda Azərbaycanın Xarici işlər naziri Vilayət Quliyev çıxış edərək bildirdi ki, beynəlxalq birliyin cəlb olunmasına baxmayaraq, GUÖAM-ın beş ölkəsindən üçündə münaqişələr hələ də nizama salınmayıb. O dedi ki, suverenlik və ərazi bütövlüyü bərpa edilmədən, münaqişələr nizama salınmadan sülhə, əmin-amanlığa, iqtisadi tərəqqiyə, Böyük İpək Yolu layihəsinin maneəsiz həyata keçirilməsinə nail olmaq mümkün deyildir. Azərbaycan XİN-in başçısı həmkarlarına Dağlıq Qarabağ, gürcü-abxaz və Dnestryanı bölgə münaqişələrinin nizama salınmasının uzadılmasının yolverilməzliyi barədə GUÖAM-ın beş ölkəsinin birgə bəyanatı ilə BMT-nin Baş Katibinə, BMT Təhlükəsizlik Şurasına, ATƏT-in sədrinə və digər mötəbər beynəlxalq təşkilatların rəhbərlərinə müraciət etməyi və onları bu münaqişələrin dövlətlərin suverenliyi və ərazi bütövlüyü prinsipləri

əsasında tənzimlənməsi üçün təcili birgə tədbirlər görməyə çağırmağı təklif etdi. İclasdan sonra mətbuat konfransı keçirildi. Azərbaycan, Ukrayna və Gürcüstanın xarici işlər nazirləri Vilayət Quliyev, Anatoli Zlenko, İrakli Menaqarişvili, ABŞ dövlət katibi köməkçisinin müavini Stiven Payfer və başqa iştirakçılar səmərəli əməkdaşlığı davam etdirmək, nəqliyyat, ticarət sahəsində layihələri həyata keçirmək, terrorizm, mütəşəkkil cinayətkarlıq, narkotiklərin yayılması və digər təhlükəli cinayətlərlə mübarizə aparmaq niyyətinin olduğunu vurğuladılar. Vilayət Quliyev xüsusi nəzərə çarpdırdı ki, Azərbaycan terrorizmdən başqalarına nisbətən daha çox zərər çəkmişdir və buna görə də bu bəlaya qarşı dünya birliyi ilə birgə fəal mübarizə aparır. İyulun 4-də Yaltanın Livadiya sarayının Ağ salonunda Azərbaycan, Gürcüstan, Moldova, Ukrayna və Özbəkistanın milli nümayəndə heyətləri başçılarının görüşü keçirildi. Forumu giriş sözü ilə Ukrayna Prezidenti Leonid Kuçma açdı. GUÖAM-da sədrlik edən Gürcüstan Prezidenti Eduard Şevardnadze sammit iştirakçılarını salamlayaraq, forumun işinin səmərəli olacağına ümid etdiyini bildirdi. O, təşkilatın üzvü olan ölkələrin regionda sülhün və sabitliyin möhkəmlənməsində əməkdaşlığından danışaraq, GUÖAM-ın yaradılmasının təşəbbüsçülərindən və təşkilatçılarından biri kimi Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin xidmətlərini yüksək qiymətləndirdi. Forumda Gürcüstanın GUÖAM-da daha yarım il sədrlik etməsi qərara alındı. Azərbaycanın Baş naziri Artur Rasizadə çıxışında bu təşkilatda iqtisadi əməkdaşlığı fəallaşdırmağın, beynəlxalq terrorizmlə və mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizəni gücləndirməyin, regionu sülh, sabitlik və tərəqqi zonasına çevirməyin, GUÖAM çərçivəsində, habelə GUÖAM-ABŞ formatında əməkdaşlığı daha da möhkəmləndirməyin zəruriliyini vurğuladı. Görüşdən sonra GUÖAM-ın sənədlərinin – terrorizm, mütəşəkkil cinayətkarlıq, narkotiklərin yayılması və digər təhlükəli cinayət növləri ilə mübarizə üzrə GUÖAM-ın Virtual Mərkəzinin yaradılması haqqında sazişin, GUÖAM-ın iştirakçısı olan dövlətlərin ticarətə və nəqliyyata yardım üzrə qarşılıqlı anlaşması haqqında memorandumun, fəvqəladə halların qarşısının alınması və onların nəticələrinin aradan qaldırılması sahəsində GUÖAM-ın iştirakçısı olan dövlətlərin hökumətləri arasında sazişin, gömrük işlərində qarşılıqlı yardım və əməkdaşlıq haqqında GUÖAM-ın iştirakçısı olan dövlətlərin hökumətləri arasında sazişin, təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında sazişin, GUÖAM-ın iştirakçısı olan ölkələrin dövlət sərhədlərini mühafizə orqanlarının əməkdaşlığı haqqında protokolun, elmlər akademiyaları arasında elm və texnika sahəsində əməkdaşlıq haqqında protokolun imzalanması mərasimi oldu. Sənədləri Azərbaycan tərəfindən Xarici işlər naziri Vilayət Quliyev, təhsil naziri Misir Mərdanov, Dövlət Sərhəd Xidmətinin rəisi Elçin Quliyev, Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti Mahmud Kərimov imzaladılar. GUÖAM-ABŞ birgə bəyanatı da qəbul edildi. İclasın yekunlarına dair mətbuat konfransı keçirildi və jurnalistlərin çoxsaylı suallarına cavab verildi. Bununla da GUÖAM-ın zirvə görüşü işini başa çatdırdı. Forum çərçivəsində nümayəndə heyətimizin rəhbəri, baş nazir Artur Rasizadənin ABŞ dövlət katibi köməkçisinin müavini Stiven Payfer ilə görüşü oldu. Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran bir çox məsələlər müzakirə edildi.

Elə həmin gün Azərbaycan nümayəndə heyəti Vətənə yola düşdü. Ukraynanın və Azərbaycanın Dövlət bayraqları ilə bəzədilmiş hava limanında nümayəndə heyətini Krımın rəhbərləri, ölkəmizin Ukraynadakı səfiri Tələt Əliyev, digər rəsmi şəxslər yola saldılar.

XİN, Mətbuat Mərkəzinin məlumatı, 04.07.03

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin Türkiyə Respublikasına rəsmi səfərinə dair

11 sentyabr 2003-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər naziri Vilayət Quliyevin Türkiyə Respublikasının xarici işlər naziri cənab Abdulla Güllün dəvəti ilə Türkiyəyə iki günlük rəsmi səfəri başlamışdır.

Səfərin ilk günü nazir Vilayət Quliyev və onu müşayiət edən nümayəndə heyəti Türkiyə Cümhuriyyətinin qurucusu, M.K.Atatürkün məqbərəsini ziyarət etdi, məqbərə önünə əklil qoydu. Nazir Vilayət Quliyev xatirə kitabına ürək sözlərini qeyd etdi.

Günün ikinci yarısı Vilayət Quliyev və onu müşayiət edən nümayəndə heyəti Türkiyənin Baş naziri T.Ərdoğan tərəfindən qəbul edildi.

Səmimi görüş zamanı Türkiyənin Baş naziri Azərbaycanla Türkiyənin bir millət iki dövlət olduğunu qeyd edərək, ölkələrimiz arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin inkişafından məmnunluğunu bildirdi. Baş nazir R.T.Ərdoğan Azərbaycan Respublikasının Baş naziri İlham Əliyevin Türkiyəyə səfərinin nəticələrini yüksək qiymətləndirərək, bunun iki ölkə arasında çoxşahəli münasibətlərin inkişafına öz töhfəsini verəcəyinə ümidvar olduğunu bildirdi. R.T.Ərdoğan Türkiyənin xarici siyasətində Azərbaycanla daha sıx əlaqələrin davam etdirilməsinin böyük şərt olduğunu vurğuladı.

Öz növbəsində, nazir Vilayət Quliyev ikitərəfli siyasi və iqtisadi əlaqələrin daha geniş miqyasda inkişaf etdirilməsinin zəruriliyini bildirdi.

Daha sonra Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər naziri Vilayət Quliyevin Türkiyənin Xarici işlər naziri Abdulla Güllə təkbətək, ardınca heyətlərarası geniş tərkibdə görüşü keçirildi. Görüş zamanı ikilərəfli siyasi və iqtisadi münasibətlərin geniş spektri üzrə fikir mübadiləsi aparıldı, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlığımızın bir çox aspektlərinə toxunuldu.

Hər iki tərəf Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunmasının regionda sabitlik və tam iqtisadi əməkdaşlığın təmin edilməsi baxımından son dərəcə əhəmiyyətli olduğunu bildirdi. Görüşdə iki ölkənin XİN-ləri arasında sıx əməkdaşlığın və məsləhətləşmələrin davam etdirilməsinin vacib əhəmiyyəti qeyd olundu.

Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər naziri Vilayət Quliyev daha sonra həmkarına Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli istiqamətində Türkiyənin göstərdiyi dəstəyə görə minnətdarlığını bildirdi.

Görüşdən sonra birgə mətbuat konfransı keçirildi, nazirlər danışıqların nəticələri barədə bəyanatla çıxış etdilər və mətbuat nümayəndələrinin suallarına cavab verdilər.

Həmin axşam Türkiyə Xarici işlər naziri A.Gülün adından Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər naziri cənab Vilayət Quliyevin şərəfinə şam yeməyi verildi.

XİN, Mətbuat mərkəzinin məlumatı, 12.09.03

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin Türkiyə Prezidenti Əhməd Nəcdət Sezər ilə görüşü

Türkiyə Respublikası Baş nazirinin müavini və Xarici işlər naziri Abdullah Gülün dəvəti ilə Ankarada rəsmi səfərdə olan Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər naziri Vilayət Quliyev sentyabrın 12-də Çankaya köşkünə gələrək, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Əhməd Nəcdət Sezər ilə görüşmüşdür.

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri İlham Əliyevin salamlarını dost və qardaş ölkənin Prezidentinə Çatdıran Vilayət Quliyev rəsmi səfəri və keçirdiyi görüşlər haqqında məlumat verdi.

Azərbaycanın Baş naziri İlham Əliyevin Ankaraya işgüzar səfərini yüksək qiymətləndirən Prezident Əhməd Nəcdət Sezər ölkələrimiz arasındakı münasibətlərin səviyyəsindən məmnunluğunu söylədi.

Görüşdə ölkələrimizi maraqlandıran məsələlər, o cümlədən Bakı-Tbilisi-Ceyhan və Bakı-Tbilisi-Ərzurum layihələrinin həyata keçirilməsi, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli məsələləri, habelə regional və beynəlxalq vəziyyət haqqında fikir mübadiləsi aparıldı.

Azərbaycanın Ankaradakı səfiri Məmməd Əliyev, Türkiyənin Bakıdakı səfiri Əhməd Ünal Çeviköz, respublikamızın İstanbuldakı baş konsulu İbrahim Yaqubov görüşdə iştirak edirdilər.

«AZƏRTAC», 12.09.03

**Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin
BMT Baş Assambleyasının 58-ci sessiyasında iştirakına dair**

***Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin Hollandiyanın Xarici İşlər Naziri,
ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri Yaap de Hup Şeffər ilə görüşü***

BMT Baş Assambleyasının 58-ci sessiyasında iştirak etmək məqsədi ilə Nyu-Yorkda işgüzar səfərdə olan Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyev sentyabrın 25-də Hollandiyanın Xarici İşlər Naziri, ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri Yaap de Hup Şeffər ilə görüşmüşdür. Görüş zamanı diqqət mərkəzində dayanan əsas məsələ Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsi olmuşdur. Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyev tənzimləmə prosesindəki mövcud vəziyyət və Azərbaycanın mövqeyi haqqında ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinə geniş məlumat vermişdir. ATƏT çərçivəsində münaqişənin həllini sürətləndirmək, Ermənistanı işğalçılıq niyyətlərindən daşındırmaq, regionda sülh və sabitliyə nail olmaq yolları haqqında ətraflı fikir mübadiləsi aparılmışdır. ATƏT sədrinə Ermənistanın işğal olunmuş ərazilərdən narkotrafik, silah və insan qaçaqmalçılığı, təhlükəli tullantıların bastırılması və s. mütəşəkkil cinayətkarlıq məqsədi ilə istifadə olunması haqqında məlumat verilmişdir. Görüş zamanı Azərbaycanda bu il oktyabrın 15-də keçiriləcək prezident seçkiləri haqqında da geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır. ATƏT sədrinə seçkilərə hazırlıq prosesi barəsində hərtərəfli məlumat verən Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyev seçkilərin şəffaf, demokratik və ədalətli keçirilməsi üçün lazım olan bütün işlərin görüldüyünü bildirmiş və Azərbaycan tərəfinin seçkilərin gedişinin müşahidə edilməsində və nəticələrin monitorinqində ATƏT və digər beynəlxalq institutlarla sıx əməkdaşlığa hazır olduğunu bəyan etmişdir.

Görüş zamanı ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri, Hollandiyanın Xarici İşlər Naziri Yaap de Hup Şeffərin oktyabrın sonunda Azərbaycana səfəri barəsində razılıq əldə edilmişdir.

***Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin
Yəhudi Komitəsinin fəalları ilə görüşü***

Həmin gün Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyev ABŞ Yəhudi Komitəsinin fəalları ilə görüşmüşdür. Görüş zamanı Azərbaycan-ABŞ münasibətləri, Azərbaycandakı yəhudi icmasının vəziyyəti, iqtisadi və humanitar sahələrdə qarşılıqlı əməkdaşlığın genişləndirilməsi ilə bağlı məsələlər müzakirə olunmuşdur. Nazir Vilayət Quliyev Komitə üzvlərinin çoxsaylı suallarına cavab vermişdir.

***Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin
GUÖAM Xarici İşlər Nazirlərinin görüşündə iştirakı***

Sentyabrın 26-da BMT-nin Nyu-Yorkdakı qərarğahında BMT Baş Assambleyasının 58-ci sessiyasında iştirak edən GUÖAM Xarici İşlər Nazirlərinin növbəti görüşü keçirilmişdir. Görüşdə GUÖAM dövlətləri arasında mövcud olan əməkdaşlığın genişləndirilməsi imkanları müzakirə olunmuşdur. Nazirlər həmçinin GUÖAM-ın BMT çərçivəsində həyata keçirilən əməkdaşlığının möhkəmləndirilməsi, xüsusilə BMT-nin Baş Assambleyasında GUÖAM-a müşahidəçi statusunun verilməsi məsələsini nəzərdən keçirmişlər. Görüşün nəticələri üzrə birgə komünike qəbul olunmuşdur.

Həmin gün GUÖAM dövlətləri Xarici işlər nazirlərinin ABŞ-ın Dövlət Katibinin köməkçisi xanım Elizabet Cons ilə görüşü keçirilmişdir. Görüşdə GUÖAM və ABŞ arasındakı mövcud əməkdaşlıq istiqamətlərinin inkişafı, o cümlədən ABŞ-ın maliyyə baxımından dəstəklədiyi birgə layihələrin həyata keçirilməsi məsələsi müzakirə olunmuşdur. Görüşün nəticələri ilə bağlı birgə bəyanat qəbul olunmuşdur.

Hər iki görüşdə Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər naziri V.Quliyev müzakirə olunan məsələlərlə bağlı Azərbaycan mövqeyini açıqlayan çıxış etmişdir.

***Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin
Sloveniyanın Xarici işlər naziri Dimitri Rupel ilə görüşü***

Sentyabrın 26-da Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər naziri Vilayət Quliyev Sloveniyanın Xarici işlər naziri Dimitri Rupel ilə görüş keçirmişdir. Görüş zamanı ikitərəfli əlaqələrin genişləndirilməsi, xüsusilə də iqtisadi və humanitar sahələrdə daha sıx əlaqələrin qurulması, qarşılıqlı münasibətlərin hüquqi bazasının yaradılması ilə bağlı məsələlər müzakirə olunmuşdur.

Həmin gün Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər naziri Vilayət Quliyev Türkiyə Cümhuriyyəti Baş nazirinin müavini, Xarici işlər naziri Abdulla Gül ilə görüş keçirmişdir. Nazirlər Azərbaycan və Türkiyənin ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq məsələlərini, regional təhlükəsizlik problemlərini müzakirə etmişlər. Görüşdə əsas diqqət Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsinə və bu zaman hər iki ölkənin fəaliyyətinin koordinasiya edilməsinə yönəldilmişdir.

**Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin
Avropa Birliyi–Azərbaycan Əməkdaşlıq Şurasının 5-ci iclasında iştirakına dair**

Sentyabrın 29-da Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər naziri Vilayət Quliyev Avropa Birliyi– Azərbaycan Əməkdaşlıq Şurasının 5-ci iclasında iştirak etmək üçün Brüssel şəhərinə gəlmişdir.

Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat mərkəzindən AzərTAC-a bildirmişlər ki, həmin gün nazir V.Quliyev Avropa Birliyinin Cənubi Qafqaz üzrə xüsusi nümayəndəsi Heiki Talvitie ilə görüşmüşdür. Görüşdə Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tənzimlənməsi prosesində Avropa Birliyinin mövqeyi və rolu haqqında ətraflı fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Sentyabrın 30-da Avropa Birliyi-Azərbaycan Əməkdaşlıq Şurasının 5-ci iclası keçirilmişdir. İtaliyanın xarici işlər üzrə dövlət katibinin müavini Roberto Antonionenin sədrlik etdiyi iclasda son bir il ərzində Avropa Birliyi ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlıq ətrafında geniş fikir mübadiləsi olmuşdur.

Nazir Vilayət Quliyev Azərbaycanda qarşıdan gələn prezident seçkiləri, ölkəmizin Avropa Şurası qarşısında öhdəlikləri, beynəlxalq terrorçuluqla mübarizə, respublikamızda mətbuat və din sahəsində görülən işlər və sair məsələlər haqqında geniş məlumat vermişdir.

Eyni zamanda iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi, nəqliyyat və enerji sektorlarında vəziyyət, yoxsulluğun aradan qaldırılması, Azərbaycanın beynəlxalq iqtisadi strukturlarla əməkdaşlığı məsələləri də müzakirə mövzusu olmuşdur.

Avropa Birliyi–Azərbaycan Əməkdaşlıq Şurasının iclası faydalı və səmərəli fikir mübadiləsi şəraitində keçmişdir.

Daha sonra Avropa Birliyinin sədarəti Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan xarici işlər nazirlərinin şəərəfinə işgüzar nahar vermiş və Avropa Birliyinin “Daha geniş Avropa” təşəbbüsü, regionda sabitlik məsələləri üzrə fikir mübadiləsi aparmışdır.

Günün sonunda Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan xarici işlər nazirləri mətbuat konfransı keçirmişlər.

«AZƏRTAC». 30.09.03

**Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin
MDB-nin Xarici işlər nazirləri şurasında iştirakına dair**

18 sentyabr 2003-cü ildə MDB iştirakçı dövlətlərinin Xarici işlər nazirləri Şurasının Yaltada keçirilmiş iclasında Azərbaycanın Xarici işlər naziri V.Quliyevin başçılığı ilə nümayəndə heyəti iştirak etmişdir.

Gündəliyə aşağıdakı məsələlər çıxarılmışdır:

1. Müsətaqil Dövlətlər Birliyinin Nizamnaməsinə düzəlişlər layihəsi haqqında.

İmzalanmışdır.

2. MDB Dövlət başçıları şurası və Hökumət başçıları şurası arasında səlahiyyətlərin bölüşdürülməsinə dair əlavələrin edilməsi haqqında MDB Dövlət başçıları şurasının Qərarının, MDB İqtisadi şurasının əsasnaməsinə dəyişikliklər və əlavələrin edilməsi haqqında MDB dövlət başçıları şurasının Qərarının, MDB xarici işlər nazirləri Şurasının əsasnaməsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi haqqında MDB dövlət başçıları şurasının Qərarının layihələri haqqında.

3. MDB iştirakçı dövlətlərinin Ədliyyə nazirləri şurası haqqında Qərarın layihəsi barədə.

4. Kitab nəşriyyatı, kitabların yayılması və poliqrafiya sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş barədə. İmzalanmışdır.

5. MDB iştirakçı dövlətləri kadrlarının yenidən hazırlanması və ixtisaslaşdırılması, arxivşünaslıq, sənədləşdirmə və idarəetmənin sənəd təminatı üzrə Ümumrusiya sənədləşdirmə və arxiv işi elmi-tədqiqat institutuna baza statusunun verilməsi haqqında Qərarın layihəsi barədə. İmzalanmamışdır.

6. MDB iştirakçı dövlətlərinin Antiterror mərkəzinin rəhbəri haqqında Qərarın layihəsi barədə. İmzalanmışdır.

7. 2005-ci il müddətinə kimi MDB-nin İnkişaf Proqramının həyata keçirilməsinə dair Məlumat. Sədr tərəfindən imzalanmışdır.

8. MDB iştirakçı dövlətlərinin iqtisadi sahədə qarşılıqlı fəaliyyətinin inkişafına dair təkliflərin hazırlanması haqqında Məlumat barədə.

9. Gürcüstan, Abxaziyadakı münaqişə zonasında sülhün qorunması üzrə Kollektiv qüvvələrin qalması haqqında MDB dövlət başçıları Şurasının 22 mart 2002-ci il tarixli Qərarının yerinə yetirilməsi haqqında Məlumat barədə.

İmzalanmışdır.

10. Çernobil Atom Elektrik Stansiyasında baş vermiş qəzanın 15-ci ildönümü ilə bağlı tədbirlər haqqında MDB dövlət başçıları Şurasının 1 iyun 2001-ci il tarixli Qərarının həyata keçirilməsi haqqında Qərarın layihəsi barədə.

İmzalanmışdır.

11. MDB İqtisadi Məhkəməsinə Avrasiya iqtisadi birliyi Məhkəməsinin funksiyalarının həvalə edilməsi haqqında Qərar barədə.

İmzalanmamışdır.

Əlavə olaraq gündəliyə aşağıdakı məsələlər çıxarılmışdır:

1. Çeçen Respublikası Prezidentinin seçkilərinə MDB-dən müşahidəçilərin göndərilməsi haqqında Qərarın layihəsi.

İmzalanmışdır.

2. Rusiya Federasiyası Dövlət Dumasına seçkilərə MDB-dən müşahidəçilərin göndərilməsi haqqında Qərarın layihəsi.

İmzalanmışdır.

3. MDB Antiterror mərkəzinin rəhbərinin müavini haqqında Qərarın layihəsi.

İmzalanmışdır.

XİN, Birinci ərazi idarəsinin məlumatı, 30.09.03

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin digər görüşləri

7 iyul – Azərbaycanda səfərdə olan Birləşmiş Millətlər Təşkilatının qaçqınlar üzrə Ali komissarının müavini cənab Kamel Morcananın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

10 iyul – Azərbaycanda səfərdə olan Avropa Şurası AQO monitorinq qrupunun rəhbəri Səfir Pyetro Ercole Aqonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

10 iyul – Azərbaycanda səfərdə olan Birləşmiş Ərəb Əmirliklərin Kommunikasiya naziri Əhməd Humejd Əl Tayerin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

12 iyul – Bakıda səfərdə olan Avstriya Respublikasının daxili işlər naziri Ernst Ştrasserin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

12 iyul – Kiyev vilayəti Dövlət Administrasiyasının sədri Anatoliy Zasuxanın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

17 iyul – Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Azərbaycandakı rezident əlaqələndiricisi və BMT-nin İnkişaf Proqramının rəhbəri Marko Borsotti ilə görüş

1 avqust – Azərbaycanda səfərdə olan Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz üzrə xüsusi nümayəndəsi Heyki Talvityenin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

3 sentyabr – Rusiyanın ATƏT-in Minsk Qrupunda yeni təyin olunmuş nümayəndəsi, Səfir Yuri Merzlyakov ilə görüş

3 sentyabr – Bakıda səfərdə olan MDB İcraiyyə Komitəsinin sədri İcraçı Katibin müavini Dmitriy Bulaxov ilə görüş

3 sentyabr – Böyük Britaniya Parlamenti Lordlar Palatasının üzvü, Dünya Yahudilər Konqresinin vitse-prezidenti lord Canerin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş

4 sentyabr – Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ümumdünya Ərzaq Proqramının Azərbaycanca yeni təyin olunmuş nümayəndəsi Abdurəhman Çodhuri ilə görüş

8 sentyabr – Cənub-Şərqi Avropada Əməkdaşlıq Təşəbbüsü Mərkəzinin (SECI) direktor müavini general Frenk Banfini ilə görüş

9 sentyabr – ATƏT-in Demokratik təsisatlar və insan hüquqları bürosunun seçki müşahidə missiyasının rəhbəri Piter Ayxer ilə görüş

10 sentyabr – Amerika Birləşmiş Ştatlarının Azərbaycandakı səfiri Reno Harniş ilə görüş

16 sentyabr – Avropa İttifaqının Azərbaycan üzrə yeni təyin olunmuş xüsusi elçisi Antonio Deviz ilə görüş

16 sentyabr – Pakistan İslam Respublikasının Azərbaycandakı müvəqqəti işlər vəkili Əhməd Muştəğa ilə görüş

20 sentyabr – Rusiya Federasiyası Xarici işlər nazirinin birinci müavini Eleonora Mitrofanova ilə görüş

RƏSMİ MƏLUMAT

İ. H. ƏLİYEVİN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ BAŞ NAZİRİ TƏYİN EDİLMƏSİ AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 4-cü bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. İlham Heydər oğlu Əliyev Azərbaycan Respublikasının Baş Naziri təyin edilsin.
2. Bu Fərman imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

4 avqust 2003-cü il.

«Respublika» qəzeti, 05.08.2003

**A.T. RASIZADƏNİN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI BAŞ NAZİRİNİN BİRİNCİ MÜAVİNİ
TƏYİN EDİLMƏSİ HAQQINDA**

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 5-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Artur Tahir oğlu Rasizadə Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin birinci muavini təyin edilsin.
2. Bu Fərman imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

4 avqust 2003-cü il.

«Respublika» qəzeti, 05.08.2003

**A.T. RASIZADƏNİN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ BAŞ NAZİRİ VƏZİFƏSİNDƏN AZAD
EDİLMƏSİ HAQQINDA**

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN FƏRMANI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 4-cü bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

3. Artur Tahir oğlu Rasizadə Azərbaycan Respublikasının Baş naziri vəzifəsindən azad edilsin.
4. Bu Fərman imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

4 avqust 2003-cü il.

«Respublika» qəzeti, 05.08.2003

**İ.H. ƏLİYEVİN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ BAŞ NAZİRİ VƏZİFƏSİNƏ TƏYİN
EDİLMƏSİNƏ RAZILIQ VERİLMƏSİ HAQQINDA**

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ MƏCLİSİNİN QƏRARI

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 95-ci maddəsinin 9-cu bəndinə müvafiq olaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən qərara alır:

İlham Heydər oğlu Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Baş naziri vəzifəsinə təyin edilməsinə razılıq verilsin.

M.ƏLƏSGƏROV,

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin sədri.

Bakı şəhəri, 4 avqust 2003-cü il.

«Respublika» qəzeti, 05.08.2003

İLHAM HEYDƏR OĞLU ƏLİYEV

1961-ci il dekabrın 24-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur.

Azərbaycanlıdır, ali təhsillidir. 1982-ci ildə Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunu, 1985-ci ildə onun aspiranturasını bitirmişdir. Tarix elmləri namizədidir.

1985-1990-ci illərdə Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunda dərs demişdir.

1991-1994-cü illərdə Moskvada «Orient» şirkətinin baş direktoru olmuşdur.

1994-cü ildə Azərbaycan Dövlət Neft Şirkətinin xarici iqtisadi əlaqələr üzrə vitse-prezidenti, 1996-cı ildə birinci vitse-prezidenti təyin edilmişdir.

1995-ci və 2000-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı seçilmişdir.

1997-ci ilin iyulunda Azərbaycan Milli Olimpiya Komitəsinin prezidenti seçilmişdir.

1999-cu ildə Yeni Azərbaycan Partiyasının I qurultayında partiya sədrinin müavini, 2001-ci ildə II qurultayda isə sədrin birinci müavini seçilmişdir.

2001-ci ildə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı daimi nümayəndə heyətinin başçısı təyin olunmuşdur. 2003-cü ilin yanvarında AŞPA sədrinin müavini və Büro üzvü seçilmişdir.

İngilis, fransız, türk və rus dillərini bilir.

Evlidir, iki qızı və bir oğlu var.

«Respublika» qəzeti, 05.08.2003

ÇIXIŞLAR

Azərbaycan Respublikasının Baş Naziri İlham Əliyevin sentyabrın 24-də BMT Baş Məclisinin 58-ci sessiyasında çıxışı

Nyu-York, 25 sentyabr 2003-cü il

Əziz cənab sədr!

Xanımlar və cənablar!

Hər şeydən əvvəl, icazə verin, cənab Julian Robert Hanteni Baş Məclisin 58-ci sessiyasının sədri seçilməsi münasibətilə təbrik edim və cənab Yan Kavana 57-ci sessiya dövründəki sədrlik fəaliyyətinə görə minnətdarlığımı bildirim.

Cənab sədr,

Bu il BMT üçün çətin il oldu. İraq ətrafındakı hadisələr beynəlxalq təhlükəsizlik sistemindəki kövrək məqamları büruzə verdi. Artıq birinci dəfə deyil ki, BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası üzvlər arasındakı qarşılıqlı anlaşılmazlığa görə, bəyannamələrini tətbiq edə və müvafiq olaraq vəziyyətlə bağlı lazımi reaksiya göstərə bilmir.

Bu cür anlaşılmazlıqlar həm İraq ətrafında, həm də digər münaqişə və böhranlarla bağlı məsələlərdə Təhlükəsizlik Şurasının fəaliyyətinə mənfi təsir göstərməkdə davam edir. İndi artıq aydındır ki, mövcud BMT mexanizmləri zamanın tələbinə cavab vermir, bununla bağlı Birləşmiş Millətlər Təşkilatında islahat vacib məsələyə çevrilmişdir. Təhlükəsizlik Şurasının da islahatına ehtiyac vardır, orada da həm bu günün reallıqları, həm də yarıməsrlilik reallıqlar öz əksini tapmalıdır. Azərbaycan baş katib Kofi Annanın islahatlarla bağlı məlum təkliflərini, xüsusilə Təhlükəsizlik Şurası üzvlərinin genişlənməsi ideyasını dəstəkləyir. Biz BMT mexanizmlərinin yenidən işlənməsi, xüsusilə də veto hüququna yenidən baxılması kimi məsələlərdə Şuranın daimi üzvlərinin xoş məramına ümid edirik. Biz ümid edirik ki, indi beynəlxalq icma öz söylərini birləşdirə bilib, birləşmiş və bölünməz İraqın bərpası və güclənməsi işinə yönəldəcəkdir və bütün İraq xalqının azad iradəsinə əsaslanmış demokratiya qurmağa yardımçı olacaqdır. Bu prosesdə iştirak etməyə hazırlığını bildiren ölkəmiz artıq İraqın təhlükəsizliyi və sabitliyi işinə öz töhfəsini verməyə başlamışdır.

Bağdadda BMT nümayəndəliyinin iqamətgahına qarşı terror aktı bütün beynəlxalq icmanı lərzəyə gətirdi. Serjio De Mello və onun həmkarlarının ölümü həm təşkilat, həm də bizim hamımız üçün faciəvi itkidir. Bağdadda baş verənlər terror qarşısında nə qədər aciz olduğumuzu bir daha göstərdi və bizə sübut etdi ki, terrorçular istənilən cür cinayətə hazırdırlar.

Burada yeganə cavab terror yolunu seçənlərə qarşı amansız, rəhmsiz savaşı olmalıdır. Fərqi yoxdur, terrorçular bu terror aktlarını hansı məqsədlə həyata keçirirlər. Bu savaşda ayrı-seçkilik və ikili standartlara yer yoxdur.

Ermənistanın ölkəmizə qarşı başladığı təcavüzün, işğalın və terrorun qurbanına çevrilmiş Azərbaycan artıq illər boyudur ki, terrorizmə qarşı təkbaşına savaşır. Terrorizmə qarşı mübarizədə səyləri gücləndirmək barədə beynəlxalq icmaya çağırışlarımız cavabsız qaldı. Yalnız 2001-ci ilin 11 sentyabrından sonra həyəcan təbili çalındı.

Terrorizmi törədən səbəblərin, eləcə də, onun yayılması üçün münbit şərait yaradan amillərin kökü kəsilməsə, terrorizmə qarşı mübarizədə uğur heç vaxt mümkün olmayacaqdır. Digər tərəfdən, bütün dünyadakı, eləcə də Cənubi Qafqazdakı münaqişələri daimi terror praktikası və onun dövlət səviyyəsində dəstəklənməsi şəraitində həll etmək mümkün deyildir.

Biz yadda saxlamalıyıq ki, separatçı və ekstremist qüvvələrin yaradıb, inkişaf etdirdiyi terrorçu qruplar, adətən, qeyri-qanuni nəzarət ərazilərində, yəni separatçılıq və xarici təcavüz nəticəsində əmələ gəlmiş “boz zonalar” deyilən ərazilərdə fəaliyyət göstərirlər. Belə, nəzarətsiz “boz zonalardan” biri Azərbaycan Respublikasının Ermənistan hərbi qüvvələri tərəfindən işğal olunmuş Dağlıq Qarabağ bölgəsi və digər əraziləridir. Terrora qarşı hərtərəfli mübarizə apararaq və münaqişələrin beynəlxalq hüquq normaları əsasında həllinə çalışaraq, beynəlxalq icma gücdən qətiyyətlə istifadə etməlidir. Bu, ədalətli və qanunun aliliyini bərpa edə biləcək yeganə yoldur.

Azərbaycanın nümayəndə heyəti bu yüksək kürsüdən beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətini, davam edən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə dönə-dönə cəlb etmişdir. Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnamə qəbul etməsindən artıq 10 il keçir. Bu qətnamələr erməni işğalçı qüvvələrinin Azərbaycan ərazilərindən dərhal, tam və qeyd-şərtsiz çıxmasını tələb edir.

Bununla belə, Ermənistan bu qətnamələri saymamazlığı ilə beynəlxalq ictimaiyyətin meydan oxuyur. BMT Təhlükəsizlik Şurası və ATƏT-in Minsk qrupu isə bununla bağlı heç bir adekvat qərar qəbul etmirlər.

Azərbaycan münaqişənin beynəlxalq hüquq normalarına və prinsiplərinə əsasən, sülh yolu ilə həllinə tərəfdar olduğunu dəfələrlə bildiribdir. Biz bu istiqamətdə söylərimizi davam etdirməkdə israrlıyıq və beynəlxalq ictimaiyyətin fəal iştirakına ümid edirik. Azərbaycan heç zaman “mövcud reallıqlar” əsasında həll variantı ilə razılaşmayacaq və torpağının bir qarışını belə heç kimə verməyəcəkdir. Azərbaycanın səbri sonsuz deyil və heç kim bundan sui-istifadəyə cəhd etməsin. Məsələnin həll olunmamasına görə məsuliyyət işğalın qurbanı olan Azərbaycanın üstünə yox işğalçı Ermənistanın üzərinə düşür. Beynəlxalq icmanın tutduğu passiv müşahidəçi mövqeyi yaranmış çıxılmaz vəziyyəti daha da gərginləşdirə bilər.

Ermənistan yalnız Azərbaycan ərazilərini tərk etdikdən və bununla da münaqişənin sülh yolu ilə həllinə əsas yarandıqdan sonra Azərbaycanla normal dövlətlərarası münasibətlərə və əməkdaşlığa ümid bəsləyə bilər.

Bizim beynəlxalq hüquq qaydalarına əsaslanan konstruktiv təkliflərimizi rədd etməklə Ermənistan özünün əsl məqsədini – Azərbaycanın işğal olunmuş torpaqlarını öz ərazisinə birləşdirmək niyyətini nümayiş etdirir.

Ermənistanın rəhbərliyi təcavüzkar millətçilik, militarizm, separatizm və terrorizm ideologiyasını əsas tutmaqda davam edərək, öz xalqını dərin böhran uçurumuna sürüyür. Əraziləri genişləndirmək və ətrafda düşmən axtarmaq hisslərinin milli ideya kimi aşılındığı cəmiyyətdə heç vaxt demokratiya və plüralizm kök sala bilməz. Ermənistanda dərk etməlidirlər ki, belə getsə, Azərbaycanla hazırkı münaqişə vəziyyəti nəinki həll olunmayacaq, həm də Ermənistanın özünün ciddi daxili sosial və iqtisadi problemlərini daha da pisləşdirəcəkdir.

Təəssüf hissi ilə bildirirəm və bunu hamı anlamalıdır ki, beynəlxalq ictimaiyyətə fəaliyyətsizliyi bu pozucu siyasəti davam etdirməkdə Ermənistanın özünə arxayınlığını gücləndirməyə xidmət edir. Həm ATƏT-in Minsk qrupu, həm də BMT-nin Təhlükəsizlik Şurası təcavüzkarın qarşısından geri çəkildilər və bununla öz fəaliyyətlərinin və niyyətlərinin ciddi surətdə davam etdirilməsini şübhə altına aldılar.

İşğalçının cəzalandırılmaması nəinki bütün beynəlxalq təhlükəsizlik sistemini, həm də beynəlxalq hüququn prinsipləri və normalarını ciddi surətdə şübhə altına almağa başlayır. Bu cür münasibət beynəlxalq icmaya bir çox hallarda baha başa gəlibdir. BİZ Təhlükəsizlik Şurasına müraciət edirik ki, yuxarıda sadalanan 4 qətnamə ilə bağlı lazımi tədbirlər görülməsini təmin etsin və gözləyirik ki, təmas xəttində, eləcə də, işğal olunmuş ərazilərdə cinayətkar və təcavüzkar əməllərə son qoyulacaq, işğalçı qüvvələr Azərbaycan ərazilərindən qeyd-şərtsiz, dərhal və tamamilə çıxarılacaqdır.

Cənab sədr!

Münaqişə, təxminən 1 milyon azərbaycanlıni evsiz-eşiksiz qoymuşdur. Aydınır ki, qarşıdan gələn qış qaçqın və köçkünlər üçün daha bir sınağa çevriləcəkdir. Onlardan yüz minlərlə nəfər hələ də çadır düşərgələrində yaşamaqda davam edir. Azərbaycan hökuməti öz məhdud ehtiyatlarından istifadə edərək, onların əzablarını yüngülləşdirmək üçün əlindən gələni edir. Bu yaxınlarda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti öz qərarı ilə qaçqın-köçkünlər üçün evlər tikilməsinə 70 milyon ABŞ dollarından artıq vəsait ayırmışdır.

Beynəlxalq ictimaiyyətin yardımını yüksək qiymətləndirərək, biz eyni zamanda, yardımın azalmasından narahatlıq keçiririk. Biz BMT-nin müvafiq agentliklərini, donar ölkələri, qeyri-hökumət təşkilatlarını təkidlə inandırırıq ki, diqqətlərini Azərbaycanın öz torpaqlarından zorla qovulmuş insanların problemlərinə yönəltsinlər və onların ehtiyaclarına adekvat cavab versinlər. Problemin uzunmüddətli həllinə gəldikdə isə, əlbəttə ki, bunun əsasında Ermənistanla Azərbaycan arasında münaqişənin aradan qaldırılması və qaçqın-köçkünlərin öz yerlərinə qayıtması durur.

Bu münaqişə Azərbaycanın iqtisadiyyatına ağır zərbə vurmuşdur. Bununla belə, daxili ehtiyatlarımızı səfərbər edərək, biz sosial-iqtisadi böhrana üstün gəlməyi, sabitlik və inkişaf yolu ilə irəliləməyi bacardıq. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə hazırlanmış və həyata keçirilmiş iqtisadi

islahatlar və neft strategiyası artıq konkret nəticələrini verməyə başlamışdır. Bu islahatlar makroiqtisadi sabitliyə və yüksək iqtisadi göstəricilərə gətirib çıxarmışdır.

Bazar iqtisadiyyatına keçid və sahibkarlığın inkişaf etdirilməsi iqtisadiyyatda özəl sektorun payının 73 faizə çatdırdı. Ölkə əhalisinin sayı ilə müqayisədə, birbaşa xarici sərmayələrə dair rəqəmlər göstərir ki, Azərbaycan keçid iqtisadiyyatı ölkələri arasında liderdir. Orta hesabla illik iqtisadi artım 8-10 faiz təşkil edir. Azərbaycanın təşəbbüsü ilə Xəzər dənizindəki karbohidrogen ehtiyatlarının işlənilməsinə və dünya bazarına çıxarılmasını nəzərdə tutan genişmiqyaslı transregional layihələrin tətbiq olunması Şərqi-Qərbi dahlizi boyunca yerləşmiş ölkələrin sosial-iqtisadi inkişafı üçün yeni imkanlar açır. Bu layihələr də tarixi İpək yolunun bərpa olunması üçün nəzərdə tutulur.

Cənab sədr!

Radikal siyasi islahatların həyata keçirilməsi və eləcə də, demokratik cəmiyyətin inkişaf etdirilməsinə münbit şərait yaratmış daxili siyasi sabitlik olmasaydı, bu tərəqqi mümkün olmazdı.

Bu günlər Azərbaycan demokratiyası növbəti yetkinlik və möhkəmlik sınağı ərəfəsindədir. Oktyabrın 15-də Azərbaycan Respublikasında prezident seçkiləri keçiriləcəkdir. Ölkədə əsl azad və ədalətli seçki keçirilməsi üçün qanunverici baza mövcuddur. Bu yaxınlarda qəbul olunmuş Seçki Məcəlləsi həm yerli, həm də beynəlxalq səviyyədə geniş müzakirələrdən keçib və beləliklə, ən yüksək beynəlxalq standartlara uyğundur. ATƏT, Avropa Şurası və digər beynəlxalq təşkilatları təmsil edən çoxsaylı müşahidəçilər və eləcə də, yerli müşahidəçilər prezident seçkilərinin keçirilməsini izləyəcəklər.

Qlobal səviyyədə demokratiyanın qələbəsi, sosial tərəqqi və davamlı inkişaf yoxsulluq problemləri və iqtisadi göstəricilər üzrə müxtəlif ölkələr və regionlar arasındakı kəskin fərqlər həll olunmadan mümkün deyildir. Bununla bağlı minilliyinin inkişafı məqsədləri adlanan proqramın həyata keçirilməsi xüsusilə vacib xarakter alır. Yoxsulluğa qarşı mübarizə üçün inkişaf etmiş ölkələr keçid dövrünün iqtisadiyyatını yaşayan ölkələrin problemlərinə daha çox fikir verməlidirlər. Təcrübə göstərir ki, çox zaman dardüşüncəli, yalnız öz maraqlarına xidmət edən məqsədlər üstün gəldikdə, danışıq prosesində irəliləyiş olmur. Azərbaycan inanır ki, çoxtərəfli ticarət sistemində tərəflərin tərkibi genişləndirilərsə, inkişaf etməkdə olan ölkələrə və keçid iqtisadiyyatını yaşayan ölkələrə beynəlxalq ticarət təşkilatında xüsusi, fərqli münasibət göstərilərsə, bunun qlobal inteqrasiyanın uğuruna böyük xeyri dəyər.

Biz qəti inanırıq ki, sivilizasiyalar və mədəniyyətlər arasında dialoqu inkişaf etdirmək vacibdir. Yalnız dialoq və xoş məram vasitəsilə biz inamsızlıq və qarşıdurmanı məğlub edəcəkdir, ümumi təhlükələrə və çətinliklərə qarşı birləşib bir qüvvə kimi çıxış edə biləcəyik.

Sonda cənab sədr, icazə verin, Azərbaycanın güclü demokratik dövlət, bazar iqtisadiyyatı qurmaq siyasi xəttinə qəti sadıq olduğunu bir daha təkrar edirəm və bildirim ki, bizim əsl iradəmiz və arzumuz beynəlxalq sülh və təhlükəsizliyə səmərəli töhfə verməkdir.

Sağ olun!

«AZƏRTAC», 25.09.03

BƏYANATLAR

Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin Bəyanatı

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər nazirliyi İraqın Nəcəf şəhərində yerləşən İmam Əli məscidi qarşısında bas vermiş və onlarla dinc insanın, o cümlədən İraq şiiələrinin lideri Məhəmməd Bəkr Əl-Hakimin ölümünə səbəb olmuş terror aktını qətiyyətlə pislədiyini bəyan edir.

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər nazirliyi İslamın müqəddəs yerlərindən birində törədilmiş bu dəhşətli terror aktını İraq xalqını qorxutmaq, İraqda sülhün, əmin-amanlığın yaradılması istiqamətində beynəlxalq birliyin söylərinə qarşı yönəlmiş məkrli addım kimi qiymətləndirir.

Dəfələrlə erməni terrorçularının hədəfinə çevrilmiş Azərbaycan xalqı İraqda vətəndaş cəmiyyətinin qurulması, ölkənin xaos və terror burulğanından çıxarılması işinə öz tövəsinə verən Azərbaycan Respublikası bu məqsədlə İraqa öz sülhməramlı qüvvələrini göndərmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər nazirliyi Azərbaycanın bundan sonra da beynəlxalq terrorizmə qarşı mübarizədə dünya birliyinin söylərini dəstəkləyəcəyini bir daha bəyan edir.

XİN, Mətbuat mərkəzinin məlumatı, 03.09.2003

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevin İsveç Krallığının Xarici İşlər Naziri xanım Anna

Lindsin ölümü ilə əlaqədar

Bəyanatı

İsveç Krallığının Xarici İşlər Naziri xanım Anna Lindsin ölümü xəbəri məni hədsiz kədərləndirdi.

Həmkarımın öldürülməsi halını qətiyyətlə pisləyirəm. Ümidvaram ki, qatil tezliklə cəzasına çatacaq.

Ağır itki ilə əlaqədar mərhumun ailəsinə və yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verirəm.

Anna Linds görkəmli siyasətçi və həssas bir həmkar kimi xatirimizdə daima yaşayacaqdır.

XİN, Mətbuat mərkəzinin məlumatı, 12.09.03

Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin Bəyanatı

2003-cü il avqustun 30-da «Arminfo» agentliyinin İnternet saytında «Dağlıq Qarabağın Azox (Vorvan) mağarasında qazıntılar davam edir» adlı məqalə dərc olunmuşdur. Məqalədə qədim Azərbaycan torpağı olan, hazırda Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş Dağlıq Qarabağda – Xocavənd (keçmiş Hadrut) rayonunun ərazisində yerləşən Azıx mağarasında Ermənistan arxeoloqlarının İngiltərə, İrlandiya və İspaniyadan gəlmiş paleontoloqlarla birlikdə qazıntı işləri aparmasından söhbət gedir.

Azərbaycanda uzun illər aparılmış kompleks arxeoloji tədqiqatlar nəticəsində zəngin maddi mədəniyyət qalıqları aşkar olunmuşdur. Həmin tapıntılar Azərbaycan ərazisində 1,5 milyon il bundan əvvəl qədim insanların yaşadığını elmi əsaslarla sübut etmişdir.

1960-cı ildə görkəmli arxeoloq Məmmədəli Hüseynovun rəhbərliyi ilə alimlərimiz Azərbaycanın Quruçay və Köndələnçay ərazilərində dünya şöhrətli Azıx və Tağlar düşərgələrini qeydə almışlar. Azıx mağarasında aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı paleolit dövrünün müxtəlif mərhələlərinə aid olan minlərlə əmək aləti, ovlanmış heyvan sümükləri, ibtidai tikili yeri, ən qədim ocaq qalıqları, ibtidai insanın alt çənəsinin qalığı və s. tapılmışdır. Bunlar Azərbaycan alimləri tərəfindən kompleks şəkildə tədqiq olunmuş və beynəlxalq elmi konfranslarda geniş şərh edilmişdir. Azıxda əldə edilmiş tapıntılar 1981-1982-ci illərdə Parisin İnsan muzeyində təşkil olunmuş «Avropanın ilk sakinləri» adlı sərgidə də nümayiş etdirilmiş və orada həmin düşərgə haqqında elmi məqalə dərc olunmuşdur. Son 40 ildə Azərbaycan alimlərinin Azıx düşərgəsinə aid 10-dan artıq monoqrafiyası və 200-dən çox elmi məqaləsi çap edilmişdir.

Azərbaycan alimlərinin Azıxda apardığı arxeoloji tədqiqat işlərinə beynəlxalq elmi ictimaiyyət yüksək qiymət verir. Fransa, İtaliya, Almaniya, İspaniya, Rusiya, Amerika, Gürcüstan və digər ölkələrin alimləri son 40 ildə Bakıya gələrək, Azıxda tapılmış maddi mədəniyyət qalıqları ilə yaxından tanış olmuş, bunların Azərbaycan alimləri tərəfindən yüksək peşəkarlıqla tədqiq edildiyini bildirmişlər. Onu da deyək ki, Azərbaycan ərazisindəki paleolit düşərgələrindən aşkar olunmuş maddi mədəniyyət qalıqlarının tədqiqı uzun müddətdir ki, beynəlxalq xarakter almışdır. Çünki bunlar bəşər sivilizasiyasının tarixini öyrənmək üçün böyük elmi əhəmiyyətə malikdir. Məhz bunu əsas tutan Fransa, İtaliya, İspaniya, Rusiya, Hollandiya, Gürcüstan və Azərbaycan alimləri beynəlxalq İNTAS-2000 adlı proqram hazırlamışlar və onun reallaşdırılmasına başlamışdır.

Bu proqrama uyğun olaraq, Avropa ölkələrindən 32 görkəmli alim 2002-ci il sentyabrın 7-dən oktyabrın 1-dək Azərbaycanın Azıx, Tağlar və Qazma paleolit düşərgələrindən tapılmış maddi mədəniyyət qalıqlarının elmi tədqiqı ilə Bakıda məşğul olmuşdur. Onlar bu tapıntıların dünya arxeologiya elmi üçün müstəsna elmi əhəmiyyəti olduğunu qeyd etmişlər.

2001 və 2003-cü illərdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun şöbə müdiri, tarix elmləri doktoru Əsədulla Cəfərov Fransada İnsan Paleontologiyası İnstitutu və Avropa Arxeoloji Tədqiqatlar Mərkəzində Azərbaycanın paleolit düşərgələrində aşkar olunmuş maddi mədəniyyət qalıqları haqqında elmi məruzələrlə çıxış etmişdir. Məruzələrdə Azıxda tapılmış maddi mədəniyyət qalıqları da geniş şərh edilmiş, ibtidai insanın çənə sümüyünün qalığının isə Qafqazda və Yaxın Şərqdə ən qədim paleoantropoloji tapıntı olduğu bildirilmişdir.

Lakin arxeoloqlarımızın bütün bu elmi nailiyyətlərinə baxmayaraq, bəzi erməni alimləri Azıx düşərgəsinin tarixini saxtalaşdırmağa cəhd göstərirlər. Ş.Mkrtçyan 1988-ci ildə Yerevanda çap etdirdiyi «Dağlıq Qarabağın tarixi və memarlıq abidələri» adlı kitabında yazır ki, guya Azıx düşərgəsində Aşöl mədəniyyətinə aid qadının heykəli tapılıb, hətta onun paltarları müasir erməni qadınlarının paltarına bənzəyir. Belə gülünc fikir söyləməklə Ş.Mkrtçyan erməni xalqının tarixini Aşöl dövründə axtarmağa çalışır. Halbuki Azıx düşərgəsində qadınabənzər heykəl yoxdur. Orada təbii yolla əmələ gəlmiş stalaqmit və stalaktit dirək mövcuddur və o, 2 milyon il əvvəl yaranmışdır.

«Arminfo» agentliyinin İnternet saytında dərc olunmuş adı çəkilən məqalə tamamilə saxta, cəfəng və elmdən uzaq fikirlərdən ibarətdir. Orada qeyd olunur ki, guya Azıx mağarasında paleontoloqlar qazıntı aparırlar. Halbuki, qədim abidələrdə qazıntılar yalnız arxeoloqlar aparır, paleontoloqlar isə yalnız iştirakçı ola bilər. Məlumatda 1968-ci ildə Məmmədəli Hüseynovun Azıx mağarasından tapdığı və hazırda Bakıda saxlanılan çənə sümüyü qalığının yaşının 50-100 min il olduğu bildirilir. Bu da cəfəngiyyətdir. Çünki Azərbaycan alimləri onun 350-400 min il əvvələ aid olduğunu sübut etmişlər və bu tarix beynəlxalq elmi konfranslarda öz təsdiqini çoxdan tapmışdır.

Ermənilər Azıx düşərgəsində indiki qazıntılar zamanı yaşı 300 min il olan ayı sümükləri tapıldığını iddia edirlər. Bu fikir də tamamilə əsassızdır. Çünki Azərbaycan alimlərinin Azıx düşərgəsində apardıqları elmi tədqiqat işləri zamanı oradan tapdıqları və hazırda Bakıda saxlanan mağara ayılarının, Merka kərgədanının, ibtidai öküzün və digər heyvanların sümüklərinin yaşı 600 min ilə bərabərdir.

Erməni alimləri daim Qarabağın dağlıq hissəsindəki tarixi və arxeoloji abidələri öz adlarına çıxmağa çalışırlar. Bu uydurmanın məqsədi həmin ərazinin əzəldən ermənilərə məxsus olduğunu iddia etməkdir. Amma tarixi mənbələr birmənalı təsdiq edir ki, Qarabağ qədim Azərbaycan torpağıdır, ermənilər isə bu əraziyə 1828-ci ildə İran ilə Rusiya arasında bağlanmış və faktiki olaraq Azərbaycanın şimal hissəsinin Rusiya tərəfindən işğalını rəsmiləşdirən Türkmənçay Sülh Müqaviləsindən sonra gəlmişlər. Çar Rusiyası öz müstəmləkəçilik siyasətinin maraqlarına uyğun olaraq təkcə 1828-1830-cu illərdə Türkiyə və İrandan Qafqaza 120 mindən artıq erməni əhalisini köçürmüş və onların əksəriyyətini Qarabağda yerləşdirmişdir. Marağadan Dağlıq Qarabağa köç edən ermənilərin 1978-ci ildə keçmiş Marağaşen kəndində bu regionda məskunlaşmalarının 150 illiyi münasibəti ilə obelisk ucaldıqları da danılmaz tarixi faktır.

Qeyd edilənlərlə əlaqədar bəyan edirik ki, Azərbaycan Respublikasının icazəsi olmadan respublikamızın xüsusən də işğal altında olan ərazilərində əcnəbilərin arxeoloji qazıntı aparması Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin, habelə beynəlxalq hüquq normalarının kobudcasına pozulmasıdır.

«Silahlı münaqişələr zamanı mədəni dəyərlərin qorunması haqqında Konvensiya»nın (14 may 1954-cü il) 4-cü maddəsinə görə, dövlətlər öz ərazisindəki və digər dövlətlərin ərazisindəki mədəni dəyərləri hər hansı formada oğurlamaq, qarət etmək, yaxud qanunsuz surətdə mənimsəmək hərəkətlərini, həmçinin göstərilən dəyərlər barəsində hər hansı vandalizm hərəkətlərini qadağan etməyi, onların qarşısını almağı və lazım gələrsə, kökünü kəsməyi öhdələrinə götürürlər.

Müvafiq Konvensiyanın digər bir müddəasına görə isə, dövlətlər mədəni dəyərlərə qarşı yönəldilmiş hər hansı repressiya tədbirləri görməkdən çəkinməlidirlər.

Qeyd edək ki, özbaşına şəkildə, müvafiq dövlətin icazəsi olmadan, onun aidiyyəti orqanlarının işə cəlb edilməsi və müvafiq nəzarəti təmin edilmədən qanunsuz olaraq ölkə ərazisinə daxil olmuş bir qrup əcnəbinin arxeoloji qazıntı aparması beynəlxalq hüquq normalarına ziddir və qəbulolunmazdır, İşğal amilindən istifadə olunaraq mədəni dəyərlərin bu və ya digər formada qələmə verilməsi, izahatının xüsusi maraqlara uyğun surətdə təqdim edilməsi, beləliklə də onun öz həqiqi mahiyyətindən və mənasından uzaqlaşdırılması repressiya aktı kimi qiymətləndirilərək beynəlxalq hüquq tərəfindən pislənməlidir. Ona görə də Ermənistan Respublikası arxeoloqlarının və onların hansısa vasitələrlə cəlb etdikləri əcnəbi alimlərin Azərbaycan Respublikası ərazisindəki dünya əhəmiyyətli qədim abidələrdə özbaşına iş aparması beynəlxalq normaların kobudcasına pozulması, bəşər mədəniyyətinə qarşı təxribat məqsədi daşıyan cinayət kimi qiymətləndirilməlidir və bununla əlaqədar bütün məsuliyyət Ermənistan tərəfinin üzərinə düşür.

XİN, Mətbuat mərkəzinin məlumatı, 29.09.03

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ XARİCİ İŞLƏR NAZİRLİYİNDƏ

**Xəzər dənizinin hüquqi statusu üzrə Azərbaycan Respublikası və İran İslam Respublikası arasında
ikitərəfli danışıqların davam etdirilməsi üçün Azərbaycan Respublikası nümayəndə heyətinin 15 iyul
2003-cü il tarixində Tehran şəhərinə səfəri**

Xəzər dənizinin hüquqi statusu üzrə Azərbaycan Respublikası və İran İslam Respublikası arasında ikitərəfli danışıqların davam etdirilməsi üçün 15 iyul 2003-cü il tarixində Tehran şəhərində növbəti görüş keçirilmişdir.

Görüşdə Azərbaycan Respublikası Xarici işlər nazirinin müavini X.Xələfovun başçılıq etdiyi Xarici İşlər, Ədliyyə Nazirlikləri, Dövlət Neft Şirkəti və Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinin əməkdaşlarından ibarət nümayəndə heyəti ilə təmsil olunmuşdur.

Görüş zamanı hər iki tərəf Xəzər dənizinin hüquqi statusunun həll olunmasına böyük əhəmiyyətin verdiyini və bu istiqamətdə danışıqların davam etdirilməsinin vacib olduğunu qeyd etmişdir.

Həmin məsələyə həm dövlət Başçıları səviyyəsində, həm də Hökumət tərəfindən xüsusi diqqətin yetirilməsini nəzərə alaraq Xəzər dənizinin hüquqi statusunun müsbət həll ediləcəyinə inam vurğulanmışdır.

Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası və İran İslam Respublikası arasında aparılan ikitərəfli danışıqların hər iki dövlətin Xəzər dənizinin hüquqi statusu ilə əlaqədar mövqelərinin yaxınlaşmasına kömək edəcəyi və həmin məsələnin həll edilməsinə müsbət təsir göstərəcəyi bildirilmişdir.

Görüşdə Xəzər dənizinin sahiyanı dövlətlər arasında sektorlara bölünməsi ilə əlaqədar orta xətt prinsipi, beynəlxalq hüququn ümumtanınmış prinsipləri və sahiyanı dövlətlərin Xəzər dənizində suveren hüquqlarının tətbiq olunması məsələləri barədə fikir mübadiləsi aparılmışdır.

XİN, Beynəlxalq hüquq və müqavilələr idarəsi

“Diplomatiya Aləmi” jurnalının təqdimat mərasimi keçirilmişdir

İyulun 15-də Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin “Diplomatiya aləmi” jurnalının 1-ci və 2-ci nömrələrinin təqdimat mərasimi keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Xarici işlər naziri Vilayət Quliyev mərasimi açaraq tədbir iştirakçılarını və xarici dövlətlərin ölkəmizdəki səfirlərini salamladı. Sonra natiq jurnalın dərc olunması zərurətindən və onun qarşısında duran vəzifələrdən danışdı. Bildirdi ki, Azərbaycan diplomatiyasının tarixi onun dövlətçiliyinin tarixi ilə yaşıddır. Qədim dövrlərdə və orta əsrlərdə diplomatiya tariximizin bir sıra yaddaqalan səhifələri yazılmışdır. Yeni dövr isə Azərbaycan diplomatiyasının qarşısına tamamilə yeni fərqli vəzifələr qoymuşdur. Bu gün gənc Azərbaycan diplomatiyası yalnız xarici siyasətin həyata keçirilməsi ilə məşğul olmaqla məhtudlaşmamalıdır, həm də onun tarixi nəzəri problemlərini öyrənməlidir, müəyyən araşdırıcılıq funksiyalarını öz üzərinə götürməlidir. Bu baxımdan “Diplomatiya aləmi” jurnalının çap olunmasına ehtiyac vardır. Biz bu jurnal vasitəsilə gördüyümüz işləri, qarşımızda duran vəzifələri həm xalqımıza, həm də dünya ictimaiyyətinin diplomatiya aləminə təqdim etmək imkanı qazanırıq. Xüsusilə Azərbaycan kimi yeni müstəqillik əldə etmiş dövlət üçün belə bir jurnalın nəşri daha vacib idi.

Nazir dedi ki, biz bu jurnalı çap etməklə bir tərəfdən özümüzün diplomatiya tariximizi öyrənirik, digər tərəfdən isə yetişməkdə olan diplomatlarımıza öz töhfəmizi vermək istəyirik. Bu gün dünyada hər şeydən

öncə informasiya mübadiləsinə ehtiyac vardır. Azərbaycan həqiqətlərini dünyaya yaymaq üçün bu jurnal bizə böyük imkanlar yaradacaqdır.

Natiq bildirdi ki, ildə 4 nömrəsini çap etmək istədiyimiz “Diplomatiya aləmi” jurnalı Azərbaycan diplomatiyasının tarixindən və bu günündən, beynəlxalq siyasətin aktual problemlərindən, xarici siyasətlə bağlı nəzəri və təcrübi məsələlərdən bəhs edəcəkdir. Bir sözlə, diplomatiya ilə bağlı bütün məsələləri jurnalın səhifələrində geniş və hərtərəfli işıqlandırmağa çalışacağıq. Həm respublikamızın Prezidentinin bu sahədə gördüyü genişmiqyaslı və çoxşaxəli işlər, həm Xarici İşlər Nazirliyinin fəaliyyəti, həm də müxtəlif xarici ölkələrdəki və beynəlxalq qurumlar yanındakı missiyalarımızın işləri jurnalın səhifələrində ətraflı işıqlandırılacaqdır.

Prezidentin İcra Aparatının Xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri, “Diplomatiya aləmi” jurnalı baş redaktorunun birinci müavini Novruz Məmmədov qeyd etdi ki, «bu gün təqdimatına topladığımız dərgi Xarici İşlər Nazirliyinin həyatında, eyni zamanda Azərbaycan diplomatiyasında və xarici siyasətində mühüm bir hadisədir. Dövlətimizin başçısının xeyir-duası ilə işıq üzü görən “Diplomatiya aləmi” jurnalının artıq 2 nömrəsi oxucuların ixtiyarına verilmişdir. Bu nömrələr jurnalın ilk addımlarıdır. Lakin buna baxmayaraq, jurnal peşəkarlıq baxımından artıq qarşıya qoyulan məqsədlərə nail olunacağına böyük ümidlər doğurur. Azərbaycanda bu gün diplomatiya haqqında kitablar, qəzet və jurnal məqalələri olsa da, sistemləşmiş formada belə bir dövrü nəşrə ciddi ehtiyac böyük idi.

Düşünürəm ki, bundan sonra Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas aparıcı xətti öz əksini bu jurnalda tapacaqdır. Eyni zamanda, jurnal xarici siyasət və diplomatiya sahəsində bir növ bizim rüporumuza çevriləcəkdir».

N.Məmmədov jurnalın perspektivlərindən danışarkən dedi ki, məcmuəni daha gözəl, daha maraqlı etmək üçün bir çox işlər görülməlidir. Azərbaycanın indiki vəziyyətini nəzərə alsaq, jurnalın əlavəsini daha yığcam şəkildə dünya ölkələrinə yaymaq mühüm əhəmiyyət kəsb edərdi. İnanıram ki, «Diplomatiya Adəmi» həm də Azərbaycan diplomatlarının və siyasətlə məşğul olan kadrlarının daha çox peşəkarlaşmasında mühüm rol oynayacaqdır. Eyni zamanda o, diplomatiya və siyasət sahəsində tədqiqat əsərlərinin daha yüksək səviyyədə hazırlanmasında istiqamətverici vasitəyə çevriləcəkdir.

Natiq bildirdi ki, «Xarici işlər nazirliyinin tarixində ilk dəfə yaradılan belə bir jurnalın oynadığı rol zamanla müəyyən olunacaqdır. Mən jurnalın yaradıcılarına müvəffəqiyyətlər arzulayıram. Burada iştirak edən siyasət adamlarını, eləcə də xarici səfirlərin nümayəndələrini jurnalın həyatında fəal iştirak etməyə çağırıram».

Prezidentin İcra Aparatının İctimai siyasət şöbəsinin müdiri Əli Həsənov dedi ki, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən diplomatik korpus və respublikamızın diplomatiya aləmi bu jurnalın timsalında sanballı bir töhfə əldə edib. Çoxdan idi ki, ölkəmizdə belə bir jurnala ehtiyac duyulurdu. Diplomatiya elmi başqa elmlərdən daha çox özünün praktikliyi ilə seçilir. Yəni bir tərəfdən beynəlxalq münasibətlər, dövlətlərarası əlaqələr

öyrənilir, bu əlaqələr getdikcə təkmilləşdirilir, o biri tərəfdən bu əlaqələrə yeni-yeni nümunələr, inkişaf əlamətləri qatılır.

Natiq vurğuladı ki, 11 ildir Azərbaycan beynəlxalq münasibətlərin subyektidir. Bu illərdə dövlətlərarası münasibətlərdə kifayət qədər təcrübə və metodoloji konseptual baza formalaşmışdır. Güman edirəm ki, jurnal bu sahənin tədqiqatçıları üçün, eyni zamanda praktiki fəaliyyətlə məşğul olan diplomatlar üçün əsl diskussiya tribunasına çevriləcəkdir.

Ə.Həsənov dedi ki, diplomatiya praktiki elmdir. Gündəlik fəaliyyət, ünsiyyət, münasibət tələb edir. İnanıram ki, respublikamızın xarici siyasətini bütün dünyada həyata keçirən qurumlar, səfirliklər, eyni zamanda xarici ölkələrin Azərbaycanda akkreditə olunmuş diplomatik mərkəzləri arasında bu jurnal ünsiyyət, gündəlik əlaqə vasitəsinə çevriləcəkdir. Mən öz adımdan bildirirəm ki, Prezidentin İcra Aparatı da bu jurnalla çox yaxından əməkdaşlıq edəcəkdir.

Təqdimat mərasimində Ukraynanın Azərbaycandakı səfiri, ölkəmizdəki diplomatik missiyanın duayeni Boris Aleksenko, Gürcüstanın səfiri Zurab Qumberidze, Milli Məclisin deputatı, tarix elmləri doktoru, professor Cəmil Həsəni, BDU-nun dosenti Hicran Hüseynova çıxış edərək Azərbaycan diplomatiyası tarixinin öyrənilməsində, tədqiqində, onun beynəlxalq aləmə çatdırılmasında, siyasətlə məşğul olan kadrların yetişdirilməsində jurnalın mühüm əhəmiyyətindən danışdılar. Onun baş redaktoru, Xarici İşlər Naziri Vilayət Quliyevə və yaradıcı kollektivə uğurlar arzuladılar.

Mərasimdə xarici ölkələrin Bakıdakı diplomatik korpusunun nümayəndələri, Milli Məclisin deputatları, media təmsilçiləri iştirak edirdilər.

«AZƏRTAC», 16.07.03

Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında Konvensiyanın hazırlanması üzrə Xəzəryanı dövlətlərin xarici işlər nazirləri müavinləri səviyyəsində Xüsusi İşçi Qrupunun 2003-cü ilin 22-24 iyul tarixində Moskva şəhərində keçirilmiş 10-cu iclası

Cari il 22-24 iyul tarixində Moskva şəhərində Rusiya Federasiyasının Xarici işlər nazirinin müavini, Rusiya Federasiyası Prezidentinin Xəzər dənizinin statusunun tənzimlənməsi məsələləri üzrə Xüsusi Nümayəndəsi V.Kalyujnının sədrliyi ilə Xəzəryanı dövlətlərin Xarici işlər nazirləri müavinləri səviyyəsində Xüsusi İşçi Qrupunun 10-cu iclası keçirilmişdir.

İclasda Azərbaycan Respublikası Xarici işlər nazirinin müavini X.Xələfovun başçılıq etdiyi və Xarici İşlər Nazirliyinin, Ədliyyə Nazirliyinin, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin, Dövlət Neft Şirkətinin və Xəzər Dəniz Gəmiçiliyinin əməkdaşlarından ibarət nümayəndə heyəti ilə təmsil olunmuşdur.

İclasda Rusiya Federasiyasının Xarici İşlər Naziri İ.İvanov iştirak etmişdir. İ.İvanov İşçi Qrupunun işinin Xəzəryanı dövlətlərin rəhbərlikləri tərəfindən müsbət qiymətləndirildiyini və bu Qrupun Xəzər dənizi üzrə danışıqlar prosesinin ardıcıl fəaliyyət göstərən mexanizmi olduğunu qeyd etmişdir.

İclasda iştirak edən nümayəndə heyətləri tərəfindən Xəzər dənizinin hüquqi statusuna dair dövlətlərinin mövqeləri bildirilmiş və Xəzəryanı dövlətlərin təklifləri əsasında hazırlanmış Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında Konvensiya layihəsi müzakirə edilmişdir.

Müzakirə zamanı müəyyən irəliləyişə nail olunmuş, Konvensiyanın bir sıra maddə və müddəaları üzrə Tərəflərin mövqeləri yaxınlaşmışdır.

İclasın sonunda Birgə bəyanat qəbul olunmuş və Xüsusi İşçi Qrupunun növbəti iclasının cari il 8-9 sentyabr tarixində Aşqabad şəhərində keçirilməsi barədə razılıq əldə edilmişdir.

XİN, Beynəlxalq hüquq və müqavilələr idarəsi

Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında Konvensiyanın hazırlanması üzrə Xəzəryanı dövlətlərin xarici işlər nazirləri müavinləri səviyyəsində Xüsusi İşçi Qrupunun cari il 8-9 sentyabr tarixində Aşqabad şəhərində keçirilmiş 11-ci iclası

Cari il 8-9 sentyabr tarixində Türkmənistanın Xarici işlər naziri R.Meredovun sədrliyi ilə Xəzəryanı dövlətlərin Xarici İşlər Nazirləri müavinləri səviyyəsində Xüsusi İşçi Qrupunun 11-ci iclası keçirilmişdir.

İclasda Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin müavini X.Xələfovun başçılıq etdiyi və Xarici İşlər Nazirliyinin, Ədliyyə Nazirliyinin, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin, Dövlət Neft Şirkətinin və Xəzər Dəniz Gəmiçiliyinin əməkdaşlarından ibarət nümayəndə heyəti ilə təmsil olunmuşdur.

İclasda çıxış edən Türkmənistanın Xarici İşlər Naziri R.Meredov 1996-cı ildə Xəzəryanı dövlətlərin xarici işlər nazirlərinin görüşünün və 2002-ci ilin aprelindəki Xəzər Sammitinin Aşqabadda keçirilməsini xatırladaraq, hazırkı görüşün də Türkmənistan üçün tarixi əhəmiyyət daşıdığını qeyd etmişdir.

İclasda iştirak edən nümayəndə heyətləri tərəfindən Xəzər dənizinin hüquqi statusuna dair dövlətlərinin mövqeləri bildirilmiş və Xəzəryanı dövlətlərin təklifləri əsasında hazırlanmış Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında Konvensiya layihəsinin müzakirəsi davam etdirilmiş və layihənin Xüsusi İşçi Qrupunun Moskva görüşündə başlanılan ikinci oxunuşu başa çatdırılmışdır.

Tərəflər mövqələrinin yaxınlaşmasını qeyd etmiş və Xüsusi İşçi Qrupunun növbəti iclası zamanı Konvensiya layihəsi üzərində işin davam etdirilməsinə razılaşmışlar.

Nümayəndə heyətləri Aşqabad görüşünün nəticələrini müsbət qiymətləndirərək Xəzər dənizinin hüquqi statusu üzrə ümumi razılıqların əldə olunması istiqamətində aparılan məsləhətləşmələrin mühüm rol oynadığını vurğulamışlar.

İclasın sonunda Kommünike qəbul olunmuş və Xüsusi İşçi Qrupun növbəti iclasının cari il 9-10 dekabr tarixində Tehran şəhərində keçirilməsi barədə razılıq əldə edilmişdir.

XİN, Beynəlxalq hüquq və müqavilələr idarəsi

Azərbaycan Respublikası Xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov tərəfindən xarici ölkələrin Bakıda akkreditə olunmuş səfirliklərinin və beynəlxalq təşkilatlarının nümayəndələri üçün «Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi» mövzusunda keçirilmiş təqdimat mərasimi

2003-cü ilin sentyabr ayının 19-da BMT-nin elan etdiyi «Sülh günü» münasibətilə Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyində xarici ölkələrin Bakıda akkreditə olunmuş səfirliklərinin və beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri üçün «Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi» mövzusunda geniş təqdimat mərasimi keçirilmişdir.

Təqdimat mərasimini giriş sözü ilə açan və mövzu üzrə çıxış edən Xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tarixi kökləri, hüquqi aspektləri və münaqişənin həll olunması istiqamətində indiyə kimi aparılmış danışıqlar və həyata keçirilmiş vasitəçilik proseslənnə dair dinləyicilərə ətraflı məlumat verdi. İndiki mərhələdə Ermənistanın qeyri-konstruktiv mövqe tutmasını bir daha vurğulayan nazir müavini problemin ədalətlə, beynəlxalq hüquq prinsipləri və normaları əsasında həll edilməsinin zəruriliyini və bu zaman dünya birliyinin yardımının Azərbaycan Respublikası üçün əhəmiyyətli olmasını dinləyicilərin nəzərinə çatdırdı.

Məruzə başa çatdıqdan sonra mərasim iştirakçıları mövzu ilə bağlı bir sıra məsələlər, xüsusilə münaqişənin doğurduğu nəticələr, Azərbaycanda qaçqın və məcburi köçkünlərin vəziyyəti və beynəlxalq birliyin onlara yardımları, danışıqlar prosesi və digər məsələlər ətrafında geniş fikir mübadiləsi apardılar.

XİN, Mətbuat mərkəzinin məlumatı, 19.09.03

Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirinin müavini Xələf Xələfovun Vatikanın Dövlət Katibliyinin dövlətlərlə münasibətlər şöbəsinin katibi arxiyepiskop Monsinyor Jan-Lui Toran ilə görüşü

Ölkəmizdə səfərdə olan Vatikanın Dövlət Katibliyinin dövlətlərlə münasibətlər şöbəsinin katibi arxiyepiskop Monsinyor Jan-Lui Toranın başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti sentyabrın 23-də Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirinin müavini Xələf Xələfovla görüşmüşdür.

Qonaqları səmimi salamladıqdan sonra nazir müavini arxiyepiskopa Azərbaycanın Xarici İşlər Nazirliyinin dəvətini qəbul edib ölkəmizə səfərə gəldiyi üçün minnətdarlıq bildirmişdir. Xələf Xələfov demişdir ki, Azərbaycan müstəqilliyini əldə etdikdən sonra bütün ölkələrlə, o cümlədən Vatikanla diplomatik əlaqələr qurmuşdur. Dövlətimizin başçısı Heydər Əliyevin Romaya və Roma Papası II İohan Pavelin Bakıya səfərləri zamanı aparılan danışıqlar, imzalanan sənədlər əməkdaşlığımızın inkişafına təkan vermişdir. Azərbaycanda həyata keçirilən hüquq islahatları demokratiyanın inkişafına, insan haqlarının qorunmasına və dini etiqad azadlığına möhkəm zəmin yaratmış, ölkəmiz sürətlə inkişaf etməyə başlamışdır. Amma regional münaqişələr, xüsusən də Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi bu inkişafa ciddi maneələr yaradır. Ermənistanın təcavüzü nəticəsində torpaqlarımızın 20 faizi işğal edilib, bir milyondan çox insan çadırlarda, ağır, dözülməz şəraitdə yaşamağa məcbur olub. Münaqişənin həllində Azərbaycan Vatikanın yardımına ehtiyac duyur və bu kömək yüz minlərlə insanın öz doğma yurd-yuvasına qayıtmasına və sülh şəraitində yaşamalarına səbəb ola bilər.

Səmimi görüş üçün minnətdarlığımı bildirən arxiyepiskop Monsinyor Jan-Lui Toran II İohan Pavelin salamlarının Azərbaycan Prezidenti, Zati-Aliləri Heydər Əliyevə çatdırılmasını xahiş etmişdir.

Sonra qonaq demişdir ki, Vatikan Azərbaycanla əlaqələrin inkişafında maraqlıdır və bir çox məsələlərdə mövqelərimiz üst-üstə düşür. Azərbaycanda müxtəlif dini icmalara yaradılmış şərait, Bakıda katolik kilsə tikilməsinə torpaq sahəsinin ayrılması Vatikan tərəfindən yüksək qiymətləndirilir.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə toxunan qonaq demişdir: “Hesab edirəm ki, münaqişənin ədalətli həlli üçün BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri kimi sanballı vasitələr vardır. Dünyada liderliyi ələ alan dövlətlər bundan istifadə etməlidirlər. Sadəcə olaraq, həmin qətnamələrin icrasına siyasi iradə lazımdır.”

«AZƏRTAC». 23.09.03

***AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
XARİCDƏKİ DİPLOMATİK
NÜMAYƏNDƏLİKLƏRİNDƏ***

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN

FƏRMANI

**E.M. Məmmədیارova Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli
Səfiri dərəcəsi verilməsi haqqında**

«Azərbaycan Respublikasının xaricdəki diplomatik nümayəndəliklərinin başçıları üçün dərəcələrin və diplomatik rütbələrin müəyyən edilməsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununu rəhbər tutaraq qərara alıram:

Elmar Məhərrəm oğlu Məmmədیارova Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri dərəcəsi verilsin.

Heydər ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 2 iyul 2003-cü il

№ 894

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
FƏRMANI**

**E.M. Məmmədیارovun Azərbaycan Respublikasının İtaliya Respublikasında
Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri təyin edilməsi haqqında**

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 15-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

Elmar Məhərrəm oğlu Məmmədیارov Azərbaycan Respublikasının İtaliya Respublikasında Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfiri təyin edilsin.

Heydər ƏLİYEV ,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 2 iyul 2003-cü il

№ 895

ELMAR MƏHƏRRƏM OĞLU MƏMMƏDYAROV

- 1960 - iyulun 2-də Bakı şəhərində anadan olmuşdur
- 1977-1982 - Kiyev Dövlət Universiteti, Beynəlxalq Münasibətlər və Beynəlxalq Hüquq bölməsi.
- 1982-1988 - Azərbaycan SSR Xarici İşlər Nazirliyi, 2-ci katib, 1-ci katib
- 1988-1991 - SSRİ Xarici İşlər Nazirliyinin Diplomatik akademiyası tarix elmləri namizədi
- 1989-1990 - Xarici siyasətin planlaşdırılması mərkəzi, Braun Universiteti, ABŞ
- 1991-1992 - Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi, Dövlət Protokolu şöbəsinin müdiri
- 1992-1995 - Azərbaycan Respublikasının BMT yanındakı daimi nümayəndəliyi, 1-ci katib
- 1995-1998 - Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Beynəlxalq təşkilatlar idarəsinin rəisi
- 1998-2003 - Azərbaycan Respublikasının ABŞ-dakı səfirliyi, müşavir
- 2003 - Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfir rütbəsi
- 2003 - Azərbaycan Respublikasının İtaliya Respublikasındakı Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfir
- Ailə vəziyyəti - Evlidir. İki övlad atasıdır
- Xarici dillər - İngilis, rus və türk

Azərbaycan Respublikasının Səudiyyə Ərəbistanındakı Səfirliyinin 2003-cü ilin iyun-iyul aylarında apardığı iş

28 iyun tarixində səfir Elman Araslı Səudiyyə Ərəbistanının İslam məsələləri, Vəqflər və Çağırış üzrə naziri Saleh bin Əbdüləziz bin İbrahim Şeyxlə görüşdü. Görüşdə Səudiyyə Ərəbistanı və Azərbaycan arasında humanitar və dini sahələrdəki əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olundu.

Səfir Şeyxulislam Hacı Allahşükür Paşazadənin 160 azərbaycanlı zəvvarın İki Müqəddəs Ocağın xadimi, Kral Fəhd bin Əbdüləzizin qonağı sifətilə Səudiyyə Ərəbistanına dəvət olunması barədə Krala müraciət göndərdiyi barədə nazirə məlumat verərək, müraciətin dəstəklənməsini xahiş etdi. O, nazirin diqqətini Azərbaycanda İslam dünyasının problemləri ilə yaxından tanış olan alimlərin fəaliyyət göstərdiyinə cəlb edərək, onların bu sahədəki biliyindən istifadə edilməsinin həm Azərbaycan, həm də Səudiyyə Ərəbistanı üçün faydalı olmasını vurğulamış və bu istiqamətdə, hər şeydən əvvəl, İslam dünyası problemləri haqqında birgə araşdırmaların və tədqiqatların nəşr edilməsinin məqsədəuyğun olmasını qeyd etdi.

Nazir Səudiyyə Ərəbistanı ilə Azərbaycan Respublikası arasındakı münasibətləri yüksək qiymətləndirərək, mövcud əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi naminə hər iki tərəfin söylərinin artırılması zərurətini vurğuladı və Azərbaycan tərəfinin təkliflərinin hərtərəfli öyrənilib, müsbət həll olunmasına səy göstərəcəyini bildirdi.

Səfir Elman Araslı iyulun 2-də Səudiyyə Ərəbistanının yeni təyin edilmiş Səhiyyə naziri Həməd bin Abdulla Əl-Mane ilə görüşmüşdür. Görüşdə Səudiyyə Ərəbistanı ilə Azərbaycan arasındakı səhiyyə sahəsində əməkdaşlıq məsələləri müzakirə olunmuşdur.

O, Nazirin diqqətini hazırda Azərbaycanın Əmək və Əhalinin sosial müdafiəsi nazirliyi tərəfindən Səudiyyə Ərəbistanında işləmək üçün 800 həkim və tibb bacısının seçilməsinə cəlb etdi, Azərbaycan tərəfi onların peşəkar səviyyələrinin yoxlanması üçün Səudiyyənin ixtisaslaşdırılmış komissiyasının göndərilməsini gözləyir. Səfir ötən il sözügedən komissiyanın yoxlamasından keçən 26 azərbaycanlı həkimin Səudiyyə Ərəbistanına dəvət olunmalarının sürətləndirilməsini xahiş etdi.

Nazir, Səudiyyə Ərəbistanı ilə Azərbaycan arasında tibb sahəsində əməkdaşlığı yüksək qiymətləndirərək, qeyd etdi ki, azərbaycanlı həkim və tibb bacıları özlərinin peşəkarlığı və xəstələrlə səmimi rəftar sayəsində yerli əhalinin hörmət və məhəbbətini qazanmışlar. Onlar ölkədə işlədikləri zaman dərin bilik və zəngin təcrübəyə malik olmaqlarını sübut etmişlər. Məhz bunun nəticəsində, Nazirlik Azərbaycan tibb mütəxəssislərinin xidmətindən gələcəkdə də geniş şəkildə istifadə etmək qərarına gəlmişdir. Bununla əlaqədar Səfir tərəfindən qaldırılan məsələlər öz müsbət həllini tapacaqdır.

12 iyul tarixində Səfir E.Araslı Səudiyyə İnkişaf Fondunun (SİF) Sədr Müavini və İcraçı Direktoru Yusif Al-Bassamla görüşmüşdür.

Səfir Bakıda 5 məktəb tikintisi və təchiz olunması layihəsinin maliyyələşdirilməsi üçün müvafiq Kredit Sazişinin imzalanması üçün Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Y.Al-Bassamın Bakıya dəvət olunduğunu bildirmiş və səfərin mümkün qədər qısa zamanda həyata keçirilməsini xahiş etmişdir. Fondun İcraçı Direktoru Y.Al-Bassam, öz növbəsində, yuxarıda adı çəkilən Kredit Sazişini imzalamaq üçün 19 avqust 2003-cü il tarixində 4 nəfərdən ibarət nümayəndə heyəti ilə Bakıya 2 günlük səfər etmək niyyətində olduğunu bildirmişdi.

Səudiyyə İnkişaf Fondu Bakıda 5 məktəb tikintisi və təchiz olunması layihəsinin maliyyələşdirilməsinə 9,5 milyon ABŞ dolları həcmində vəsait ayırmışdır. Bu Kredit Sazişi layihəsinin şərtlərinin müzakirə edilməsi niyyəti ilə 7-10 mart 2003-cü il tarixlərində Azərbaycan nümayəndə heyəti Riyadda səfərdə olmuş və səfər çərçivəsində Saziş layihəsi müzakirə edilmiş və razılaşıdırılaraq paraflanmışdı.

Kreditlər uzunmüddətli, yəni 20 illik müddətə güzəştli şərtlərlə verilir.

Press-reviz

Bu il sentyabrın 12-də Polşanın Ketrzn şəhərində ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Hüquqları Bürosunun Azərbaycan Respublikasının sərhəd xidmətinə yardım layihəsi çərçivəsində ölkəmizin 15 sərhəd xidməti rəsmisinin Polşanın Sərhəd Xidmətinin Təlim Mərkəzində 1 illik təlimi başa vurmağı münasibətilə məzun tədbiri keçirilmişdir.

Azərbaycanda üç aylıq seçki prosesindən keçmiş 15 sərhədçi (10 kişi və 5 qadın) Polşanın Sərhəd Xidmətinin Təlim Mərkəzində peşə bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi və insan hüquqları sahəsində müvafiq standartlar ilə bağlı biliklərinin artırılmasına yönəldilmiş intensiv təlim kursunda iştirak etmişdir. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sərhəd Xidməti rəisinin əmri ilə təlimi uğurla başa vurmağı münasibətilə sərhədçilərə leytenant rütbələri verilmişdir.

Azərbaycan Respublikasını məzun tədbirində ölkəmizin Avstriyadakı Səfiri və eyni zamanda ATƏT yanında Daimi Nümayəndəsi cənab V. Sadıqov, Dövlət Sərhəd Xidmətinin rəis müavini polkovnik A. Cəbrayilov və Sərhəd Nəzarəti İdarəsinin rəisi polkovnik A. Şəfiyev təmsil etmişlər.

Bu təlimlər həm Polşa Sərhəd Xidməti, həm də Azərbaycan Dövlət Sərhəd Xidmətinin təcrübəsində ilk dəfə olaraq keçirilmişdir.

XİN, Mətbuat mərkəzinin məlumatı, 12.09.03

MƏQALƏLƏR

ELMİRA SARICALİNSKAYA

Azərbaycan Respublikası

Xarici işlər nazirliyinin

Kadrlar və ixtisasartırma idarəsinin rəisi

dərəcəli müşavir, elmlər namizədi

I

QADINLARIN DİPLOMATİYADA ROLU

Artıq on iki ildir ki, Azərbaycan Respublikası müstəqildir və bu illər ərzində ölkəmizdə bütün sahələrlə yanaşı, diplomatiya sahəsində də bir çox dəyişikliklər baş vermişdir. O cümlədən qadınların diplomatiyadakı roluna, siyasi proseslərdə iştirakına yenidən nəzər salınmış və bununla bağlı müxtəlif tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Qeyd edək ki, adətən kişilərə xas fəaliyyət sahəsi sayılan diplomatiyada qadınlarla kişilərin bərabər iştirakını təmin etmək və onlara bərabər imkanlar yaratmaq məqsədilə qadın hüquqları sahəsində bir sıra beynəlxalq sənədlər qəbul edilmişdir. Belə ki, 1979-cu ildə qəbul edilmiş BMT-nin Qadınlara qarşı ayrıseçkiliyin bütün formalarının ləğvi haqqında Konvensiyaya uyğun olaraq, iştirakçı dövlətlər hər hansı ayrıseçkiliyə yol vermədən qadınlarla kişilərin bərabər şəraitdə hökuməti beynəlxalq səviyyədə təmsil etmək və beynəlxalq təşkilatların işində iştirak etmək imkanlarının təmin olunması üçün öhdəlik götürmüşlər. 1995-ci ildə Pekində keçirilmiş 4-cü Ümumdünya Qadınlar Konfransının yekun sənədi olan Pekin Fəaliyyət Platformasında isə deyilir ki, ümumilikdə qərarların qəbul edilməsi prosesində qadınlarla kişilərin bərabər iştirakı cəmiyyətin tərkibinin daha dəqiq əks etdirilməsi və demokratiyanın lazımı səviyyədə fəaliyyət göstərməsi baxımından zəruri balans təmin edəcəkdir.

Müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycan Respublikası da bu sənədlərə qoşulmuş, qadınların irəli çəkilməsi və hüquqlarının qorunmasının təmin edilməsi üçün kifayət qədər ardasılıq və prinsiplilik nümayiş etdirmişdir. 2000-ci il martın 6-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti “Azərbaycan Respublikasında dövlət qadın siyasətinin həyata keçirilməsi haqqında” Fərman imzaladıqdan sonra Xarici İşlər Nazirliyində cender məsələləri üzrə məsul şəxs təyin edilmişdir.

2002-ci il oktyabrın 31-də Bakıda BMT-nin Qadınlar üçün inkişaf Fondu – UNİFEM-in təşəbbüsü ilə «Qadınların diplomatiyada rolu» mövzusunda xüsusi tədbir keçirilmişdir. Bu tədbirdə ilk dəfə olaraq Azərbaycanda akkreditə olunmuş diplomatik korpusun nümayəndələri, o cümlədən Fransa, İtaliya və Misirin ölkəmizdəki Fövqəladə və Səlahiyyətli Səfirələri, ABŞ Səfirinin müavini və Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyində çalışan qadın diplomatlar bir araya qəlmiş, qarşılıqlı maraq doğuran mövzular ətrafında müzakirələr aparmışlar. Tədbirdə XİN-in gənc əməkdaşları yüksək vəzifə tutan əcnəbi qadın diplomatlarla ünsiyyət qurmaq imkanı əldə etmişlər.

Bu görüşdən sonra yaranmış dialoqun davam etdirilməsi yolları araşdırılaraq, belə nəticəyə gəlinmişdir ki, Xarici İşlər Nazirliyi və Azərbaycanda çalışan xarici ölkələrin qadın diplomatları arasında şəbəkə qurulması barədə təşəbbüs irəli sürülməlidir. Həmin proqramın həyata keçirilməsinin vacibliyini nəzərə alaraq bəzi məqamları xüsusi işıqlandırmaq istərdik.

İlk öncə qeyd edək ki, öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Azərbaycan hökuməti qarşısında duran ən önəmli vəzifələrdən biri – xarici siyasətin səmərəli şəkildə həyata keçirilməsi üçün kadr potensialının gücləndirilməsi olmuşdur. Təssüf ki, müstəqilliyimizin ilk illərində müəyyən obyektiv səbəblər üzündən gənc diplomatların hazırlığına xüsusi diqqət yetirilmə mümkün olmamışdır. Odur ki, Xarici İşlər Nazirliyi xarici Diplomatiya akademiyaları, institutları və digər təşkilatlarla sıx əlaqə yaratdı və Azərbaycan diplomatları orada müxtəlif dillərdə xüsusi diplomatik kurslarda iştirak etməklə yüksək səviyyədə zəruri biliklərə yiyələndilər. Həmin kurslarda qadın diplomatlar da fəal iştirak etmişlər.

Bütün bunlarla yanaşı demək lazımdır ki, ümumən mövcud olan stereotiplər hələ də qadınların diplomatiyada lazımı səviyyədə təmsil olunmalarına tam şərait yaratmır. Respublikamızın Xarici İşlər Nazirliyində də hal-hazırda işçilərin ümumi sayından kişilər 78% (202 nəfər), qadınlar isə 22% (55 nəfər) təşkil edir. Bunlardan yalnız 29 nəfər qadın diplomatik vəzifələrdə çalışır. Səfirlik və nümayəndəliklərimizdə isə diplomatik vəzifələrdə çalışanların cəmi 10%-i qadınlardır. Məhz bu səbəblərə görə Xarici İşlər Nazirliyi BMT-nin İnkişaf Proqramı ilə birlikdə Azərbaycanın qadın diplomatları üçün yeni proqram həyata keçirir.

Beləliklə, nəzərə alsaq ki, qadınların beynəlxalq münasibətlər sferasında zəif təmsil olunması həm milli, həm də dünya miqyasında ciddi problem olaraq qalır, o zaman həmin problemin digər ölkələrin qadın diplomatları ilə birgə müzakirə olunmasının vacibliyini görürük.

Bu məqsədlə atılan ilk addım kimi belə bir proqram çərçivəsində silsilə görüşlər keçirmək nəzərdə tutulur. Bu görüşlərdə zəruri məsələlərin müzakirəsi planlaşdırılır. Mövzular ilk növbədə beynəlxalq diplomatiyada yüksək mövqelərə çatmış qadınların şəxsi təcrübəsinə əsasən seçilmişdir və hamısı bizim gənc əməkdaşlar tərəfindən təklif olunmuşdur. Mövzuların sırasına qadınların qərar qəbul etməsi, danışıqlar prosesində rolu, qadın diplomatların dünyada baş verən münaqişələrin həllində iştirakı və digər məsələlər daxildir.

Zəngin diplomatik tarixə və ənənələrə malik olan ölkələrin nümayəndələri gənc diplomatlarımıza seçilən mövzular çərçivəsində öz ölkələrinin və şəxsi təcrübələrindən irəli gələn dəyərli məlumatlar verəcəklər. Ümid edirik ki, Xarici İşlər Nazirliyinin qadın nümayəndələri belə interaktiv dialoqlardan lazımınca bəhrələnəcəklər.

Nəhayət, mövzunu yekunlaşdıraraq bir daha vurğulamaq istərdik ki, bu təşəbbüsün Xarici İşlər Nazirliyi üçün ilk təcrübə olduğunu nəzərə alaraq, onun müvəffəqiyyətlə həyata keçməsinə çox vacib sayırıq. Xarici İşlər Nazirliyi bu dialoqun uğurla davam etdirilməsi üçün hər cür əməkdaşlığa hazırdır.

İnanırıq ki, cəmiyyətdə qadınların rolu yüksəldikcə diplomatiya sahəsində onlara qarşı mövcud olan stereotiplər də tədricən aradan qalxacaqdır.

Elmira Sarijalinskaya

Head, Personnel Department, Ministry of Foreign Affairs

The role of women in diplomacy

Summary

In this article the author touches upon issue of gender in the sphere of diplomacy. The author writes about the female diplomats' changing role, which increases due to the active participation of women in world politics. The article gives the detailed information on this issue in Azerbaijan in particular. Namely the activity of Azerbaijani female diplomats, working in the Ministry of Foreign Affairs and abroad. In this article the readers can acquaint with some important documents adopted on gender issues by different international organizations.

ГУСЕЙН ГУСЕЙНОВ

атташе Управления проблем безопасности Министерства иностранных дел

Азербайджанской Республики.

Аспирант Академии Государственного Управления при Президенте

Азербайджанской Республики

КРАТКИЙ ОБЗОР ИСТОРИЧЕСКИХ АСПЕКТОВ АРМЯНО-АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ПРОТИВОСТОЯНИЯ

Проблема территориального притязания, лежащая в основе армяно-азербайджанского противостояния, еще с начала прошлого столетия переопределила трансформацию межэтнической коллизии к стадии открытого вооруженного конфликта. В выяснении истоков зарождения и анализе причин возникновения данной проблемы существенную необходимость представляет глубокое и всестороннее изучение истории обоих народов с целью объективного выявления исконных территорий их первоначального исторического обитания и этнического формирования.

По утверждению ряда как античных, в том числе Геродота¹, Эвдокса² и других, так и современных ученых протоармяне ведут фрако-фригийское происхождение.

В книге “Предыстория армянского народа”, изданной в 1968 году в Академии Наук Армении (АНА) по решению ученого совета Института Истории АНА, знаменитый историк-кавказовед И.М.Дьяконов отмечает: “Поскольку древнеармянский язык не родственен языкам автохтонов Армянского нагорья... ясно, что он занесен сюда извне. ... Протоармяне продвинулись в эту область (Армянское нагорье – авт.) между VII и VI веками до н.э... Древнеармянский народ первоначально сложился в верхнеевфратской долине...”³.

Об этническом формировании и первичном историческом обитании армян именно в области Передней Азии указывают и известные ученые: востоковед, академик К.В.Тревер⁴ и армянский историк, академик С.Т.Еремян⁵.

¹ Геродот. История в девяти книгах. (перевод Г.А.Страновского). - М: Ладомир, 1999, с. 427

² Известия древних греческих и римских писателей о Кавказе. т. IV. - Тифлис: 1884. с. 54

³ Дьяконов И.М. Предыстория армянского народа. - Ереван: АН Арм.ССР, 1968, с. 203, 207, 209, 229

⁴ Тревер К.В. Очерки по истории культуры Древней Армении. - М.-Л.: АН СССР, 1953, 294, XXIV с. 16, 17, 59, 73, 83, 103, 106, 156

⁵ Дьяконов И.М. Предыстория армянского народа. - Ереван: АН Арм.ССР, 1968, с.. 224

За более чем 50 лет до И.М. Дьяконова, выделившим Малую Азию “как единодушно считающуюся родиной армянского народа”⁶, армянский исследователь Б. Ишханян в своей работе “Народности Кавказа” также отмечает, что “действительная родина армян... находится в Малой Азии...”⁷.

В историческом труде, именуемом “Армения и Рим”, приводятся следующие слова: “Известно, что Армения - ... не родина армян. Они вторглись сюда только в VII столетии до Р.Х. Древнейшие известные из надписей насельники Армении назывались у ассирийян ... “урартами”...”⁸. Такого же мнения придерживался и ассириолог-археолог Никольский (XIX век), утверждавший, что “до конца VII столетия, или, лучше сказать, до начала VI столетия до Р.Х. об армянах в окрестностях Вана не было и помину...”⁹. В Новом Энциклопедическом Словаре издателей Ф.А.Брокгауза и И.А.Ефрона (начало XX века) отмечается: “Ко времени киммерийского нашествия (VII век до Р.Х.)... относится появление народа армян в пределах бывшего урартского царства... Аборигены представляли пеструю картину, и среди них очутились пришлые фригийцы...”¹⁰.

Что же касается аборигенов Кавказа, то сведения о них известны еще со времен античных ученых. Плутарх писал: “...Помпей отправился через земли народов, живущих по Кавказу... Главные из этих народов там были Албанцы и Иберы”¹¹. По сведениям Страбона, “прочие соседние народы, (живущие) около Кавказа, бедны и малоземельны; албанский и иберийский народы, которые как раз занимают большую часть... и могут быть названы кавказскими”¹². В своем труде “Новейшие географические и исторические известия о Кавказе”, изданном в 1823 году в Москве, С.Броневский отмечает: “За коренных или весьма древних жителей Кавказа почитать можно Албанцев, Иверийцев и Колхов (иберы и колхи- древнегрузинские племена – АВТ.)”¹³. В свою очередь, также и академик Петербургской Академии Наук И.Гильденштедт (XVIII век), различая между Кавказскими народами семь языковых диалектов: татарский (азербайджанский – авт.), абхазский, черкесский, осетинский, кистинский, лезгинский, грузинский, не упоминает среди них об армянском¹⁴.

В отношении автохтонов Кавказа – протоазербайджанцев, армянскими историками в книге “История Армянского народа”, изданной учеными Института Истории АНА в 1951 году, отмечается: “Из племен, населявших в ту пору территорию современного Азербайджана ... наиболее сильными и

⁶ Глинка С. Описание переселения армян аддербиджанских в пределы России. Москва: 1831, с. 188

⁷ Ишханян Б. Народности Кавказа. - Пг.: 1916, 116 с. 18

⁸ Армения и Рим. Без выход. Дан с.18

⁹ Чавчавадзе И.Г. Армянские ученые и вопиющие камни. - Баку: Элм, 1990, 123 с.101

¹⁰ Новый Энциклопедический Словарь. (Издатели Ф.А.Брокгауз, И.А.Ефрон). т. III. - Спб., б.г., 959 с. 657

¹¹ Известия древних греческих и римских писателей о Кавказе. т. IV. - Тифлис: 1884. с.123

¹² Алиев К. Кавказская Албания (I в. до н.э. - I в. н.э.). - Баку: Элм, 1974, с. 86

¹³ Броневский С. Новейшие географические и исторические известия о Кавказе. ч.1. - М.: 1823, с.4

¹⁴ там же с.5

развитыми являлись племенные группы албан, по имени которых вся страна стала называться Албанией...»¹⁵.

Сведения о Кавказской Албании (Северный Азербайджан) - исторической родине протоазербайджанцев, отражены в трудах таких античных ученых, как Страбон, Плиний, Птолемей, Плутарх, Патеркуль и других. Есть все основания полагать, что территория Албании как издревле - в античный период, так и в раннее средневековье была в одних и тех же пределах. По сведениям Страбона, пределы Албании связаны с нижним бассейном реки Аракс, а этот бассейн включает отроги Малого Кавказа, и степи Миль и Мугань¹⁶.

Правобережье Албании делилось на четыре крупных провинции: Арцах, Ути, Пайтакаран, Сюник. Согласно атласу, изданному в книге «История армянского народа» (часть II) под редакцией академика С.Т.Еремяна, в состав Албании включались области как левобережья, так и правобережья Куры. К последним относились области Сакасена, Отена (Ути), Каспиана (Пайтакаран) и Орхистена (Арцах)¹⁷. По сведениям известного азербайджанского историка, академика И.Алиева, «западная часть Карабаха в урартских источниках называлась Уртехе-Уртехини. Более позднее название зоны - Арцах, происходит от Уртехе.»¹⁸. Сведения об албанской, именно об албанской области Арцах имеются и в трудах ранних армянских ученых, таких как Мовсес Хоренаци «История Армении» (V в. н.э.), Корюн «Житие Маштоца» (V в. н.э.), Егише Вардапет «История Вартана и Армянской войны» (V в. н.э.), Анания Ширакаци «География» (VII в. н.э.) и других. По Егише, «в албанской области Арцах росли густые леса»¹⁹. Ширакаци, называя Арцах провинцией Албании, отмечает также и об албанских областях Ути, Пайтакаран и провинции Нахичевань²⁰.

Армянский ученый Т.И. Тер-Григорян, описывая область Арцах, отмечает, что Нагорный Карабах в древнее время был частью более обширной области Арцах, а Арцах «являлся частью Албании - одной из областей Азербайджана.»²¹.

Армянский историк А.Г.Сукиасян в своей книге «Общественно-политический строй и право Армении в эпоху раннего феодализма» пишет, что «Арцах с точки зрения этнического состава населения не был собственно армянской областью»²².

¹⁵ История Армянского народа. ч.1. - Ереван: АН Арм.ССР, 1951, с.30-31

¹⁶ Алиев К. Кавказская Албания (I в. до н.э. - I в. н.э.). - Баку: Элм, 1974, с.115

¹⁷ Мамедова Ф. Политическая история и историческая география Кавказской Албании (III в. до н.э. - VIII в. н.э.). - Баку: Элм, 1986, с.116

¹⁸ Алиев И. Нагорный Карабах: История. Факты. События. - Баку: Элм, 1989, с.15

¹⁹ Мамедов Т.М. Албания и Атропатена. (По древнеармянским источникам). Баку: Элм, 1977, с.18

²⁰ Мамедова Ф. Политическая история и историческая география Кавказской Албании (III в. до н.э. - VIII в. н.э.). - Баку: Элм, 1986, с.19-20

²¹ Тер-Григорян Т.И. Борьба Арцаха с арабскими захватчиками в IX веке. Баку: Изд. АФАН / АН СССР, 1942, с.3

²² Сукиасян А.Г. «Общественно-политический строй и право Армении в эпоху раннего феодализма». - Ереван: ЕГУ, 1963, с.180

Известный ученый - албановед Ф.Мамедова, указывая на этнический состав Албании, отмечает: “Если говорить об этносе страны, то согласно данным источников, в Албании не было инфильтрации армян. Армянские поселения на территории Азербайджана появились значительно позднее, в конце XVIII - в начале XIX в. Население Албании было автохтонным, то есть албанским, с постоянным просачиванием и оседанием здесь тюркоязычных, а временами и иранских племен”²³.

Академик К.В.Тревер отмечает, что “области Арцах, Ути, Патаракан и Сакасена были захвачены во II в. до н.э. армянским царем Арташесом I ..., а затем были воссоединены с Албанией. Следовательно, исконно эти земли были албанскими”²⁴. Как указывает известный историк В.Ф. Минорский: “Армяне значительно урезали албанские территории на юг от Куры. Только после раздела Армении между Византией и Персией в 387 г. районы Ути и Арцах снова попали в руки албанского правителя”²⁵. Возможно, что границы Армении и Албании фактически могли меняться и, очевидно, менялись в зависимости от внутри и внешнеполитического положения этих стран. Но юридически эти области находились в составе Албании и поэтому о них ничего не сказано в договорах, касавшихся территориальных владений и территориальных изменений Армении. И только лишь потому, что когда-то, возможно эпизодически, албанские области правобережья Куры отторгались Арменией, в 387 г. появилась необходимость еще раз закрепить за Албанией ее законные права на исконные ее владения. В то время как в Армении была упразднена политическая независимость и ликвидирована государственность (428 г.– авт.), Албания процветала и развивалась в качестве самостоятельного и независимого государства. В Албании был свой автохтонный этнос, своя культура, свой алфавит, состоящий из 52 фонем (армянский алфавит состоял из 32 фонем), своя богатая литература, самостоятельная христианская церковь, автокефальный католикосат и т.д.

Положение в значительной степени осложняется с началом арабского завоевания Кавказа в VII-VIII вв. В конце VI – начале VII в. албанская церковь совместно с грузинской приняла крещение от Византии (диофизитство). Армянская церковь оставалась монофизитской. В борьбе со своим основным соперником на Кавказе – Византией, Арабский Халифат посредством идеологического разобщения проводил политику отторжения от Византии Албании и других государств. «Политика Халифата была ... лояльной только по отношению к христианам –монофизитам, чтобы воспользоваться ими в борьбе против Византии. Что касается диофизитов, то отношение к ним со стороны арабов было ... жестким»²⁶. Арабами был положен конец суверенитету Албании, а албанская церковь в начале VIII в. была юридически подчинена армянской. Происходила постепенная

²³ Мамедова Ф. Политическая история и историческая география Кавказской Албании (III в. до н.э. - VIII в. н.э.). - Баку: Элм, 1986, с.40

²⁴ Тревер К.В. Очерки по истории и культуре Кавказской Албании. - М.-Л.: АН СССР, 1959, с.58

²⁵ Минорский В.Ф. История Ширвана и Дербента X-XI веков. М.: Изд. вост. лит., 1963, с.27

²⁶ Геюшев Р.Б. Христианство в Кавказской Албании. Баку: Элм, 1984, с.53

деэтнизация албанского этноса. Как отмечал известный азербайджанский историк З.М.Буниятов, “в результате активной деятельности арабских правителей произошла исламизация христианского албанского населения равнинных областей. Что же касается остальной части христианского албанского населения, то оно со временем было григорианизировано в результате политики григорианизации албанской церкви, проводимой арабским халифатом совместно с армянской церковью”²⁷. Историческим итогом этого явилась культурно-идеологическая арменизация преимущественно горной части населения страны. Известный кавказовед А.Новосельцев отмечал: “... Часть албанцев, ... сохранивших христианство... постепенно принимали армянский язык и становились армянами”²⁸. Однако массовое заселение армянами горной области Кавказской Албании - Арцаха, происходит в начале XIX века вследствие известной политики русского царизма по переселению на Кавказ, преимущественно на территорию Карабахского, Нахичеванского и Эриванского ханств Азербайджана, значительнейшего количества армянского населения из провинций Ирана и Османской Турции, в результате чего кардинально меняется вся демографическая картина региона.

По данным турецкого исследователя Эвлии Челеби «еще в середине XVII в. В Ереване было 2500 домов, то есть 10 000 – 12 000 жителей. Азербайджанское население составляло больше половины»²⁹. Об абсолютном большинстве азербайджанцев в Ереване во второй половине XVIII в. сообщается в сведениях иезуита Монье, миссионера в Ереване (16, С. 83). Армянский историк А.Г.Иоаннисян, ссылаясь на источники первой четверти XVIII в., пишет: «Армяне составляют четвертую часть населения города Еревана, а азербайджанцы – большинство»³⁰. В описаниях, составленных майором русской армии Матушевичем от 10 сентября 1806 г., отмечается, что «людность Нахичеванской области до 5000 семейств, большею частью татарских...»³¹. В Записке, представленной министру внутренних дел России О.П. Козодавлеву от 19 июля 1811 г., указывалось: «В Карабахском владении считается жителей до 12 тысяч семейств, в том числе армян до 2 500 семейств (к числу армянского население зачастую ошибочно относили арменизированных албанцев – авт.), а прочие суть татары магометанского исповедания»³². О преобладании мусульманского населения в Карабахе указывается и в рапорте Ф.О. Пауллуччи (главнокомандующий российскими войсками в Грузии – авт.) императору

²⁷ Буниятов З.М. Азербайджан в VII - IX века. Баку: Изд. АН Азерб.ССР, 1965, с.29

²⁸ Новосельцев А.П., Пашуто В.Т., Черепнин Л.В. Пути развития феодализма. - М.: Наука, 1972, с.42

²⁹ Мамедов С.А. Исторические связи азербайджанского и армянского народов во второй половине XVII – первой трети XVIII. Баку: Элм, 1977, с.82

³⁰ Мамедов С.А. Исторические связи азербайджанского и армянского народов во второй половине XVII – первой трети XVIII. Баку: Элм, 1977, с.82

³¹ Присоединение Восточной Армении к России. Ереван: АН Арм.ССР, 1972, т.1, с.371

³² там же с.560-562

Александр I от 27 марта 1812 года.³³ В официальном документе по описанию Карабахской провинции, составленном в 1823 г. действительным статским советником Могилевским и полковником Ермоловым, указывается о наличии в ликвидированном в 1822 г. Карабахском ханстве более 600 сел, из которых лишь 150 армянские³⁴.

В сборнике статей армянских ученых «Присоединение Восточной Армении к России и его историческое значение» отмечается, что в «1828-1829 гг. только лишь из Персии в Восточную Армению переселилось 8249 семей общей численностью около 45 тысяч армян. А по Адрианопольскому договору от 2 (14) сентября 1829 г. из турецкой части переселилось более чем 90 тысяч армян. Благодаря этому... армяне составили большинство населения...»³⁵. «После присоединения Восточной Армении, за период 1828-1831 гг. было переселено в Закавказье 105 тысяч армян»³⁶. Как отмечает Гр.Чалхушьян, «всякий успех русского оружия относительно Турции и Персии знаменовался новым приливом в Россию армянского населения, осыпаемого милостями и льготами»³⁷. В своем письме к главнокомандующему русскими войсками на Кавказе К.Ф.Кноррингу армянский архиепископ Ионанесс молит бога, чтобы Россия могла «завоевать государства неверных и подчинить их своей власти»³⁸. По заключению Туркменчайского мира с Персией на Кавказ были переселены сорок тысяч армян. «В 1828 году возникает война с Турцией, встреченная армянами радостно... После войны с Турцией армянское население в России количественно увеличилось и многие стали переселяться в пределы России. Вплоть до начала 80 годов сближение армян с русскими продолжалось»³⁹.

В своей книге «Завоевание Кавказа Россией» П.И Ковалевский отмечает, что «армяне были прежде всего христиане... Армяне были преданы России и Россия приняла их любовно под свое покровительство... Армяне во многом числе жили в Персии и Турции и в будущем могли быть полезны России не только в пределах России, но и вне ее»⁴⁰. Обязанности по управлению делами переселения армян на территорию Азербайджана были возложены на полковника Лазарева - этнического армянина. В отчете полковника Лазарева командиру отдельного Кавказского корпуса, генералу Паскевичу отмечается: «1828 года февраля 26 числа получил инструкцию Вашего Сиятельства о переселении армян... в области: Эриванскую, Нахичеванскую и Карабахскую..., где они

³³ там же с.597

³⁴ Описание Карабахской провинции, составленное в 1823 г. действительным статским советником Могилевским и полковником Ермоловым. Тифлис: 1866. с.23

³⁵ Присоединение Восточной Армении к России и его историческое значение. Ереван: ЕГУ, 1978, с.28

³⁶ там же с. 29

³⁷ Чалхушьян Гр. Армянский вопрос и армянские погромы в России (панисламизм). Ростов на Дону: 1905 с.9

³⁸ Присоединение Восточной Армении к России. Ереван: АН Арм.ССР, 1972, т.1, с.24

³⁹ Присоединение Восточной Армении к России. Ереван: АН Арм.ССР, 1972, т.1, с.13, 19

⁴⁰ Ковалевский П.С. Завоевание Кавказа Россией. Спб.: б.г, б.и. с.81

могут быть во всем обеспечены»⁴¹. В послании полковнику Лазареву от генерала Паскевича указывалось: «Соглашать христиан, дабы они следовали в Нахичеванскую и Эриванскую области, где предлагается увеличить, сколько можно, народонаселение христианами»⁴². В своем обращении к армянам полковник Лазарев отмечал: «В России ... найдете вы новое отечество, населенное христианами... Монарх Российский дает ... надежное, спокойное и счастливое убежище... в Эриване, Нахичеване и Карабахе, где сами изберете, получите вы в изобилии хлебородную землю... Получите все и навсегда»⁴³. Как отмечал русский историк С.Глинка, по представлению полковника Лазарева «в странах..., щедро наделенных природою возникнут цветущие селения... появятся и города... соберутся рассеянные по лицу земли племена армянские, и под державою Николая первого воскреснет царство армянское...»⁴⁴. После завоевания царской Россией Нахичеванского и Эриванского ханств указом Николая I от 20 марта 1828 года на территории вышеуказанных азербайджанских ханств была образована Армянская область, послужившая своеобразным христианским буфером на юге России, разорвавшим звено в цепи непосредственной связи между тюркскими народами, на части территории которой впоследствии возникла и нынешняя Республика Армения.

Американские исследователи Джастин и Каролин Маккарти в своей книге «Тюрки и армяне. Руководство по армянскому вопросу» (1989) отмечают, что большинство населения Эриванской губернии составляли мусульмане, главным образом, тюрки. «В период завоевания русские уничтожили либо изгнали с земель приблизительно 30 процентов мусульман Эриванского ханства. Их заменили армянами из России и Османской империи»⁴⁵.

Несмотря на политику систематической арменизации территорий Западного Азербайджана, согласно статистическим данным 1912 г. в Эриванском уезде армяне составляли 40% , а мусульмане (азербайджанцы – авт.) 57,40% населения. (13, С. 34). Как указывается в одном из исторических документов, к концу XIX в. в Эриванском уезде «язык, употребляемый при решении дел – татарский (азербайджанский – авт.), на нем пишутся и сами дела.»⁴⁶. Даже после присоединения Эриванского ханства к России и массового переселения сюда значительнейшего количества армянского населения в Эриване к концу первой половины XIX в. из 11436 жителей 6125 были армянами, 5338 – азербайджанцами⁴⁷. Число азербайджанского населения на территории нынешней Армении в 1918 году составляло 575 тысяч человек. Однако, в результате планомерной и целенаправленной политики

⁴¹ Глинка С. Описание переселения армян аддербиджанских в пределы России. Москва: 1831, с.113

⁴² там же с.103

⁴³ Глинка С. Описание переселения армян аддербиджанских в пределы России. Москва: 1831, с. 108, 110

⁴⁴ там же с.93

⁴⁵ Асадов С. Миф о «Великой Армении». Баку: Азербайджан, 1993, с.54-55

⁴⁶ Известия древних греческих и римских писателей о Кавказе. т. IV. - Тифлис: 1884. с.326

⁴⁷ Шопен И. Исторический памятник состояния армянской области в эпоху ее присоединения к Российской империи. Спб.: 1852. с.486

этнической чистки, на сегодняшний день как на территории самой Армении, так и на новооккупированных землях Азербайджана, ни осталось ни одного азербайджанца.

Библиография

1. Алиев И. Нагорный Карабах: История. Факты. События. - Баку: Элм, 1989.
2. Алиев К. Кавказская Албания (I в. до н.э. - I в. н.э.). - Баку: Элм, 1974.
3. Армения и Рим. Без выход.. данных.
4. Асадов С. Миф о «Великой Армении». Баку: Азербайджан, 1993.
5. Броневский С. Новейшие географические и исторические известия о Кавказе. ч.1. - М.: 1823.
6. Буниятов З.М. Азербайджан в VII - IX века. Баку: Изд. АН Азерб.ССР, 1965.
7. Геродот. История в девяти книгах. (перевод Г.А.Страновского). - М: Ладомир, 1999.
8. Геюшев Р.Б. Христианство в Кавказской Албании. Баку: Элм, 1984.
9. Глинка С. Описание переселения армян аддербиджанских в пределы России. Москва: 1831.
10. Дьяконов И.М. Предыстория армянского народа. - Ереван: АН Арм.ССР, 1968 с.
11. Известия древних греческих и римских писателей о Кавказе. т. IV. - Тифлис: 1884.
12. История Армянского народа. ч.1. - Ереван: АН Арм.ССР, 1951.
13. Ишханян Б. Народности Кавказа. - Пг.: 1916.
14. Ковалевский П.С. Завоевание Кавказа Россией. Спб.: б.г, б.и.
15. Мамедова Ф. Политическая история и историческая география Кавказской Албании (III в. до н.э. - VIII в. н.э.). - Баку: Элм, 1986.
16. Мамедов С.А. Исторические связи азербайджанского и армянского народов во второй половине XVII – первой трети XVIII. Баку: Элм, 1977.
17. Мамедов Т.М. Албания и Атропатена. (По древнеармянским источникам). Баку: Элм, 1977.
18. Минорский В.Ф. История Ширвана и Дербента X-XI веков. М.: Изд. вост. лит., 1963.
19. Новосельцев А.П., Пашуто В.Т., Черепнин Л.В. Пути развития феодализма. - М.: Наука, 1972.
20. Новый Энциклопедический Словарь. (Издатели Ф.А.Брокгауз, И.А.Ефрон). т. III. - Спб., б.г..
21. Описание Карабахской провинции, составленное в 1823 г. действительным статским советником Могилевским и полковником Ермоловым. Тифлис: 1866.
22. Присоединение Восточной Армении к России. Ереван: АН Арм.ССР, 1972, т.1.
23. Присоединение Восточной Армении к России и его историческое значение. Ереван: ЕГУ, 1978.
24. Сукиасян А.Г. “Общественно-политический строй и право Армении в эпоху раннего феодализма”. - Ереван: ЕГУ, 1963, .

25. Тер-Григорян Т.И. Борьба Арцаха с арабскими захватчиками в IX веке. Баку: Изд. АФАН / АН СССР, 1942.
26. Тревер К.В. Очерки по истории и культуре Кавказской Албании. - М.-Л.: АН СССР, 1959.
27. Тревер К.В. Очерки по истории культуры Древней Армении. - М.-Л.: АН СССР, 1953.
28. Чавчавадзе И.Г. Армянские ученые и вопиющие камни. - Баку: Элм, 1990 . (печ. по изд. 1902).
29. Присоединение Восточной Армении к России. Ереван: АН Арм.ССР, 1972, т.1.
30. Шопен И. Исторический памятник состояния армянской области в эпоху ее присоединения к Российской империи. Спб.: 1852.

Husseyn Husseynov

Attache. Security Problems Department. Ministry of Foreign Affairs

The article cites a brief review of historical reasons for the origins and development of the Armenian-Azerbaijani conflict. The author made an attempt on the basis of historical documents and sources to find answers to the questions “Who are the Armenians and Azerbaijanis?”, “Where are the historical territories of their initial ethnic residence?” etc. Moreover, the article gives information on the changes of demographic situation in the region as a result of artificial migration process, which subsequently paved the way for separatist claims of the Armenians.

CAVANŞİR VƏKİLOV

*Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi
İkinci Ərazi İdarəsinin Orta Şərq və Cənubi Asiya
şöbəsinin müdiri, tarix elmləri namizədi.*

XX ƏSRİN 20-30-CU İLLƏRİNDƏ AZƏRBAYCAN-İRAN MƏDƏNİ ƏLAQƏLƏRİ HAQQINDA

XX əsrin 20-30-cu illərində həm Azərbaycan, həm də İranda yaranmış real tarixi şərait, xalqların mədəni əlaqələrinin artması üçün əlverişli deyildisə də, bunlar xüsusən 30-cu illərin ortalarında olan dövrdə müəyyən dərəcədə davam edirdi. Bu əlaqələr hələ 1920-ci ildə sovet hakimiyyəti qurulmamışdan əvvəl mövcud olmuş əlaqələrin bir növ davamı idi, yəni xeyli dərəcədə ayrı-ayrı şəxslərin və ya kollektivlərin təşəbbüsü və imkanlarından irəli gəlir və dövlətlər arasında müvafiq müqavilələr sisteminə arxalanmırdı.

1920-ci ilin sentyabrında görkəmli Azərbaycan yazıçısı və publisisti Cəlil Məmmədquluzadənin Təbrizə gəlməsi şəhərin mədəni həyatı üçün böyük əhəmiyyətə malik oldu. 1921-ci ildə «Ölülər» pyesi müəllifin başçılığı ilə yerli aktyorlar tərəfindən tamaşaya qoyuldu. İranda cəhalətin, dini fanatizmin hökmran olduğu bir şəraitdə dini fanatizmi, ruhanilərin cəhalətpərəstliyini ifşa edən belə bir əsərin səhnəyə qoyulması həm müəllifdən, həm də aktyorlardan böyük cəsarət tələb edirdi. Bu tamaşada Təbriz aktyorlarından Böyük xan Naxçıvani (İskəndər rolunda), Əli Azəri (Şeyx Nəsrullah rolunda), Səməd Mövləvi (Hacı Baxşəli rolunda) və başqaları iştirak edirdilər. Tamaşadan toplanan vəsait o vaxt səkkiz nömrəsi Təbrizdə işıq üzü görmüş inqilabi-demokratik istiqamətli «Molla Nəsrəddin» satirik jurnalının nəşr olunmasına sərf olunmuşdu.

1921 və 1925-ci illərdə Azərbaycan artistlərinin İrana qastrol səfərlərinin əhəmiyyəti də Təbrizdə teatr həyatının formalaşması və inkişafı baxımından əhəmiyyətli olmuşdu. Birinci qastrol zamanı Ü.Hacıbəyovun «Arşın mal alan» musiqili komediyası, «Əsli və Kərəm» operası, N.Nərimanovun «Nadir Şah» pyesi Təbriz səhnəsində oynanılmışdı. İkinci qastrol zamanı isə o vaxtlar Tiflis Azərbaycan teatrında çalışan artistlərdən Əhməd Salahlı, Əli Qurbanov, İbrahim İsfahanlı və başqaları Təbrizə gəlmiş, öz çıxışlarına N.Nərimanovun «Nadir şah» əsəri ilə başlamışlar. Onlar həm də Z.Hacıbəyovun «Əlli yaşında cavan» musiqili komediyasını tamaşaya qoymuşdular. Artistlərin Tehran, Rəşt, Təbriz, Urmiyada çıxışları bu şəhərlərdə həvəskar teatr truppalarının canlanmasına səbəb oldu.

Həmin illər yerli aktyorların Təbrizdə tamaşaya qoyduqları musiqili komediyalardan biri də azərbaycanlı müəllif M.Kazımovskinin «Vurhavur» vodeveli idi.

Təbriz tamaşaçılarının ən çox sevdiyi və hörmət bəslədiyi bəstəkarlardan biri Azərbaycan opera sənətinin banisi Üzeyir Hacıbəyov idi. Müxtəlif illərdə yerli və qastrol səfərlərinə gəlmiş artistlər tərəfindən onun «Leyli və Məcnun», «Əsli və Kərəm», «Şah Abbas və Xurşudbanu» operaları, «Arşın mal alan», «O olmasın, bu olsun» musiqili komediyaları tamaşaya qoyulmuşdur. Bu opera və musiqili komediyaların əksəriyyətinin librettosu fars dilinə tərcümə olunmuşdur («Leyli və Məcnun»dan başqa). Deməli, tamaşaçılar həmin əsərlərə təkcə İran Azərbaycanında deyil, İranın başqa şəhərlərində də tamaşa etmək imkan qazanmışdılar.

1921-ci ildə Təbrizdə «Ariyen» aktyor truppasının gücü ilə Ü.Hacıbəyovun «Ər və arvad» operettası əsasında «Kəblə Qubad» musiqili komediyası tamaşaya qoyuldu. Ü.Hacıbəyovun əsərləri Təbrizdən başqa Tehran, Rəşt, Məşhəd, Urmu, Xoy və başqa şəhərlərdə də nümayiş etdirilirdi.

Təbrizlilərin başqa sevimli müəllifi böyük Azərbaycan dramaturqu Hüseyn Cavid idi. 1928-ci ildə onun «Şeyx Sənan» əsəri Mirzə Bağır Hacızadə tərəfindən tamaşaya qoyulmuşdu. 20-ci illərin ikinci yarısında Cənubi Azərbaycanda tamaşaların doğma Azərbaycan dilində göstərilməsi qadağan edildiyi bir vaxtda isə bu faciə əsəri şair Yusif Ziya tərəfindən farscaya tərcümə olunmuş və Tehrandə oynanılmışdır.

H.Cavidin «İblis»i də Təbrizdə yerli artistlər tərəfindən göstərilmiş, amma «Peyğəmbər» pyesinin məşqlərinin keçirilməsinə baxmayaraq, əsərin səhnədə göstərilməsi nəzmiyyə (polis) tərəfindən qadağan olunmuşdur.

20-30-cu illərdə Azərbaycan müəlliflərinin əsərləri yuxarıda adı çəkilən şəhərlərdən başqa, Qəzvin və Ərdəbildə də tamaşaya qoyulmuşdu. Məsələn, 1940-cı ildə H.Cavidin «Şeyx Sənan» faciəsi Ərdəbildə şəhər maarif idarəsinin müdirinin müvəqqəti olmamasından istifadə edən, vaxtı ilə Bakı Teatr Texnikumunu bitirmiş Feyzi Çubəkzənin rejissorluğu ilə Azərbaycan dilində səhnəyə qoyulmuşdur.

20-ci illərdə Azərbaycanın teatr səhnələrində Bakıda yaşayıb-yaratmış çağdaş İran Azərbaycanı dramaturqları Rza Quluzadə Şərqli və Mirseyfəddin Kirmanşahlının əsərləri oynanırdı. Ağa Quluzadə Şərqli görkəmli inqilabçı şair Lahutinin silahdaşı olmuş və 1922-ci ildə birgə iştirak etdikləri Təbriz üsyanı yatırıldıqdan sonra mühacirətə yollanmağa məcbur olmuşdur. O, Naxçıvan və Bakı teatrlarında işləmiş, «Pul ya allah», «Behişt huriləri», «Sarabla Ərdəbil arasında» və başqa pyesləri bu şəhərlərin teatrlarında tamayaşa qoymuşdur. Sonralar Şərqli İrana qayıtmış və teatrda çalışdığı zaman mühacirətdə qazandığı təcrübədən orada istifadə etmişdir.

Bakı və Tbilisi teatrlarında uzun müddət aktyor, rejissor, tərcüməçi və dramaturq Mirseyfəddin Kirmanşahlı da işləmişdir. O, həm də «Bismillah» (1925) və «Gilan qızı» filmlərində (1928) çəkilməmiş və respublika mətbuatı səhifələrində teatr sənəti haqqında çox saylı məqalələrlə çıxış etmişdir. 20-ci illərin axırlarında M.Kirmanşahlı Təbrizə qayıtmış, bir sıra əsərləri, o cümlədən M.F.Axundovun «Müsyö Jordan və dərviş Məstəli şah» komediyasını tamaşaya qoymuşdur.

Həmin illərdə Bakı, Gəncə, Naxçıvan, Tbilisi və Yerevan teatrlarında aktyor və rejissor kimi fəaliyyət göstərən İran Azərbaycanı sənətkarlarından biri də Mirzə Bağır Hacızadə idi. 20-ci illərin axırlarında o,

Təbrizə qayıtmış və burada B.Talıblının «Kef içində», Ə.Haqqverdiyevin «Pəri Cadu», «Köhnə dudman» pyeslərini tamaşaya qoymuşdur.

Təbrizdə Azərbaycan müəlliflərinin əsərlərini ilə bir sınıda o zaman Sovet Azərbaycanda Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuş xarici yazıçıların pyesləri də tamaşaya qoyulurdu. Bunlar aşağıdakı əsərlər idi: Sami bəyin «Dəmirçi Gavə» (S.Mənsurun tərcüməsində), Molyerin «Cancur Səməd» [(əsl adı «Vasvası xəstə» (tər. M.S.Əfəndiyev)] və «Zorən təbib» (tər. Ə.Qəmərinski), İ.Mustafanın «Qatili Kərimə» (tər. H.İ.Qasımzadə), Mçedalışvilinin «Qaçaq Kərəm» (tər. H.Mirzəcanov), Şekspirin «Otello» (tər. H.Səbri) Biçer-Stounun «Tom dayının koması» (tər. Qafarov) və başqaları.

Eyni zamanda yeni yazılmış və ya inqilabdan əvvəl yaradılmış, bu illərdə isə tamaşaya qoyulmuş, Hacığa Abbasovun «Ağa Məhəmməd şah Qarabağda», Ə.Haqqverdiyevin «Ağa Məhəmməd şah Qacar», Baba Quliyevin «İran inqilabı», Əzim Əzimzadənin «Mirzə Rza Kirmani», N.Nərimanovun «Nadir şah», C.Cabbarlının «Nəsrəddin şah», A.M.Şərifzadənin «Ənuşirəvani adil» pyeslərinin və Ü.Hacıbəyovun «Şah Abbas və Xurşudbanu» operasının mövzusu İran tarixinin müxtəlif dövrlərindən alınmışdır.

S.Vurğunun bu illərdə yazdığı «Vaqif» və «Fərhad və Şirin» pyesləri, həmçinin, C.Cabbarlının «Araz çayı» (1923-24) mənzum faciəsi və H.Cavidin «Telli saz» (1931-32) mənzum dramı (iki axırıncı əsər, təəssüf ki, itirilmişdir) İran və Azərbaycan mövzusunda həsr olunmuşdur.

1934-cü ildə bütün Sovet İttifaqı Firdovsinin 1000 illik yubileyini qeyd edirdi. Həmin münasibətlə H.Cavid dahi şairin «Şahnamə» əsərinin motivləri əsasında «Siyavuş» dramını yazmış və sonralar İranın XI-XII əsrlərdə yaşamış məşhur şairinin həyatına həsr edilmiş «Xəyyam» mənzum pyesini qələmə almışdır.

Tədqiq olunan dövrdə İran mövzusu, həmçinin, Azərbaycan nəzm və nəsrində öz əksini tapırdı. Məsələn, M.S.Ordubadinin 1933-cü ildə Bakıda nəşr olunmuş «Dumanlı Təbriz» romanı 1905-11-ci illər İran inqilabı zamanı Cənubi Azərbaycanda inqilabın gedişindən, Təbriz üsyanının rəhbəri Səttərxanın fəaliyyətindən bəhs edən ilk ədəbi əsər idi. Həmin və ona yaxın mövzuda S.Vurğun [«Təbriz gözəlinə» (1935)], «20 bahar» (1940)], S.Rüstəm [«Yaxşı yoldaş» (1933)], M.Rahim [«İran» (1927)] əsərlərini yaratmışdılar.

1928-ci ildə Mirzə Həsən tərəfindən Azərbaycan dilinə tərcümə olunan M.Kaziminin «Qorxulu Tehran» romanı Bakıda nəşr olunmuşdur.

Əlbəttə, bu əsərlərin, xüsusilə dramaturgiya əsərlərinin hamısı realist sənətin tələblərinə cavab vermirdilər. Tamaşaların özləri də bədii cəhətcə eyni sayıla bilməzdi. Onlardan bəziləri isə açıq-aydın zəif və iki ölkənin tarixi dövrlərinin izahında tarixə zidd idilər.

Azərbaycan-İran mədəni əlaqələri təsviri incəsənət sahəsində də tədricən özünü biruzə verməyə başlayırdı. 20-ci illərin əvvəllərində Azərbaycanın paytaxtında Bakrostun (Rusiya Teleqraf Agentliyinin Bakı şöbəsinin) trafaret emalatxanası təşkil olunmuşdur. Burada Səttərxan, həmçinin, 1896-cı ildə Nəsrəddin şahı öldürmüş Mirzə Rza Kirmani kimi İran inqilab xadimlərinin bir sıra portretləri hazırlanmışdı. 20-ci illərin ortasında

Azərbaycan təsviri sənətində tənqidi realizmin banisi Ə.Əzimzadə də əsərlərindən bəzilərini İrana həsr etmişdir.

1925-ci ildə Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbində təhsil almaq üçün (sonralar məşhurlaşmış-C.V.) təbrizli rəssam Müvəzzəzadə Bakıya gəldi. Burada təhsilini başa vurduqdan sonra o, Moskva Təsviri Sənət İnstitutuna qəbul olundu və həmin tədris müəssisəsini 1935-ci ildə bitirdi. Təhsilini başa vurduqdan sonra rəssam Bakıya qayıtmış və 1937-ci ilə qədər Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbində dərs demişdir.

Azərbaycan-İran mədəni əlaqələrinin inkişafında 20-ci illərin ortalarında Tehran, Təbriz, Rəşt, Ənzəli və Bəndərgəzdə açılmış sovet məktəbləri mühüm rol oynamışdılar. Həmin illərdə İranda işləyən sovet mütəxəssislərinin uşaqları ilə birgə bu məktəblərdə İranlı şagirdlər də təhsil alırdılar. Məktəb ləvazimatı və avadanlıq Moskva və Bakıdan göndərilirdi. Bu məktəblərdə sovet müəllimləri də çalışırdılar.

20-ci illərdə Bakı və Lənkəranda İran məktəbləri fəaliyyət göstərirdilər.

İran üçün pedaqoji kadrların hazırlanması sahəsində 1906-cı ildə orta məktəb hüququnda yaradılmış və 1921-ci ildə «Mədrəse-yi İran və şurəvi» (İran və sovet məktəbi) kimi təzə ad almış «İttihad-e iraniyan» məktəbi xüsusi ilə məxsus idi. Bu tədris müəssisəsi üçün şagirdlərin hazırlanması Lənkəranda «Bəhcət-e iraniyan», Bakı ətrafında-Sabunçuda «Təməddon-e iraniyan», Bibiheybətdə «Səadət-e behcət-e iraniyan», Bakının sənaye hissəsi Qaraxəhərdə «Tərəqqi» və başqa ibtidai məktəblər tərəfindən aparılırdı. 20-ci illərdə Bakıda İran təbəələrinin təhsil aldığı bir sıra məktəblər açılmışdır. Məsələn, 1923-cü ildə Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığı Bakıda İranlı fəhlələrin uşaqları üçün Qafarzadə adına məktəb açmağı qərar aldı. Məktəbin direktoru vəzifəsinə M.Əsədullazadə təyin olunmuşdur. 1926-cı ildə İran inqilabi mühacirlər komitəsi öz müdavimləri üçün birinci dərəcəli siyasi savad məktəbi açdı.

Bu dövrdə də Bakının ali tədris müəssisələrində İran tələbələri təhsil alırdılar. Onlar 1925-ci ildə «İran həmyerlilər cəmiyyətini» yaratmışdılar o, 1927-ci ildə cəmiyyətin 250 üzvü var idi.

1928-ci ildə Bakıda «İran Maarif Cəmiyyəti» yaradılmışdır. Mayın 11-də keçirilən ümumi iclasda Salamulla Mədədzadə bu cəmiyyətin məqsəd və vəzifələri haqqında çıxış etdi.

Mədəni əlaqələrin genişlənməsində 1922-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin Şərq fakültəsinin açılmasını da mühüm rol oynamışdı. Fakultənin açılışı haqqında qərar II Ümumazərbaycan Sovetlər Qurultayında (1922) qəbul olunmuşdur. Bu qurultayda müsəlman Şərq ölkələrinin dili, tarixi və mədəniyyətlərinin öyrənilməsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Fakultədə fars dili və ədəbiyyatı, İran tarixi sahəsində mütəxəssislər hazırlayan İran bölməsi mövcud idi. Lakin fakültə 1928-ci ildə bağlanmışdır.

1934-cü ildə bütün Sovet İttifaqında olduğu kimi Bakıda da dahi Firdovsinin 1000 illik yubileyinin keçirilməsi Azərbaycan-İran mədəni əlaqələrinin inkişafında xüsusi yer tuturdu. Yubileydə iştirak etməkdən ötrü sentyabr ayında İrandan Bakıya başda məşhur alim Səid Nəfisi olmaqla, nümayəndə heyəti gəlmişdir. Nümayəndə heyətinə d-r Əfşar və Məhəmmədəli xan Tərbiyət də daxil idilər. Yubiley ərəfəsində

R.Axundovun redaktəsilə Firdovsinin «Seçilmiş poemalar» məcmuəsi nəşr olunmuşdur. Məcmuəyə Əli Nazim, Mirzə Mövsüm İbrahimov, Əmin Abidin məqalələri də daxil idi. «Seçilmiş poemalar»ın tərcümələrini Əli Nazim, Abdulla Şaiq, Mirzə Mövsüm İbrahimov, İbrahim Tahir, Azər, Mikayıl Müşfiq və Mirmehdi Seyidzadə etmişdilər. Məcmuəyə, həmçinin, Mirzə Ələkbər Sabirin tərcüməsində «Siyavuş haqqında poema» da daxil edilmişdir. Respublika mətbuatı səhifələrində Firdovsinin həyat və yaradıcılığına həsr olunmuş çoxlu məqalə dərc edilmişdi.

Dahi şairin yubileyi münasibətilə Dövlət muzeyində sərgi təşkil olunmuşdur. Firdovsinin tərcümeyi-halı mövzusunda Azərbaycan rəssamları Əzim Əzimzadə, Qəzənfər Xalıqov və Rüstəm Mustafayev bir sıra tablolar yaratmışdır. Sərgidə, həmçinin, heykəltəraş Fuad Əbdürrəhmanovun yaratdığı İran döyüşçüsünün kiçik heykəli nümayiş etdirilirdi.

Yubiley ərəfəsində Ü.Hacıbəyov özünün Firdovsinin 1050 illiyi münasibəti ilə yaratdığı kantatasını tamamladı.

Yubileyin təntənə ilə qeyd edilməsini İran nümayəndə heyəti, xüsusilə S.Nəfisi yüksək qiymətləndirmişdir. Gördüklərinin təsiri altında o deyirdi: «Mən dünyanın hər hansı bir başqa ölkəsində, hətta İranın özündə belə Firdovsi şərəfinə bundan daha təntənəli cəşn tutula (bayram edilə-C.V.) biləcəyini zənn etmirəm».

1935-ci il sentyabrın 11-18-də Leninqradda, sonra isə Moskvada İran incəsənəti və arxeologiyası üzrə III Beynəlxalq konqres keçirildi. Bu münasibətlə Dövlət Ermitajı tərəfindən təşkil olunan sərginin açılması və keçirilməsində Azərbaycan da müəyyən rol oynamışdır. Sərgidə Azərbaycandan göndərilmiş eksponatlar da nümayiş etdirilirdi. Konqresin sədr müavinlərindən biri isə Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi Mirzə Davud Hüseynov idi.

Azərbaycan ilə İranın mədəni yaxınlaşmasının, həmçinin, iki ölkənin dövlət və ictimai xadimləri arasında əlaqələrin yaradılmasının mühüm amili 1927-ci ildə sonradan oktyabr şənliklərində iştirak etmək məqsədilə Moskvaya gedən İran ictimai xadimlərinin (S.M.İskəndəri, F.Yəzdi və b.), 1928-ci ilin iyulunda İranın saray naziri Teymurtaşın, 1928-ci ilin oktyabrında Məclisin qərarı ilə Qərbi Avropanın tədris müəssisələrinə göndərilən 125 nəfərdən ibarət İran tələbələri qrupunun, 1929-cu ilin yanvarında İranın Xarici işlər naziri Seyid Əbülqasım xan Əmidin, 1935-ci ilin fevralında İranın Maarif Nazirliyi nümayəndələri Yəzdanfər və Muradinin, 1935-ci ilin sentyabrında III Beynəlxalq İran İncəsənəti və Arxeologiyası üzrə Konqresdə iştirak etmək üçün başda Maarif naziri Hikmət olmaqla, Leninqrada gedən İran nümayəndə heyətinin Bakıya gəlməsi oldu.

Azərbaycan ilə İran arasında mədəni əməkdaşlıqda tamamilə yeni cəhət əvvəllər mövcud olmayan idman əlaqələrinin yaranması idi. Oktyabrdan əvvəlki dövrdə XX əsrin ilk onilliklərinə qədər İranın əslində xarici idman əlaqələri yox idi və ümumiyyətlə, idman ictimai və dövlət fəaliyyəti sahəsi kimi mövcud deyildir. İstər İran üçün, istərsə də, Azərbaycan üçün bəzi ənənəvi idman oyunları növləri [«Zorxana» (ağır atletika məşqləri

növü)], atçapma, akrobatik məşqlər, güləş] istisna təşkil edirdilər. Lakin bu idman oyunları məhdud xarakterli olub, təsadüfdən-təsadüfə, bu və ya digər yığıncaqların (toy, hər hansı bir münasibətlə keçirilən şənliklərin) tərkib hissəsi və ya peşəkar meydan (bazar) tamaşası kimi keçirilirdilər. Bu çərçivədə arabir öz idman növlərində şöhrət qazanmış ayrı-ayrı pəhləvanların, güləşçilərin qastrol xüsusiyyətləri çıxışları da baş verirdi. Lakin Azərbaycanda 1920-ci ildən sonra idman tədricən inkişaf etməyə başladı və xalq kütlələrinin fiziki tərbiyəsinin mühüm vasitəsinə çevrilərək, SSRİ-nin ümumi idman həyatının bir hissəsi oldu. Tezliklə Azərbaycanın Sovet-İran idman əlaqələrində iştirakı hər iki ölkənin idman həyatının inkişafının mühüm amili oldu. 1926-cı ildə Bakıya İranın Bədən Tərbiyəsi və İdman İdarəsinin nümayəndəsi Mirzə Mehdi Fərzəndin başçılığı ilə ölkənin futbol üzrə yığma komandası gəldi. Yerli futbolçularla üç görüşdə qonaqlar iki dəfə məğlub olmuş (3:4, 1:3), bir dəfə də heç-heçə (1:1) oynamışdılar. Bu üç oyundan sonra M.M.Fərzəndi bildirmişdir: «Parisdə 42 ölkənin olimpiya oyunlarında (1924-cü il VII Olimpiya oyunları-C.V.) bizi Bakıdakı kimi qarşılamadılar».

Öz növbəsində Azərbaycanın futbol üzrə yığma komandası 1929-cu ildə Tehrana getmiş və yerli komandalarla keçirdiyi görüşlərdə üç asan qələbə qazanmışdır. Azərbaycan futbolçularının oyun məharəti və ustalılıqları İran tamaşaçıları üçün əsl kəşf oldu.

Beləliklə, Azərbaycan əvvəldən Sovet-İran iqtisadi, mədəni əlaqələrinin ən mühüm komponentlərindən biri olmuşdur. Bu isə ilk növbədə ölkənin coğrafi mövqeyi, keçmişdən miras qalan ənənəvi iqtisadi, mədəni əlaqələri ilə müəyyən olunurdu. Lakin Sovet İttifaqının başqa respublikaları kimi, Azərbaycan da öz xarici iqtisadi, mədəni əlaqələrində məhdud idi. Bu əlaqələr tamamilə mərkəzin xarici siyasət məqsədlərinə tabe edilmişdi, Moskva onun tərəfindən müəyyən edilir, istiqamətləndirilirdi. O biri tərəfdən, İran hakim dairələrinin, xüsusən 1925-ci ildə bərqərar olmuş Pəhləvi rejiminin də daxili və xarici siyasəti, Sovet İttifaqı ilə münasibətlərinin xarakteri iqtisadi, mədəni əlaqələrin hərtərəfli inkişafına mane olurdu.

Belə şəraitdə Azərbaycanın Sovet-İran əlaqələrində səmərəli iştirakının imkanları, təbii olaraq, həyata keçirilməmiş qalmış, sonralar isə tamam yoxluq dərəcəsinə çatdırılmışdır. Bu halda Rza şahın farslarla bərabər çoxmillətli İranın ən mühüm etnik vahidlərindən biri olan İran Azərbaycanı xalqına münasibətdə nümayiş etdirdiyi ifrat şovinizm siyasəti kimi belə əlavə amil də özünü göstərirdi. Buna görə də, 20-ci illərdə Azərbaycan və İran arasında inkişaf etməyə başlayan həmin mədəni əlaqələr sonralardayandırıldı.

İkinci dünya müharibəsinin ağır şəraitinə baxmayaraq, keçmiş SSRİ-də yaşayan xalqların mədəni həyatı davam edirdi. Bu mədəni həyat müharibənin doğurduğu yeni xüsusiyyətlər nəticəsində müəyyən dəyişikliklərə uğramışdı və hər şeydən əvvəl başlıca vəzifənin həll edilməsinə köməyə-alman faşizminin məhv edilməsinə, onun ideologiyası əleyhinə mübarizəyə yönəldilmişdi. Şübhəsiz ki, keçmiş SSRİ-nin başqa ölkələrlə, o cümlədən İranla mədəni əlaqələri bu illər həmin vəzifələrə tabe olunmuşdu.

Buna görə də Sovet İttifaqının milli respublikalarının həyatı, onların mədəni inkişafı haqqında düzgün məlumat xüsusi əhəmiyyətlə malik idi. Cənubi Qafqaz, ilk növbədə Azərbaycan və İran xalqları arasında tarixi ənənəvi mədəni əlaqələrə görə SSRİ və İranın mədəni əməkdaşlığında çox mühüm rol Azərbaycan Respublikasına məxsus idi. Azərbaycan Respublikasının Sovet-İran mədəni əlaqələrinin inkişafında geniş və fəal iştirakı üçün dil amilinin də mühüm əhəmiyyəti var idi. İranın şimal rayonlarının xeyli hissəsi və ilk növbədə İran Azərbaycanı əhalisi Azərbaycan Respublikasının mədəni sərvətlərini elə də çətinlik çəkmədən mənimsəyə bilirdi. Sovet İttifaqının, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının mədəni həyatına İranda maraqlı bu cəhətdən irəli gəlirdi ki, bir çox illər ərzində Rza şah rejimi İranı öz qonşusu ilə mədəni əlaqələrdən təcrid etməyə çalışmışdı. Öz növbəsində, Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət və incəsənət xadimləri öz qaradaşlıq borclarını yerinə yetirərək, İran xalqlarının mənəvi, mədəni inkişafına kömək göstərməyə səy göstərirdilər.

Bu dövrdə Sovet-İran mədəni əlaqələrində Azərbaycan Respublikasının iştirakının konkret formaları, bunların ardıcılığı müharibə şəraitinin real imkanlarının təsiri ilə həyata keçirilirdi. Azərbaycanlı artistlərin qastrolları bu mənada böyük imkanlar verirdi.

İrana qastrol səfərinə gəlmiş ilk SSRİ incəsənət kollektivlərindən biri də M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Opera və Balet teatrı idi.

Təbrizin «Şir-o Xorşid» teatrının səhnəsində tamaşaçıların fərəhlə qarşıladığı Ü.Hacıbəyovun «Koroğlu», «Leyli və Məcnun», «Əsli və Kərəm» operaları göstərilmişdir. Qastrolların müvəffəqiyyətlə keçməsi üçün rejissor İsmayıl Hidayətzadə, dirijor Niyazi və balet ansamblının rəhbəri Qəmər Almaszadə böyük iş aparmışdılar.

Təbrizlilər artistlərdən Əlövsət Sadıqovun Məcnun və Kərəm, Həqiqət Rzayevanın isə Leyli və Əsli rollarında çıxışlarını xüsusi hərarətlə qarşıladılar.

Çıxışların proqramına həmçinin, Ü.Hacıbəyovun «Arşın mal alan» musiqili komediyası və M.Maqomayevin «Şah İsmayıl» operası daxil idi. «Bakinskiy raboçiy» qəzetinin müxbiri yazırdı: «Bütün biletlər 2-3 saat ərzində satılmışdır..., təbrizlilər müdiriyyətə bilet tapmaq xahişi ilə müraciət edirdilər». Tamaşaçılar tərəfindən azərbaycanlı artistlərdən Zülfüqar Sarıyev, Əli Zülalov, İsmayıl Eloğlunun çıxışları böyük müvəffəqiyyətlə qarşılanırdı. «Arşın mal alan» musiqili komediyasının qəhrəmanı Əsgər rolunda çıxış edən SSRİ xalq artisti Bülbül Məmmədov və əsərin qəhrəmanı Gülçöhrə rolunun ifaçısı Sona Mustafayeva xüsusi şöhrət qazanmışdılar. Təbriz qastrolları zamanı sovet incəsənət xadimlərinin şəhərin musiqi ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşü oldu. Görüş Azərbaycanın opera sənəti sahəsində nailiyyətləri ilə yaxından tanış olmağa və gələcəkdə Təbrizdə musiqili teatrın yaranmasına xidmət etdi.

Bakı teatrlarının artistləri təbrizlilər qarşısında həmçinin konsertlərlə çıxış edirdilər. Bu konsertlər çoxlu dinləyicilərin iştirakı ilə məktəblilər, şəhər əhalisi qarşısında keçirilirdi. Həmin günlər Bülbül, Ağababa

Bünyatzadə, Şirzad Hüseyinov, Həqiqət Rzayeva, Yavər Kələntərli, Səltənət Quliyeva, Əlövsət Sadıqov, habelə Qəmər Almaszadənin rəhbərliyi ilə rəqs qrupu öz məharətini nümayiş etdirirdi. 1941-ci il oktyabrın 26-da təbrizlilər qarşısında SSRİ xalq artisti Şövkət Məmmədova böyük konsertlə çıxış etdi.

Təbrizlilər Bakıdan gələn elçiləri əziz qonaq kimi qarşılayırdılar. Opera kollektivi və şəhər zəhmətkeşləri arasında görüş təşkil olunmuşdur. Görüşdə təbrizlilər bildirdilər ki, öz doğma şəhərlərində bəstəkar Ü.Hacıbəyov, şair S.Vurğun, cərrah M.Topçubaşov və prof.M.Mirqasımovu görmək istəyirlər.

1941-ci ilin noyabr ayının 19-da artistlərin Təbriz zəhmətkeşləri üçün verdikləri tamaşadan sonra fəhlələr deyirdilər ki, «kaş bizim də belə teatrımız ola idi». Təbriz cərrahı Şəfi Əmin isə yazırdı: «Arşın mal alan» özünün oynaq və şən musiqisi, ibrətli məzmunu ilə tərifə layiqdir. Bu Bakının dünənki həyatıdırsa, bugünkü Təbrizin həqiqi güzgüsüdür».

Təbriz şəhərinin qızlar məktəbində keçirilən axırıncı konsertdə aktrissalarımızdan Səltənət Quliyeva, Məryəm Babayeva, Əminə Dilbazi və başqaları iştirak etmişdilər. Konsertdən sonra məktəbli qızlar «Vətən yolunda» qəzetinin redaksiyasına məktub göndərərək, gördüklərinin təsiri ilə valeh olduqlarını bildirirdilər.

Həmin günlər «Vətən yolunda» qəzeti səhifələrində Azərbaycan Respublikası artistlərinin fotosəkilləri, onlara və incəsənət xadimlərinə minnətdarlıq məktubları dərc olunurdu. Təbrizdəki qastrollar göstərdi ki, Azərbaycan Respublikasında musiqi mədəniyyəti necə tərəqqiyə nail olmuşdur. 20-ci illərin ortalarında İran Azərbaycanında ana dilində tamaşaların göstərilməsi şah rejimi tərəfindən qadağan olunduqdan sonra təbrizlilər yenidən Azərbaycan dilini səhnədə Bakı artistlərinin çıxışında eşitdilər.

Təbrizdən başqa teatr kollektivi Mərənddə də çıxış etdi. 1941-ci il dekabr ayının əvvəllərində təqribən iki ay çəkən qastrol səfərindən sonra artistlər Bakıya qayıtdılar. Təbrizlilərə sevimli artistlərdən və xüsusilə Bülbüldən ayrılmaq çətin idi. O, isə vidalaşarkən demişdi: «Bizim təbrizli qardaşlarımız, təbrizli bacılarımız. Siz qəmlənməyin, kədərlənməyin, sizin hər ağacınızın budağında bir bülbül yatıb, onları oyadin. Mən isə yenə gələm. Biz yenə də görüşərik». O, vədinə əməl edərək, ikinci dəfə Təbrizə qastrola 1942-ci ildə tarzən Hacı Məmmədovla birgə gəldi. Bakı artistlərinin çıxışları İran Azərbaycanında musiqi həyatının dirçəlməsinə səbəb oldu. Qastrollardan bir qədər sonra Təbrizdə şərq musiqi alətləri orkestri və xor dəstəsi təşkil olundu.

1942-ci il fevralın 20-dən aprelin 9-na qədər İranda Rəşid Behbudovun qastrolları müvəffəqiyyətlə keçdi. O, Azərbaycan xalq mahnılarının ifası ilə İran tamaşaçılarının hörmətini elə ilk çıxışlardan qazandı. Xoyda çıxışından sonra onu bir evə dəvət etdilər. Çox illər qabaq orada toyda Rəşidin atası Məcid Behbudov oxumuş və gedərkən ev sahibinə öz fotosəklini və bir neçə qrammofon valını yadigar qoymuşdu.

1942-ci ilin martında Bakıdan İrana gəlmiş konsert briqadasını xüsusi hərərətlə qarşıladılar. Bu briqadaya M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının müğənnisi Sara Qədimova və tarzən Məmməd Bakıxanov, rəqs ansamblının üzvləri Səfurə Abbasova və Məmməd Xəlilov, Azərbaycan Dövlət estradası solistləri Məryəm və Əsəd Rzayevlər, Azərbaycan Dövlət Rus Dramının aktrissası Vera Şirye, Azərbaycan

Dövlət Musiqi Teatrının və M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Opera və Balet teatrının artistləri daxil idilər. Artistlər o zaman İranda yerləşmiş Qızıl ordu hissələri və Maku, Xoy, Təbriz şəhərlərinin əhalisi qarşısında 10 konsert vermişdilər.

Azərbaycan Respublikası artistlərinin İrandada növbəti qastrolları 1944-cü ilin iyunun 16-dan sentyabrın 6-na qədər oldu.

Bu dəfə bura M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Opera və Balet teatri, M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət estradasının aşağıdakı müğənni və musiqiçiləri: Xan Şuşinski, Hüseynağa Hacıbababəyov, Sona Mustafayeva, Əlövsət Sadiqov, Ağababa Bünyatzadə, İdris Ağalarov, Sara Qədimova, Allahyar Cavanşirov, Bəhram Mansurov, Hacı Məmmədov, Qəmər Almaszadənin rəhbərliyi ilə rəqs ansamblı, Rəhilə Həsənovanın rəhbərliyi ilə sazçalan qızlar ansamblı və tamaşaçıları xüsusilə məftun etmiş 16 yaşlı müğənni Arif Məmmədov daxil id. Bu qrupun bədii rəhbəri Əfrasiyab Bədəlbəyli idi.

Qastrolların əvvəlində Azərbaycan Respublikasının elçiləri Tehrandə diplomatik korpus üçün iki konsert vermiş, iyunun 2-də isə Şemiranda şah sarayında çıxış etmişdilər. Tamaşaçılara Azərbaycan bəstəkarlarının operalarından səhnələr göstərilmiş, xalq mahnı və rəqsləri ifa edilmişdir.

Artistlərimizin çıxışları haqqında Tehranın «Ajir», «İran», «Dəməvənd», «Ettelaat» qəzetləri, «Pəyam-e nou» jurnalı təriflə dolu rəy yazırdılar. Azərbaycan Respublikası artistləri İranın Tehran, Qəzvin, Rəşt, Ənzəli, Astara, Ərdəbil, Xoy, Maku, Salmas, Urmu, Marağa, Mərənd şəhərlərində, Uşnu, Ənbi qəsəbələrində və Ərdəbil yaxınlığında Nəmin kəndində çıxış etmişdilər.

Konsertlər həmçinin çoxlu tamaşaçının iştirakı ilə açıq səma altında, parklarda, meydanlarda, bəzən də əhalinin əvvəl hələ heç bir vaxt konsert görmədiyi yerlərdə keçirilirdi.

1944-cü il iyunun 23-də Azərbaycan Respublikası artistləri öz çıxışlarına Təbrizdə başladılar Onların hər birinin konserti sürəklı alqışlarla müşayiət olunurdu. Təbrizin Firdovsi adına teatr truppasının aktrisası Səfurə xanım Səmburani yazırdı: «Azərbaycan aktrissalarının səhnə sənəti sahəsində müvəffəqiyyəti bizi çox sevindirir... Bu konsertlər səhnəmizi çiçəkləndirəcəkdir».

Fransa katolik missiyasının rəhbərləri P.Fransen, J.Kyunyuder və Böyük Britaniyanın Təbrizdəki konsulu Repen artistlərimiz haqqında təriflə dolu rəy bildirirdilər.

1944-cü il avqustun 30-da İranın SSRİ ilə mədəni əlaqələr cəmiyyətinin Təbriz şöbəsi tərəfindən şəhərin ziyalıları ilə bəkilı artistlərin görüşü təşkil olundu.

Artistlərimizin çıxışını Təbriz qəzetlərindən «Xaver-e nou» və başqaları geniş surətdə işıqlandırırđılar.

Qastrollar zamanı Azərbaycan Respublikası və İran artistləri arasında möhkəm dostluq münasibətləri yaranmışdı, bəzilərini isə çoxdankı dostluq telləri bağlayırdı.

Sentyabrın 4-də keçirilən son konsertdən əvvəl Təbriz bələdiyyə idarəsinin rəisi Qulamrza İlhami demişdir: «Təbriz əhalisi Azərbaycan artistlərinin gəlməsindən nə qədər sevinmişsə də, getməsindən bir o qədər mütəəssir olmuşlar».

Azərbaycan incəsənəti ilə ünsiyyətə imkan yaratdıqları üçün qastrollara gəlmiş artistlərə minnətdarlıq əlaməti olaraq, aşağıdakı hədiyyələr verilmişdir: Üzərində Sovet Ordusunun Ali Baş Komandanının şəkli olan, təbrizli Əhməd Mehdizadənin toxuduğu xalça, Təbriz rəssamı Müvəzzəzadənin əsərlərindən ibarət albom, Tehrandə yaşayan azərbaycanlılar və Təbriz fəhlələri tərəfindən gümüş vazalar, Xoyda bir ziyalı tərəfindən Nəvainin divanının qədim əlyazması, İranın «Sovet İttifaqı dostları» cəmiyyətinin Marağa şöbəsi tərəfindən üstü qızılla işlədilmiş iri gümüş lira və s.

Azərbaycanlı artistlər iki aydan artıq çəkən qastrolları ilə İran xalqının hüsn-rəğbətini qazandılar. Bu müddət ərzində verilmiş 87 konsertdə 60 minə qədər tamaşaçı iştirak etmişdir.

Azərbaycan artistləri Bakıya qayıtdıqdan sonra onların konsert verdiyi şəhər və qəsəbələrdə oxuduqları mahnılar hələ uzun müddət yerli müğənni və musiqiçilərin ifasında eşidilirdi. Beləliklə, artistlərimizin İrana qastrol səfərləri bu ölkədə milli teatr və musiqi sənətinin inkişafına müsbət təsir göstərdi.

1941-1945-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Sovet-İran mədəni əlaqələrində iştirakının xüsusiyyət və dərəcəsi müharibə illərində İranda SSRİ xarici siyasətinin ümumi məqsəd və vəzifələri ilə müəyyən olunurdu. Bu dövrdə çox mühüm vəzifə, birincisi, faşist Almaniyasının və onun şəriklərinin, həmçinin İranın hakim dairələri içərisində Hitler agenturasının sovet xalqının faşizm əleyhinə mübarizəsini çətinləşdirmək üçün əhali arasında SSRİ-yə qarşı düşmənçilik münasibətlərinin qızıqdırılmasına, yerli əhalinin silahlı çıxışlarının təhrikinə yönəldikləri yalançı təbliğatın ifşa edilməsindən ibarət idi.

Bununla sıx əlaqədə iranlıları SSRİ-nin ictimai və siyasi quruluşu, Azərbaycanın timsalında milli respublikaların vəziyyəti və həyatı ilə tanış etmək kimi ikinci başlıca vəzifə dururdu. Buna görə, şübhəsiz, bu illərdə Azərbaycanın SSRİ-İran mədəni əlaqələrində iştirakı əsasən belə tanışlıq yaratmaqdan ibarət idi.

Azərbaycanın SSRİ-İran mədəni əlaqələrində iştirakının başqa xüsusiyyəti də bu idi ki, tarixən cəmlənən şərtlərin nəticəsində (hər iki ölkədə yaşayan azərbaycanlıların tarixi, etnik, dil və mədəni birliyi, uzun müddətli ənənəvi münasibətlər və s.) daha artıq təsirli olaraq, bu iştirak İran Azərbaycanında və Şimali İranın bəzi başqa rayonlarında həyata keçirilə bilərdi.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Абасова Е. Рашид Бейбутов. Баку, 1965, с.12.
2. Qulubəyov Əhdəm. Sovet Azərbaycanı kinosu. Bakı, 1958.
3. Əvəz Sadıq. Xan Şuşalı. Şəfəq, 1945 N 3, s.59.

4. Məmməd Arif. Cəfər Cabbarlı. Bakı. 1954.
5. Məmmədli Qulam. Cavid ömrü boyu. Bakı, 1982.
6. Məmmədli Qulam. Azərbaycan teatrının salnaməsi (1920-1930). II hissə, 1983.
7. Məmmədli Qulam. Molla Nəsrəddin. Bakı, 1984.
8. Məmməd Cəfər. Hüseyn Cavid. Bakı. 1960.
9. Nəfisi Səid. Honərpişeqan-e Azərbaycan dər Tehran. Pəyam-e nou, 1944, N 1, s. 44.
10. Hacıyev Abbas. Tiflis Azərbaycan teatri. Bakı, 1984.
11. Sadıq Əvəz. Seçilmiş əsərləri. Bakı, 1971.
12. Səhnədən keçən yollar. Bakı, 1983.
13. Габибов Н., Наджафов М. Искусство Советского Азербайджана. М., 1960.
14. Sərdanirya Səməd. Yaddaşt-e bər tarix-e teatr-e Azərbaycan. Təbriz, 1357/1978.
15. Omid Hüseyn. Tarix-fərhəng-e Azərbaycan, cəld-e 1. Təbriz, 1332/1953.
16. Şuşinski Firidun. Azərbaycan xalq musiqiçiləri. Bakı, 1985, s. 198.
17. Qızıl səhifələr, I kitab. Təbriz, 1946, s. 193.
18. AFPA, f. I, siy. 103, iş 48, vər. 8.

Jurnallar

1. Azərbaycan. 1946, N 8.
2. Azərbaycan məktəbi. 1980.
3. Elm və həyat. 1969, N 9.
4. Molla Nəsrəddin. Təbriz, 1921, N 5- N 6.
5. Изв. АН Азерб. ССР, Серия истории, философии и права, 1987-1988.
6. Pəyam-e nou. Tehran, 1944, N 1.
7. Karha-ye əncomən.-Pəyam-e nou, 1944, N 2, s. 125.

Qəzetlər

1. Kommunist. 1925-1933.
2. Azərbaycan qəzeti. Təbriz, 1945.
3. Vətən yolunda. Təbriz, 1945.
4. Yeni Şərq. Təbriz, 1946.
5. Ədəbiyyat qəzeti, 1946.

6. Ədəbiyyat və incəsənət, 1983-1986.
7. Бакинский рабочий. 1922-1934.
8. Vətən yolunda, Təbriz, 1941-1944.
9. Бакинский рабочий, 1941-1944.
10. Kommunist, 1945.
11. Bakı, 1985.

Javanshir Vekilov

Head. Section of Middle East and South Asia. Second Territorial Department. Ministry of Foreign Affairs

On the Azerbaijani-Iranian cultural relations in the 20-30th years of the XX century

Summary

This article is about the Azerbaijani-Iranian cultural relations in the 20-30th years of the XX century. This relationship had begun long before 1920, when the Soviet rule was established in Azerbaijan, and was not based on treaty system between the states.

The relationship included almost all the spheres of cultural life, namely, theatre, music, cinema, poetry, literature, painting, education, printing. After 1920 the relationship covered even the spheres of economy and sport. Despite the difficulties of the II World War the Azerbaijani-Iranian relationships continued and prospered. Azerbaijan played a crucial role in the development of USSR-Iran cooperation, due to its geographic position, economic and cultural linkages with Iran.

МАХИР ХАЛИФА-ЗАДЕ

1 секретарь отдела стран Среднего Востока и Южной Азии Второго территориального управления

Министерства иностранных дел Азербайджанской Республики.

Кандидат наук

***СОВРЕМЕННАЯ ПОЛИТИКА США
И АНГЛО-АМЕРИКАНСКОЕ СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ПАРТНЕРСТВО***

Следует отметить, что последовавшая после трагических событий 11 сентября 2001 года в Вашингтоне и Нью-Йорке молниеносная анти-террористическая кампания в Афганистане под эгидой Соединенных Штатов (и при самой активной поддержке со стороны Великобритании), а также военная операция США и Великобритании в Ираке однозначно продемонстрировали исключительность, особую значимость и неразрывность британо-американского стратегического партнерства. Действия обеих стран засвидетельствовали ключевую роль англо-американского партнерства в формировании и проведении внешней, оборонной политики и политики безопасности Соединенных Штатов. Кроме того, подготовка и проведение анти-террористической операции в Афганистане и военной акции в Ираке продемонстрировали когерентность внешней политики и обеих стран, а также способность США и Великобритании практически независимо и самостоятельно проводить военные операции в том или ином геополитическом регионе.

В этом аспекте следует отметить, что основой для тесного внешнеполитического и военного взаимодействия обеих стран являются долговременные двусторонние британо-американские связи. Как считают политические эксперты, сформировавшиеся на протяжении ряда десятилетий жесткие двусторонние связи представляют собой твердый фундамент для «особых отношений» между США и Великобританией. Подобная специфичность двусторонних отношений выражается в виде англо-американского стратегического партнерства⁴⁸. В свою очередь последнее ведет к имплементации обеими странами когерентной, взаимодополняющей политики.

Следовательно, как показывает развитие событий неразрывность и жесткость англо-американских связей обуславливают наличие и оперирование в современной политике уникального феномена -

⁴⁸ US - British Special Relations Reviewed, Feb 22, 2001; <http://www.bjreview.com.cn/2001/GlobalObserver/World200111a.htm>

англо-американского альянса, влияние которого в глобальной политике возможно постепенно приобретает доминирующий характер.

Так, действия США и Великобритании по урегулированию ряда современных международных кризисов (Косово 1999, анти-террористическая операция в Афганистане 2002), а также недавний «блицкриг» англо-американского альянса в Ираке свидетельствуют о том, что после распада восточного блока альянс стремится занять ведущие позиции в мире и играть, тем самым, главную - политикоформирующую роль в современной политике. Масштабность и сила воздействия англо-американского альянса (тангема) на развитие европейской и мировой политики неуклонно приобретает исключительное и стратегически определяющее значение.

В частности, наблюдающаяся после краха коммунизма тенденция расширения зоны активного политического контроля США (при поддержке Великобритании) как в Европе так и в Азии свидетельствуют о том, что влияние альянса приобретает фундаментальный – политикоформирующий характер как на уровне глобальной политики, так и на уровне тех или иных геополитических регионов, включая регионы Южного Кавказа и Центральной Азии.

Следовательно, в плане оценки уровня влияния тангема с Великобританией на формирование современной политики и стратегии Соединенных Штатов особое внимание привлекает рассмотрение европейской и глобальной составляющих политики англо-американского альянса. Подобное рассмотрение позволяет более прецизионно оценивать развитие политической обстановки в таких сложных геополитических регионах как Южный Кавказ и Центральная Азия.

Европейская составляющая

Следует отметить, что партнерство Соединенных Штатов и Великобритании имеет широкий исторический фундамент.

Возможно, что о начале партнерских отношений между двумя странами можно говорить с исторического момента вступления США в Первую мировую войну на стороне Антанты. Со вступлением в мировую войну США, тем самым, отказались от доктрины изоляционизма и невмешательства в европейскую политику. В этом аспекте, отказ от политики изоляционизма нашел свое оформление в знаменитых 14 принципах Президента В.Вилсона и в активном участии США в построении Версальского мира⁴⁹.

Однако разумно считать, что именно совместная борьба по анти-гитлеровской коалиции заложила основы современных - «особых отношений» между США и Великобританией. Так, в этот период была сформулирована и основана база для сотрудничества в последствии выразившаяся в формировании трансатлантического партнерства. Как считает министр иностранных дел Великобритании Джек

⁴⁹ Fourteen Points Speech, Woodrow Wilson; www.thisnation.com/library/print/fourteenpoints2.html

Строю трансатлантическое партнерство берет свое начало с подписанием в 1941 году между США и Великобританией специальной «Атлантической Хартии» (Atlantic Charter)⁵⁰. Действительно данный документ, в котором изложена стратегия англо-американского партнерства следует рассматривать как стартовую точку современных трансатлантических связей и долговременного альянса США с Великобританией.

Англо-американское партнерство в годы «холодной войны» можно рассматривать как следующий этап в развитии и укреплении трансатлантического партнерства как ключевой стратегии американской политики в Европе. В этом аспекте, следует подчеркнуть, «особые отношения» между США и Великобританией сыграли важнейшую – основолагающую роль в образовании Организации Североатлантического Договора – НАТО. На настоящий момент НАТО представляет собой исключительный инструмент проецирования политической и военной мощи Соединенных Штатов в Европе и, таким образом обеспечивающий американское «присутствие» на континенте. Североатлантический альянс представляет собой фундамент современных трансатлантических связей, которые обеспечивают жесткую связку США с европейскими союзниками и партнерами. Более того, НАТО – это фундамент современной евро- и трансатлантической системы безопасности, основанной на военно-политическом «присутствии» США в Европе.

Действительно, без «присутствия» США в Европе американская внешняя, оборонная политика и политика безопасности имели бы совершенно иные очертания и цели. На сегодняшний день трансатлантическое партнерство, как и ранее, продолжает представлять собой краеугольный камень глобальной политики Соединенных Штатов и является главным содержанием американской политики в Европе. Как считает Госсекретарь США Коллин Пауэлл несмотря на недавние определенные разногласия между союзниками по вопросу урегулирования иракского кризиса, тем не менее НАТО «остаётся единой организацией, связывающей трансатлантическое сообщество, Северную Америку с Европой»⁵¹.

В этом контексте разумно считать, что важнейшим содержанием европейской составляющей англо-американского альянса является выполнение им роли «несущего хребта» трансатлантической системы связей, обеспечивающей проецирование влияния США в Европе. Кроме того, как отдельная жесткая система англо-американский альянс поддерживает и дополняет американское «присутствие» посредством НАТО на континенте.

Далее, тандем с Великобританией расширяет для Соединенных Штатов пространство для политического маневра как в рамках системы двусторонних отношений с европейскими партнерами

⁵⁰ The UK And The US: A Partnership For Stability and Prosperity – Jack Straw; Speech given by UK Foreign Secretary, Jack Straw, Chicago Council for Foreign Relations, 15 October 2002, www.britaniausa.com

⁵¹ К. Пауэлл: США занимают твердую позицию в вопросе оказания помощи Турции, Washington File, February 24, 2003; www.usinfo.state.gov

так и в интеграционных структурах современной Европы. В частности, несмотря на функционирование системы евро- и трансатлантических институтов современного европейского политического ландшафта, тем не менее роль и влияние в них самого англо-американского тандема, а также влияние последнего на общую политическую обстановку в Европе имеет фундаментальное значение. Так, проводя свою стратегическую «европейскую политику» Соединенные Штаты опираются на политическую, дипломатическую и военную поддержку Великобритании. Именно опора на Великобританию (в силу ряда фундаментальных - исторических, ментальных, географических, геополитических и других причин широкого спектра) позволяет Соединенным Штатам развивать внешнеполитический успех в рамках евро- и трансатлантических структур и проводить решения отвечающие стратегическим интересам Вашингтона. Впоследствии, опираясь уже на сами структуры и на самостоятельный англо-американский тандем, США обеспечивают возможность вести европейскую и глобальную «игру» в ракурсе своих стратегических интересов и Запада в целом.

Таким образом можно констатировать, что опора на Великобританию в евро- и трансатлантических структурах является следующим важным элементом европейской составляющей англо-американского тандема в политике Соединенных Штатов.

Далее, тандем с Великобританией позволяет Соединенным Штатам расширить свое влияние и, таким образом, политическое присутствие на те евро-структуры (Европейский Союз), в состав которых они не входят. В частности следует подчеркнуть, что без присутствия США и Великобритании в тех или иных евро- и трансатлантических структурах сила и политический авторитет последних были бы существенно ущербными и слабодейственным. Возможно даже, что их ожидал бы быстрый коллапс из-за внутренних трений и недееспособности. Однако, именно присутствие в них Соединенных Штатов и Великобритании придают указанным структурам существующую политическую силу и могущество, на что в свою очередь базируется общая мощь США и Запада в целом как единого «центра силы».

Как считают политические эксперты именно присутствие в НАТО Соединенных Штатов и Великобритании, а также политическое и военное «покровительство» США Европейскому Союзу придает последним притягательность для новых членов со стороны бывшего восточного блока⁵².

Кроме того, присутствие влиятельного и сильного англо-американского тандема в интеграционных структурах и в европейской политике в целом возможно рассматривается восточно-европейскими странами как дополнительная гарантия их национальной безопасности и независимости, что имеет важное значение в контексте европейской истории прошлого столетия. В этом аспекте, тандем с

⁵² Europe vis-à-vis America: How to be Smart Allies; by Christopher Bertram; German Friedrich Ebert Foundation; December 15, 2002; <http://www.atlanticpartnership.com/article.asp?ID=28>

Великобританией позволяет Соединенным Штатам выступать в качестве гаранта исключения повтора некоторых тяжелых страниц истории.

Полагаем последнее замечание является немаловажным ментальным и психологическим аспектом европейской составляющей англо-американского тандема.

Далее, с расширением НАТО и ЕС возрастает и зона активного политического контроля со стороны США и англо-американского тандема в частности. С расширением состава и, таким образом, усилением роли и политического авторитета Европейского Союза, европейская составляющая англо-американского тандема приобретает дополнительную ценность. В частности, тандем с Великобританией является для США эффективным инструментом воздействия на европейских союзников. Посредством англо-американского альянса Соединенные Штаты (дополнительно к альянсу следует упомянуть и американо-германские стратегические отношения) имеют возможность гибко воздействовать и оказывать влияние на решения Европейского Союза с целью контролировать и удерживать политику последнего в необходимом для себя русле.

Таким образом, политическая элита США придает отношениям с Великобританией особый статус и исключительную приоритетность. Подобный статус англо-американских отношений всегда подтверждался с приходом каждой новой администрацией в США и нового премьер-министра в Великобритании. Как считает премьер-министр Великобритании Т.Блейер «Британия и США имеют общие ценности, историю, интересы и, следовательно, двусторонние отношения и в будущем останутся сильными и незыблемыми, где Великобритания выступает в качестве моста связывающего Европу с Соединенными Штатами»⁵³.

В данном контексте выделяется следующий аспект англо-американского партнерства, а именно (в рамках отношений между США и Европой) стремление Великобритании играть стратегическую для нее роль посредника между Вашингтоном и европейскими столицами. Полагаем, что выступление Великобритании в качестве «хорошего брокера» между США и Европой является следующим фундаментальным элементом европейской составляющей англо-американского альянса.

Действительно, роль посредника обеспечивает Великобритании особую стратегическую значимость для американской внешней политики, а также укрепляет вес и авторитет Лондона в делах европейской и глобальной политики. Исходя из заявлений представителей Администрации и ведущих членов Конгресса США можно констатировать следующее - американская политическая элита прекрасно понимает, что более активного и сильного сторонника американской политики, а также посредника между США и Европой просто не найти.

⁵³ Bush, Blair Discuss War, UN Role in Post-Saddam Iraq, The Washington Post, March 27, 2003, www.washingtonpost.com

Действительно, несмотря на серьезное недовольство в европейских столицах, тем не менее, Великобритания поддержала планы Администрации Дж.Буша на развертывание национальной системы ПРО⁵⁴. Далее, в качестве же недавнего свидетельства «брокерской» политики Великобритании можно привести состоявшийся в конце марта с.г. визит премьер-министра Великобритании Т.Блейера в США, в ходе которого были обсуждены отношения между США и «старой» Европой (Францией и Германией) существенно охладившиеся из-за разногласий о путях урегулирования иракского кризиса⁵⁵.

Таким образом полагаем, что на стратегическую перспективу Соединенные Штаты отношениям с Великобританией (англо-американскому альянсу) и впредь будут придавать основополагающее значение в формировании и проведении общей американской политики и стратегии в отношении Европы. Взаимодействие между Лондоном и Вашингтоном останется принципиальным элементом в политике США на европейском континенте. Более того, тенденция усиления позиций Франции, Германии и, в целом, укрепление общего влияния Европы в делах мировой и европейской политики повышает для США стратегическую ценность «особых отношений» с Великобританией. Разногласия вокруг Ирака продемонстрировали вероятность того, что в расширенном НАТО и Европейском Союзе значимость Великобритании для США как посредника и важнейшего партнера останется неизменной, более того она будет возрастать.

Далее следует отметить, что и для Великобритании ценность отношений с Соединенными Штатами будет иметь ключевое значение. Без американской поддержки позиции и влияние Лондона в европейской и глобальной политике были бы существенно ослабленными. Следовательно разумно полагать, что на стратегическую перспективу будет иметь место тенденция усиления зависимости Великобритании от США. В свою очередь последнее ведет к более жесткому увязыванию британской политики с внешней политикой Соединенных Штатов. В этом контексте, нельзя также исключать рост вероятности давления со стороны англо-американского альянса на ведущих европейских партнеров с целью обеспечения ими поддержки европейской и глобальной политики США.

Глобальная составляющая

Следует отметить, что по нашему мнению европейская и глобальная составляющие политики англо-американского альянса являются тесно взаимосвязанными. Полагаем, что европейская составляющая представляет собой один из ключевых факторов, формирующих глобальную составляющую политики США и англо-американского альянса в целом.

⁵⁴ US - British Special Relations Reviewed, Feb 22, 2001; <http://www.bjreview.com.cn/2001/GlobalObserver/World200111a.htm>

⁵⁵ Bush, Blair Discuss War, UN Role in Post-Saddam Iraq, The Washington Post, March 27, 2003, www.washingtonpost.com

Выше было отмечено, что важнейшим элементом «европейской» политики альянса является выполнение им роли «несущей конструкции» системы трансатлантического партнерства, которая посредством НАТО обеспечивает военно-политическое присутствие США в Европе. При этом, неразрывность и жесткость англо-американского альянса имеет критическое значение как для всей системы трансатлантического партнерства так и для большого тандема США-Европа.

В этом контексте неисключено, что возможное в силу ряда причин увядание англо-американского альянса может привести к необратимым изменениям и к стагнации всей системы трансатлантических связей. Последнее, несомненно, будет иметь глобальное значение. Иными словами, возможная в будущем стагнация мощи США (или ослабление Великобритании) способны привести англо-американский тандем к потере жесткости, что в свою очередь негативно отразится на трансатлантическом партнерстве и на всей системе США-Европа.

Как считает ряд экспертов (Р.Гилпин, П.Кеннеди, К.Лайн и др.) ослабление мощи США как сверхдержавы может иметь место в силу ряда причин широко спектра⁵⁶. Неисключено, что возможный стратегический просчет и падение политического авторитета англо-американского альянса могут также инициировать процесс ослабления и медленного расшатывания системы трансатлантических связей. Следовательно, ослабление англо-американского альянса и стагнация трансатлантических связей могут привести к новому глобальному сдвигу и, соответственно, к изменению баланса сил в мировой политике.

В этом аспекте, разногласия между США и европейскими союзниками по НАТО о путях урегулирования иракского кризиса продемонстрировали, по нашему мнению, особую для США ценность альянса с Великобританией, ее посреднической (брокерской) роли, а также незаменимость трансатлантического партнерства как составного элемента общей мощи Соединенных Штатов и Запада в целом.

Как считает Г.Киссенджер (бывший госсекретарь США в Администрации Президента Р.Никсона) если тенденция разногласий в трансатлантических отношениях будет продолжена, то система международных отношений претерпит принципиальные изменения. По его мнению «необходима срочная реанимация атлантических связей»⁵⁷.

⁵⁶ Robert Gilpin, *War and Change in World Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981, p13, Paul Kennedy, *The Rise and Fall of Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000* (New York: Random House, 1987), p.xxii, Christopher Layne, *The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise*, *Journal of International Security*, Vol.17, N.4, Spring 1993;

⁵⁷ Henry Kissinger, *Das Bündnis retten*, *Welt am Sonntag*, 14 April, 2003, Clinton, Blair build on U.S.-British relations; CNN world news, May 29, 1997; www.cnn.com/WORLD/9705/29/clinton.blair/

Таким образом полагаем, что сильная европейская составляющая политики англо-американского альянса является одним из фундаментальных факторов в формировании и проведении глобальной политики альянса и Соединенных Штатов.

Далее, военная операция в Ираке продемонстрировала особую важность для США тандема с Великобританией в плане осуществления глобальной политики. В этом аспекте развитие политической обстановки в пост-советский период позволяет констатировать, что англо-американский альянс вышел на передовые - политикоформирующие позиции в современной политике. Более того, альянс практически перешел к ведению серии локальных войн таких как в Персидском заливе (1991), Косово (1999), Афганистане (2002) и Ираке (2003). Несмотря на то что локальные войны велись под эгидой международной коалиции стран, тем не менее основная тяжесть политических и военных действий, соответственно, издержки и дивиденды также приходится на США и Великобританию. Это позволяет в определенной степени говорить о наступлении некой «эпохи» совместных англо-американских войн и глобального англо-американского доминирования.

Иными словами глобальная составляющая политики англо-американского альянса видится в том, что Соединенные Штаты, таким образом, приобретают дополнительный инструмент и возможность воздействовать на развитие глобальной политики в направлении максимального со стороны США контроля, управляемости и предсказуемости событий.

Далее, применяемая тандемом тактика формирования международной коалиции позволяет добиваться широкой политической поддержки действиям США и Великобритании. Кроме того, позволяет успешно изолировать тот или иной политический режим и, в итоге, обеспечить проведение боевых операций в кратчайшие сроки с максимальным перевесом на своей стороне. Действительно, Соединенные Штаты активно пользовались политическим авторитетом и дипломатическим мастерством Лондона для обеспечения международной поддержки своей «силовой» политики. Полагаем, что без поддержки со стороны Великобритании успешное проведение ряда локальных войн было бы маловероятным.

Таким образом, можно констатировать, что англо-американский альянс представляет собой один из ключевых инструментов сохранения Соединенными Штатами лидирующих – политикоформирующих позиций в мировой политике. Альянс с Великобританией является эффективным инструментом по защите стратегических интересов США и Запада в целом. Следовательно разумно полагать, что на обозримую перспективу тандем с Великобританией сохранит свою незыблемость как исключительный инструмент в арсенале Вашингтона по обеспечению проецирования американской глобальной мощи и влияния и, таким образом сохранения Соединенными Штатами своих позиций как сверхдержавы. С другой стороны «особые отношения» с Великобританией и утонченная британская дипломатия в

поддержку внешнеполитической активности США выдвигают Соединенное Королевство в разряд незаменимого стратегического «брокера» и партнера американской политики.

Параллельно, в контексте проецирования глобального влияния Соединенных Штатов полагаем, что в качестве дополнения и усиления европейской и глобальной составляющих тандема с Великобританией важнейшее значение имеют американо-германское и американо-турецкое стратегическое партнерство. Так, отношения США с ФРГ и Турцией являются важнейшими составными элементами трансатлантического партнерства, подкрепляющими и усиливающими англо-американский альянс. Посредством стратегического партнерства с ФРГ и Турцией, Соединенные Штаты усиливают свое влияние и проекцию американской мощи в Европе и Азии.

Краткие выводы

Рассмотрение американской внешней политики позволяет констатировать, что одним из краеугольных ее направлений является оперирование США на международной арене в альянсе с Великобританией. Считаем, что «особые отношения» между США и Великобританией и, таким образом, имеющий место англо-американский альянс является уникальным феноменом современной политики.

Внешиполитические действия англо-американского альянса представляются как фундаментальная - политикоформирующая составляющая современной политики. Альянс с Великобританией видится как важнейший элемент американской глобальной стратегии направленной на сохранение на обозримую перспективу конфигурации миропорядка с господствующей ролью США. Более того, как показывают итоги вышеуказанных локальных войн, англо-американский альянс представляется уникальным и весьма эффективным инструментом по закреплению и расширению доминирования США. Полагаем, что проводя активную политику в альянсе с Великобританией, Соединенные Штаты (как сверхдержава) демонстрируют универсальную и эффективно действующую (как на региональном так и на глобальном уровнях) модель долговременного – стратегического поведения, а именно: сформировать жесткий и сильный союз с одним из ближайших союзников с целью удержать господствующие позиции в мировой политике.

Следовательно, «особые отношения» между США и Соединенным Королевством представляются по нашему мнению специфическим феноменом современной политики. Альянс США и Великобритании имеет исключительное значение с точки зрения обеспечения транс-атлантической, европейской и глобальной стабильности. В этом контексте военная операция в Ираке свидетельствует, что англо-американский альянс фактически взял на себя функции поддержания глобальной стабильности и миропорядка, отвечающего стратегическим интересам США как единственной сверхдержавы. Таким

образом. англо-американское партнерство рассматривается как один из важнейших и определяющих факторов развития современного миропорядка.

Следует заметить, что в силу ряда фундаментальных причин (исторических, геополитических, ментальных и др.) тандем с Великобританией возможно является для Вашингтона наиболее оптимальной моделью инструмента требуемого для закрепления и развития глобального превосходства США. Иными словами, именно союз с Великобританией имел все шансы стать и стал для США жизненно важным и естественным альянсом необходимым для закрепления и расширения глобального доминирования. В этом контексте, когерентная с Великобританией внешняя политика Соединенных Штатов позволяет им обеспечить успех многим своим внешнеполитическим инициативам. Как показано выше, это свидетельствует о ключевой роли тандема во внешней политике обеих стран.

Далее, англо-американский альянс видится как эффективный и гибкий инструмент удержания и направления «большой» Европы в рамках глобальной политики Вашингтона. Без поддержки европейских партнеров и союзников Соединенным Штатам, весьма вероятно, будет трудно удержать лидирующие позиции как сверхдержава. Более того полагаем, что опора на Европу позволяет Соединенным Штатам и Западу в целом обеспечить и сохранить на стратегическую перспективу свое технологическое, военное, финансовое и интеллектуальное превосходство. В этом контексте полагаем, что американо-британское стратегическое партнерство является одним из ключевых элементов формирования текущего политического, дипломатического и военного превосходства Соединенных Штатов.

Ослабление британо-американского альянса и, следовательно, как было показано выше трансатлантических связей может иметь катастрофические последствия для американского доминирования. Более того, это может привести к новому сдвигу баланса сил в мировой политике не в пользу США и Запада в целом.

Следовательно на стратегическую перспективу разумно полагать, что сохранение незыблемости и жесткости англо-американского альянса будет иметь исключительное, жизненно важное - стратегическое значение в политике как США так и Великобритании. В контексте вышесказанного следует ожидать усиления внешнеполитической активности альянса с целью расширения и закрепления доминирующих позиций в ряде геополитических регионов в том числе на Южном Кавказе и в Центральной Азии.

Mahir Halifa-zade

First Secretary. Middle East and South Asia section. Second Territorial Department. Ministry of Foreign Affairs

The modern US policy and Anglo-American strategic partnership.***Summary***

After the tragic events of September 11 2001 in Washington and New-York the anti-terrorist campaign in Afghanistan under the US leadership (with an active support by the United Kingdom) and military operations of the US and UK in Iraq unambiguously demonstrated unity, exclusive solemnity and continuity of the British-American strategic partnership. The actions of two states testified a key role of this partnership in the formation and realization of foreign, defense and security policy of the United States. Moreover, preparation and carrying out of an anti-terrorist operation in Afghanistan and military action in Iraq once again demonstrated coherence of the policies of both states, as well as capability of the US and Britain to independently carry out military operations in any geopolitical region.

It should be noted in this context, that long-lasting British-American bilateral ties serve as a basis for the foreign policy and military interaction of both states. Further, the article goes into the roots of modern British-American strategic partnership within contexts of the European and global constituents.

BƏXTİYAR ASLANBƏYLİ

Bakı Dövlət Universitetinin «Beynəlxalq

münasibətlər» kafedrasının müəllimi,

Azərbaycan MEA-nın Fəlsəfə və siyasi-hüquqi tədqiqatlar

institutunun dissertantı

BEYNƏLXALQ VERGİ MÜQAVİLƏLƏRİ

Müasir praktikada maliyyə sahəsində dövlətlərarası münasibətlər bir qayda olaraq beynəlxalq vergitutma problemlərinin həllində əsas vasitələrdən biri olan ikitərəfli və çoxtərəfli müqavilələrin bağlanması əsasında qurulur.

Beynəlxalq vergi müqavilələrinin başlıca məqsədlərinə aşağıdakıları aid etmək mümkündür: ikiqat vergitutma məsələlərinin tənzimlənməsi, xarici iqtisadi fəaliyyətlə məşğul olan milli vergi ödəyicilərinin digər dövlətdə maraqlarının müdafiəsi, vergidən yayınma hallarının qarşısını almaq məqsədi ilə dövlətlərin fiskal orqanları arasında qarşılıqlı informasiya mübadiləsi, vergitutma sahəsində yarana biləcək mübahisəli məsələlərin aradan qaldırılması.

Ölkələr arasında vergi münasibətlərinin tənzimlənməsində başlıca alət olan belə müqavilələrin ilk forması isə hələ XIX əsrdən məlumdur. Vergitutma sahəsində inzibati yardım və fiskal məlumat mübadiləsi haqqında ilk məlum müqavilələr Belçika və Fransa (1843), eləcə də Belçika və Hollandiya arasında (1845) bağlanmışdır.⁵⁸

Bu qəbildən olan ilk müqavilələr bir qayda olaraq məhdud miqdarda gəlirlərlə bağlı vergi məsələlərini tənzimləyirdi. İqtisadi münasibətlərin inkişafı ilə biznesin təşkilinin yeni forması olan və gəlirləri fərdlərin gəlirlərindən ayrıca nəzərdən keçirilən korporasiyalar, əmlakın yeni növləri, lizinq, sığorta və s. kimi yeni gəlir mənbələri meydana gəlməyə başladı. Bununla belə, faktiki olaraq XX əsrin 20-ci illərinə qədər ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması problemi demək olar ki aktualıq kəsb etmirdi.

Birinci dünya müharibəsindən sonra vəziyyət kəskin surətdə dəyişdi. Artmış dövlət xərclərinin əvəzinin ödənilməsi üçün bir çox ölkələrdə vergi dərəcələri artırıldı. Dövlət sərhədlərinin dəyişdirilməsi nəticəsində keçmiş vahid dövlətin ərazisi çərçivəsində yeni suveren dövlətlər meydana gəldi. Əvvəllər daxili ticarətə aid edilən əməliyyatlar avtomatik olaraq xarici ticarət xarakteri aldı. Belə hadisələr malların, xidmətlərin və kapitalın beynəlxalq yerdəyişməsi sahəsində vergi maneələrini aradan qaldırmağın mexanizmini axtarmağa güclü stimül yaratdı.

⁵⁸ Wattel B. European Tax Law. Kluwer Law & Taxation. 1994.

İlk dəfə 1918-ci ildə ABŞ tərəfindən həyata keçirilmiş xarici vergi krediti kimi birtərəfli tədbirlərlə yanaşı, bu dövrdə ikitərəfli vergi müqavilələrinin bağlanması üzrə fəaliyyət də əhəmiyyətli dərəcədə aktivləşdi. Təkcə 1921-1925-ci illərdə 22 beynəlxalq vergi müqaviləsi imzalanmışdı.⁵⁹ Lakin bu müqavilələr arasında əhatə olunan vergilər, terminologiya, metodologiya və s. məsələlərlə bağlı ciddi fərqlərin mövcudluğu onların effektiv tətbiqini və müqavilə təcrübəsinin sonrakı inkişafını bir qədər də çətinləşdirirdi. Bu problemi dərk edərək, hələ 1921-ci ildə bir neçə ölkəni təmsil edən vergi mütəxəssisləri Millətlər Cəmiyyətinin nəzarəti altında vahid konsepsiyanın və vergi məsələləri üzrə beynəlxalq müqavilələrin bağlanması üçün əsas tövsiyələrin hazırlanması istiqamətində işə başladı.⁶⁰ Lakin həmin dövrdə mövcud olan ölkələrin vergi sistemlərindəki fərqlər, onların iqtisadi inkişaf səviyyəsinin müxtəlif olması bütün ölkələr üçün məqbul ola biləcək vahid universal vergi müqaviləsi sxemini hazırlamağa imkan vermirdi.

Mütəxəssislərin bu istiqamətdəki fəaliyyəti İkinci dünya müharibəsindən sonra BMT-nin nəzarəti altında, sonradan isə İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (bundan sonra mətnə «OECD») Maliyyə məsələləri komissiyası çərçivəsində davam etdirildi və 1963-ci il OECD Model Konvensiyası kimi tanınan «Gəlirlərə və əmlaka münasibətdə ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması haqqında Konvensiya» modelinin hazırlanması ilə başa çatdı.⁶¹

Məhz bundan sonra beynəlxalq vergi müqavilələrinin tətbiqi praktikasını geniş yayılmağa başladı. Hal-hazırda vergitutma məsələlərini tənzimləyən dövlətlərarası müqavilələrin sayı minlərlədir. Belə müqavilələr əsasən iki böyük qrupa bölünür: xüsusi və ümumi müqavilələr.

Xüsusi müqavilələr müəyyən növ gəlirlərdən vergitutmanı və dövlətlərin vergi münasibətlərinin ayrı-ayrı məsələlərini tənzimləyir. Xüsusi müqavilələr əsasən beynəlxalq daşımalar sahəsində bağlanır. Adətən belə müqavilələrdə beynəlxalq dəniz və hava daşımalarından əldə olunan mənfəətin hansı dövlətdə vergiyə cəlb olunması qeyd edilir. Xüsusi müqavilələrə həmçinin gömrük məsələləri, sərhəd ərazilərində vergi rejimi, mirasların və hədiyyələrin vergiyə cəlb edilməsi, inzibati yardım göstərilməsi və s. haqqında müqavilələr də aid edilir.

Ümumi müqavilələr isə adətən gəlirlərə və əmlaka münasibətdə ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması haqqında konvensiya formasında bağlanılır. İqtisadi vəziyyəti, vergi qanunvericiliyi, ümumi hüquq sistemi bir-birindən fərqlənən ölkələr arasında imzalanan müqavilələr eyni müddəalar nəzərdə tutma bilmədiyindən və qüvvədə olan bütün ikitərəfli müqavilələrin xüsusiyyətlərini araşdırmaq mümkün olmadığından vergi müqavilələrinin ümumi xarakteristikası adətən model konvensiyalar əsasında verilir.

Ümumiyyətlə, dünya praktikasında ümumi vergi müqavilələrinin iki əsas modeli mövcuddur: OECD modeli və BMT modeli.

⁵⁹ Дернберг Р.Л. Международное налогообложение. М., 1997.

⁶⁰ Ёаі ү і äää.

⁶¹ Double Taxation Treaties between Industrialised and Developing Countries: OECD and UN Models, a Comparison. Kluwer Law & Taxation. 1992.

OECD Model Konvensiyası iqtisadiyyatı inkişaf etmiş ölkələr arasında ikitərəfli vergi müqavilələrinin bağlanması üçün tövsiyyə edilir. Hal-hazırda Konvensiyanın yenidən işlənmiş və 29 aprel 2000-ci ildə OECD tərəfindən təsdiq edilmiş modelindən istifadə olunur.⁶² Modelin əsasında rezidentlik prinsipi durur. Bu prinsipə uyğun olaraq gəlir mənbəyi olan ölkə rezident olmayan xarici fiziki və hüquqi şəxslərin gəlirinə münasibətdə öz vergi yurisdiksiyasını məhdudlaşdırır və gəlir ödəyicinin rezidenti olduğu ölkədə vergiyə cəlb edilir. Mənfəətin faiz, dividend və müəllif haqları formasında repatriasiyası üçün ya güzəştli vergi dərəcələri, ya da verginin tam ləğv edilməsi nəzərdə tutulur.

XX əsrin 60-cı illərində BMT-nin təşəbbüsü ilə alternativ Konvensiya modelinin hazırlanmasına başlandı və BMT Model Konvensiyası 21 dekabr 1979-cu ildə qəbul olundu. Hal-hazırda BMT Model Konvensiyasının yenidən işlənmiş 11 yanvar 2001-ci il tarixli layihəsi hazırlanıb və müzakirəyə təqdim olunub.⁶³ Bu model iqtisadiyyatı inkişaf etmiş ölkələrlə inkişaf etməkdə olan ölkələr arasında vergitutma məsələləri ilə bağlı danışıqların aparılması və vergi müqavilələrinin hazırlanması üçün tövsiyyə edilir. BMT modelində territoriallıq prinsipindən istifadə edilir ki, bu da inkişaf etməkdə olan ölkələrin ərazisində əldə edilən bütün gəlirlərdən vergi tutmağa imkan verir. Həmçinin OECD modelindən fərqli olaraq mənfəətin repatriasiyasına daha yüksək vergi dərəcələri tətbiq etməyə imkan verir.

Bununla belə, hər iki model eyni konseptual və metodoloji bazaya əsaslanır və eyni terminologiyadan istifadə edir.

Yuxarıda qeyd edilən modellərdən başqa OECD çərçivəsində «Vergi məsələlərində qarşılıqlı inzibati yardım göstərilməsi haqqında Konvensiya» modeli (1981), «Daşınmaz əmlak, miras və hədiyyələrdən ikiqat vergitutmanın qarşısının alınması haqqında Konvensiya» modeli (1982), «Vergi məsələləri ilə bağlı informasiya mübadiləsi haqqında Saziş» modeli (2002) hazırlanmışdır.⁶⁴

Qeyd etmək lazımdır ki, beynəlxalq vergi müqavilələrinin əksəriyyətinin ikitərəfli qaydada bağlanmasına baxmayaraq, bir sıra hallarda çoxtərəfli müqavilələr praktikası da tətbiq olunur. Adətən çoxtərəfli konvensiyalardan vergi sistemlərində və ikiqat vergitutma probleminin həllinə yanaşmada oxşarlıq olan regional ölkələr qrupu istifadə edir.

Model konvensiyaların beynəlxalq vergi münasibətlərinin tənzimlənməsindəki rolu böyükdür. Belə konvensiyalar ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması prinsiplərinin əsasını qoymaqla bərabər, eyni zamanda beynəlxalq praktikada vergitutma ilə bağlı vahid terminologiyanın və amillərin unifikasiyasına imkan verir.

⁶² www.oecd.org

⁶³ www.treaties.tax.org

⁶⁴ www.treaties.tax.org

Lecturer. Department of “International relations”. Baky State University

International tax agreements

Summary

The article is reviewing the establishment of practicing international tax agreements and the historical development of these agreements, explains different aspects of special and general international tax agreements, and describes the key principles of model conventions on double taxation and the main purposes of OECD and UN model conventions and their role in the regulation of international tax relations. In addition, the article particularly underlines the significance of those conventions in formation of general principles of elimination of double taxation, unification of single terminology and factors associated with international taxation practice, and foundation of this practice on the identical conceptual and methodological base.

САБИНА ГАРАШЕВА

Преподаватель кафедры

«Международные отношения»

Бакинского Государственного Университет,

магистр международных отношений

КАВКАЗ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Как известно, Кавказ представляет собой уникальный в своем роде регион, где непосредственно встречаются Восток и Запад, Юг и Север, Азия и Европа, христианство и ислам. В настоящее время территория Кавказа, имеющего выход к трем морям – Каспийскому, Азовскому и Черному, непосредственно граничит с Россией, Украиной, Болгарией, Румынией, Турцией и Ираном.

После распада Советского Союза этот регион превратился в один из крупных центров международного соперничества, что в немалой степени связано с огромными запасами природных, в

основном энергетических ресурсов. Кроме этого Кавказский регион имеет все шансы стать важнейшим узлом транспортных систем по линии Юг-Север, Восток-Запад.

Специфичность этого региона исходит из исключительного этнонационального и конфессионального многообразия, а также других факторов, в числе которых важное место занимает его географическое положение. На Кавказе в единое целое сливаются сложнейшие социально-экономические, национально-территориальные, конфессиональные, геополитические и геоэкономические интересы. Не случайно, что Кавказ находится в зоне интересов России, США, Европейского Союза, Турции, Ирана. Усиливается внимание к этому региону и со стороны некоторых крупных центрально-азиатских и дальневосточных стран - Пакистана, Китая, Японии др.

Появление самостоятельных южно-кавказских государств, в особенности Азербайджанской Республики, имеющей богатые природные энергоресурсы, было воспринято Турцией как уникальная возможность для реализации своих геополитических интересов и целей, и прежде всего, интеграции всех тюрко-язычных народов от Китая до восточного побережья Средиземного моря. Это объединение вполне могло бы стать геополитическим противовесом России в Кавказское - Каспийском регионе и Центральной Азии. Одним из важнейших приоритетов внешнеполитической деятельности турецкого правительства начиная с 90-х гг. XX в. стал Кавказ. Турция начала интенсивно налаживать экономические и культурные связи с новыми политическими силами, пришедшими к власти в независимых южно-кавказских странах, за исключением Армении, из-за ее агрессивной политики по отношению к Азербайджану. При рассмотрении перспектив внешнеполитического курса Турции в отношении стран Кавказа необходимо учитывать тот фактор, что в своей политике в этом регионе она, исходя из-за недостатка собственных сил, нашла ощутимую поддержку стран Запада, и прежде всего, США. Это связано прежде всего с тем обстоятельством, что Турция выступает как мост между Западом, Балканами и Ближним Востоком и продолжает играть роль надежно военно-политического щита Запада на Южном фланге НАТО.

Среди конкурирующих за влияние на Кавказе государств важное место занимает Иран, который пытается достичь своих внешнеполитических целей путем возрождения и развития ислама. Иран стал одним из первых стран, признавших и установивших с новыми странами Южного Кавказа дипломатические отношения. Однако, в отличие от Турции, Иран продолжает поддерживать политические и торгово-экономические связи с Арменией, что не может не беспокоить Азербайджан, потерявший в результате армянской агрессии 20% своей территории. Антизападная направленность внешней политики Ирана создает определенные проблемы в его взаимоотношениях с Грузией и Азербайджаном, стремящихся как можно скорее интегрироваться в западный мир.

Европейский Союз рассматривает Кавказ не только как стратегически важный регион, но и как важнейший плацдарм для доступа к ресурсам Каспийского моря, Центральной Азии и Ирана. Ведущие государства Евросоюза - Германия, Великобритания и Франция стремятся, прежде всего способствовать обеспечению стабильности в регионе, контроля за безопасностью транспортно-коммуникационных магистралей кавказского коридора. Основной же упор делается на экономическое присутствие Европы в регионе, причем все действия Запада направлены на то, чтобы переориентировать южно-кавказские государства на западные рынки, минуя российские коммуникации.

За последние годы достаточно активно развиваются связи стран кавказского региона со странами Запада в военной сфере. Военно-стратегическая важность Южного Кавказа определяется его близостью к России, таким ключевым странам, как Иран и Ирак и зоне Персидского залива. Запад стремится к сотрудничеству с южно-кавказскими странами в таких областях, как миротворчество /как, например, в Косово/, обмену информацией в сфере контроля над вооружением, в мероприятиях в рамках натовской программы "Партнерство ради мира", а в последнее время - в тотальной войне против международного терроризма.

Самым активным проводником "кавказской политики" среди стран Запада безусловно являются США, которые стремятся как можно быстрее и эффективнее закрепить и усилить свое влияние в этом регионе.

Практически сразу же после объявления независимости южно-кавказских государств США было официально объявлено, что Кавказско-Каспийский регион это не экономическая и не геологическая проблема, а геополитическая проблема первостепенной важности. В январе 1997 г. американская администрация заявила о том, что Кавказ имеет "жизненно важное политическое и экономическое значение для США". Соединенные Штаты явно заинтересованы не только в разработке природных ресурсов Кавказа, но и в недопущении доминирования России в этом регионе. В целом, для США в Кавказском регионе важен доступ к потенциально огромным природным ресурсам, их геополитическое присутствие, достижение национальных целей и обеспечение безопасности от угроз международного терроризма, особенно после известных трагических событий 11 Сентября 2001 года в Нью-Йорке и Вашингтоне.

Соединенные Штаты заинтересованы в том, чтобы ни одна держава не контролировала бы данное геополитическое пространство, а мировое сообщество имело бы к нему беспрепятственный финансово-экономический доступ. В то же время американской дипломатией вариант с полным исключением России из региона не предусматривается, так как это могло бы послужить серьезным фактором нестабильности в регионе. Таким образом, США нацелены не только на ввод в экономику

региона своего национального капитала, но также на участие финансовых средств других стран, имеющих свои интересы на Кавказе. Это со всей наглядностью прослеживается в реализации грандиозного международного трубопроводского проекта Баку-Тбилиси- Джейхан, в разработке новых и перспективных нефтеместорождений на Каспий.

Официальный Вашингтон на всех уровнях постоянно подчеркивает, что США на Кавказе имеет своей главной целью укрепление независимости южно-кавказских государств, утверждение в них институтов политической демократии и рыночной экономики, снижение вероятности региональных конфликтов путем налаживания экономических связей между новыми государствами и индустриально развитыми странами Запада. Что же касается «кавказской политики» России, в состав которой входит Северный Кавказ, то в ее внешнеполитической стратегии выделяют два взаимосвязанных блока проблем: перспектива сохранения северокавказских народов и республик в составе России и место южно-кавказских государств во внешнеполитической стратегии России. Столкнувшись в результате ельцинской «политики» на Северном Кавказа, вылившийся в острый чеченский кризис и даже войну, путинская Россия стремится всякими способами избежать дезинтеграционных процессов в этом регионе и балканизации России на южных ее рубежах. Конечной же геополитической целью России является возвращение своего доминирующего положения над всем регионом. Однако в ближайшем будущем, имея такого союзника в регионе, как Армения и в условиях все нарастающего экономического и военно-политического присутствия Запада в этом регионе, перспектива претворения в жизнь этой внешнеполитической стратегии выглядит весьма проблематичной.

Sabina Garasheva

Lecturer. Department of “International relations”. Baku State University.

“Caucasus in the system of modern international relations”

The article is reviewing the history of Caucasus as an important geopolitical region. Author gives her view regarding the future of Caucasus and analyses the problems of the region as a whole and Azerbaijan in particular. Being the unique region Caucasus joins East and West, Christianity and Islam, Asia and Europe and that is why it is always a center of dispute among foreign countries and powers. The article also touches upon the brief information on foreign policy of some countries towards Caucasus.

XARICI NƏŞRLƏR

<http://www.usip.org/pubs/peaceworks/pwks25/pwks25.html>

Nagorno-Karabakh Searching for a Solution

By Patricia Carley

Introduction

Although it has long since fallen out of the headlines, the conflict over the territory of Nagorno-Karabakh appears no closer to resolution than when the worst of the fighting ended six years ago. Hotly disputed between Armenians and Azeris, this tiny, barren area in the southern Caucasus region of the former Soviet Union has been the scene of some bitter fighting; though the military clashes have largely ceased, the political battles are as high-pitched as ever. Yet, in a way not dreamed of only a few years ago, the current fever over oil pipeline routes from Central Asia and the Caucasus regions has elevated the importance of this protracted dispute from obscure regional strife to a significant source of frustration for international political and business leaders.

Background

Both Azeris and Armenians claim absolute historic right to Nagorno-Karabakh and have battled over it periodically for generations. In this century, the dispute was pointedly and cleverly exacerbated by Soviet leader Josef Stalin. Stalin knew that by including the disputed and by then majority Armenian-populated region wholly within the boundaries of the new Soviet Republic of Azerbaijan, it would forever remain a sore spot between the two republics that would ensure Moscow's position as power broker (a divide-and-rule policy behind many border decisions in that region in the 1920s). The most recent flare-up of the conflict dates back to 1988, when, during the loosening of restraints under the rule of Mikhail Gorbachev, the Armenian majority in the Nagorno-Karabakh Supreme Soviet (the region's legislature) appealed to have the region join Armenia. Azerbaijan rejected the appeal out of hand. Violence was unleashed, with each side claiming that the other initiated the hostilities. Hundreds of thousands of refugees were created as both Armenians and Azeris fled to avoid the fighting or were expelled or forced out. In 1989, the Supreme Soviet of Armenia passed a resolution proclaiming the unification of Nagorno-Karabakh and Armenia which, to date, has not been rescinded.

In the spring of 1991, even more serious fighting broke out that involved Soviet troops, in addition to Armenian and Azeri forces. After the collapse of the Soviet Union, the autonomous region of Nagorno-Karabakh rejected unification with Armenia and declared complete independence in early 1992. The disintegration of the Soviet Union also resulted in a steep upgrade in the level of armaments and munitions available for use by both sides, sharply intensifying the lethality of the fighting. By mid-1992, the Armenians largely controlled Nagorno-Karabakh; the 20 to 25 percent of the enclave's population that was Azeri had fled; and the Lachin corridor, a land bridge from the region to Armenia, was established. The Armenians managed to go still further in 1993, when their forces occupied almost 20 percent of Azerbaijani territory outside of Nagorno-Karabakh. They have since refused to retreat from this land until the independence of Nagorno-Karabakh is recognized and its security guaranteed. There the situation has been stalemated since 1994, when the bulk of the fighting ceased in the wake of a signing of a cease-fire in May of that year. The fighting between Azeris and Armenians over Nagorno-Karabakh left more than fifteen thousand dead.

Mediation Attempts

Early mediation initiatives between the two warring parties were attempted by Russia, Kazakstan, Iran, Turkey, and France. However, cease-fire agreements were routinely broken literally within minutes of their signing. When both Armenia and Azerbaijan joined the then Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE, now the Organization for Security and Cooperation in Europe, or OSCE) in 1992, the mediation baton was passed to that group, which continues to play the leading role in negotiation efforts. A subset of CSCE members, dubbed the "Minsk Group" of countries, so-called after the location of its first convening, was formed to participate in the negotiation talks. (The members of the Minsk Group are Armenia, Azerbaijan, Belarus, the Czech Republic, France, Germany, Italy, the Russian Federation, Sweden, Turkey, and the United States.) The Minsk Group is chaired jointly by Russia, the United States, and France.

Unfortunately, little progress has been made through the Minsk Group process. For nearly six years, the stalemate has remained in place and the situation appears immovable. Within the context of OSCE, each side is able to point to a principle enshrined in the Helsinki Final Act to underscore its position: Azerbaijan points to Principle IV, guaranteeing each member's territorial integrity, and the Armenians of Karabakh point to Principle VIII, proclaiming the right to self-determination (which is not specifically defined). Even the framework for negotiating, much less the substance, proved highly problematic, as Azerbaijan for the most part refused to deal with Nagorno-Karabakh as a full party to any talks, demanding instead to negotiate only with Armenia directly. Armenia has insisted it had nothing to do with Nagorno-Karabakh's struggle for independence and that the latter should have a place at the negotiating table. They settled, after considerable

deliberation, for a “two plus one” strategy of negotiations, with the Karabakh Armenians present but not an official party to the talks. By 1997, however, Stepanakert (the capital of Nagorno-Karabakh) essentially had become a full party to the negotiations, and it is now understood that any agreement must be signed by all three players.

Nagorno-Karabakh continues to insist that it is an independent state entity, though it has not been recognized by any other country, including Armenia. The Armenians will not discuss the issue of troop withdrawals from the seven occupied Azeri provinces outside of Nagorno-Karabakh until that region’s status is determined in a way acceptable to its residents. Azerbaijan will not accept any change to its territorial integrity and, in any case, demands the withdrawal of Armenian troops from the other regions before serious negotiations on other issues can begin. At the OSCE’s summit in Lisbon in December 1996, all members save Armenia accepted the principle that Azerbaijan’s territorial integrity must be honored, though with a guarantee of maximum autonomy for Nagorno-Karabakh. Because of the organization’s consensus rule, the resolution was not formally adopted. Nevertheless, this vote prompted the Armenians in Armenia and Nagorno-Karabakh to suggest that the Minsk Group is not a neutral, objective mediator.

Though one of the three chairs of the Minsk Group, Russia has continued to proffer its own initiatives from time to time in ways that seemed pointedly to compete with OSCE efforts. Whatever its overall aims, Russia clearly has shown itself determined to retain the influence over the former republics of the southern Caucasus that it enjoyed while the Soviet Union was a single entity. This relationship has been easiest to maintain with Armenia, traditionally Russia’s strongest ally in the region and clearly interested in maintaining that connection. Russia operates two military bases in Armenia, and the military alliance continues to expand. In fact, that relationship proved something of an embarrassment to the two countries when, in February 1997, it was revealed that the Russian Defense Ministry had supplied a considerable amount of military hardware to Armenia between 1994 and 1996, apparently in violation of the Conventional Armed Forces in Europe (CFE) Treaty. Azerbaijan, on the other hand, has steadfastly refused to allow Russia to operate any military bases on its territory, despite considerable Russian pressure. This combination of relationships has led some to question Russia’s role as an objective player in this dispute.

The Latest Initiative

As is often the case in protracted disputes, one of the key obstacles in the search for a solution to the conflict over Nagorno-Karabakh is the issue of timing or sequencing. Each side has demanded that the other meet its primary requirement before discussion of any other issues. (Azerbaijan is demanding the withdrawal of Armenian troops from occupied Azeri lands before any discussion of Nagorno-Karabakh’s status; Armenia

and Nagorno-Karabakh are calling for a resolution on the region's status before any consideration of troop withdrawals from Azeri lands.) In an attempt to tackle this impasse, the most recent plan offered by the Minsk Group, in September 1997, proposed a "phased" approach as a political solution. This entailed an Armenian withdrawal from the seven provinces, followed by discussions on the final status of Nagorno-Karabakh. This proposal was, perhaps not surprisingly, accepted by Azerbaijan. Somewhat unexpectedly and signaling a slight shift in position, the proposal was accepted by Armenia as a basis for further talks, though with reservations. It was, however, rejected out of hand by Nagorno-Karabakh, which demanded that its independence be recognized and security guaranteed before any discussion of a withdrawal from other areas of Azerbaijan. Rather than accepting the phased approach to a settlement, the Karabakh Armenians demand that all issues be solved simultaneously.

Though the governments of Azerbaijan and Armenia agreed to continue talks (or, in the case of Armenia, at least in part) on the basis of this OSCE plan, the domestic political opposition in both countries strongly objected. In Azerbaijan, President Heydar Aliiev maintains firm enough control of government reins, but in Armenia, where President Levon Ter-Petrossian was already considerably weakened after a much-criticized presidential election, the government became even more vulnerable to all-out public and political hostility to even the slightest hint of a concession over Nagorno-Karabakh. Opposition to the phased approach and solidarity with Nagorno-Karabakh became so manifest that in February 1998, Ter-Petrossian was forced to resign from office. After a presidential election that was again deemed deeply flawed by international observers, including those from the OSCE, he was replaced as president by Robert Kocharian, the former "president" of Nagorno-Karabakh who in March 1997 had been appointed prime minister by Ter-Petrossian in an attempt to shore up his enfeebled presidency. After the events of February and March 1998, the possibility of achieving a solution for the Nagorno-Karabakh dispute seemed as remote as ever.

This conflict is without a doubt one of the more intractable disputes in the world today and something of a conundrum for observers of and experts on this region. In view of this frustrating stalemate, coupled with domestic developments in Armenia that have a direct impact on the conflict, the United States Institute of Peace decided to re-examine the situation in Nagorno-Karabakh, looking for any possible roads out. On March 24, 1998, the Institute convened a one-day roundtable called "Nagorno-Karabakh: Situation Hopeless? A Search for Solutions to the Impasse." The primary purpose of the meeting was to provide an opportunity for scholars on and from the region to offer their ideas to American policy makers and negotiators on possible ways to move the situation in Nagorno-Karabakh "off the dime" on which it has been stuck since at least 1993. In addition to possible solutions to the present predicament, the roundtable sought to examine the ways in which domestic politics in Armenia and Azerbaijan influence (usually negatively) the ability to reach a

settlement. Finally, there was an analysis of more complicated but equally crucial ingredients—such as national identities, self-perceptions, national myths, and nation-building—and how they have directly affected the motivation to battle over Nagorno-Karabakh and continue to have a profound influence on the attitudes of the parties to the dispute.

Sources of the Conflict and Attempts at Resolution

Nationalism vs. Geopolitics

According to Armen Aivazian, a Fulbright fellow from Armenia at Stanford University, international efforts have essentially failed to cope with the dispute over Nagorno-Karabakh. However, this failure is usually explained by Western observers almost solely in terms of the conflicting parties' intransigence and their willful determination not to seize the clear benefits of economic cooperation. Thus, Westerners, diplomats and scholars alike, are most likely to ascribe the origins of the conflict to nationalism, a nationalism that has become more uncompromising over the passing years.

In fact, Aivazian contended, nationalism is no more a cause of the Nagorno-Karabakh conflict than it was a cause of the U.S. war with Iraq. The role of nationalism is limited mainly to the mobilization and organization of the two conflicting societies in Armenia and Azerbaijan. As to the origins of the conflict, nationalism as a factor is subordinate to the much more predominant role of geostrategy and geopolitics; specifically, a clash of crucial interests between the immediate parties to the conflict, which, Aivazian says, are Armenia, Nagorno-Karabakh, Azerbaijan, and Turkey, and among the regional and world powers.

Of the “immediate” parties, Turkey has as one of its foremost strategic objectives the strengthening of its positions in the Caucasus and Central Asia by deepening economic, political, and even military relations with the five Turkic-speaking former Soviet republics: Azerbaijan, Turkmenistan, Kazakstan, Uzbekistan, and Kyrgyzstan. According to Aivazian, the primary strategic goal of Azerbaijan is to strengthen its independence by building and exploiting the oil and gas pipelines that bypass Russia, and to provide economic and military security to its province of Nakhichevan (a small territory bordered on three sides by Armenia). The strategic goals of Turkey and Azerbaijan converge at the point of desiring to shrink Russia's sphere of influence and eliminate the “narrow Armenian wedge” between them.

Conversely, the major strategic challenge facing Armenia is to withstand this pressure from Turkey and Azerbaijan in order to ensure its long-term security. The threat from Turkey is exacerbated, Aivazian said, by the fact that it refuses to establish diplomatic relations with Armenia. Only countries with severely

antagonistic interests and openly hostile policies between them do not have diplomatic relations. The major problem for Armenia, Aivazian maintained, is to survive as a state and as a nation. Neither Turkey nor Azerbaijan has a similar problem. Western observers view the earlier historical conflicts between Armenians and Turks in the 1894–1923 period and the more recent Armenian-Azeri dispute over Nagorno-Karabakh as separate developments; in contrast, the Armenians, Azeris, and Turks view the Karabakh conflict as a continuation of earlier conflicts, and their strategic calculations reflect this view.

It may be true, noted Philip Remler of the U.S. Department of State, that nationalism is not the direct cause of this dispute, that it is not an ethnic conflict in the strictest sense, but that may be a matter of semantics. After all, an ethnic conflict is essentially a dispute over resources, in which the sides are divided along lines of ethnicity; that is to say, mobilization for such conflicts is heavily influenced by psychological factors—in this case, forms of national identity.

Aivazian's view of the role of nationalism was disputed by Nasib Nasibzade, a Fulbright fellow at the University of Chicago. Nasibzade suggested that the Armenian Pan-National Movement, headed by former Armenian president Ter-Petrossian, played an enormous role in stirring up "extreme nationalism" among Armenians. Azeris became the targets of this promotion of Armenian nationalism, thereby easily providing the basis and incentive for Armenians to go to war against Azerbaijan. Nasibzade also rejected the notion that there is a "survival problem" for Armenia; on the contrary, he said, Armenia is an aggressor country.

Outside Interests

Aivazian asserted that the current shifting of spheres of influence means that, in addition to the immediate parties to the conflict, the larger powers (Russia and the United States) have roles in this dispute and thus also have a responsibility for helping to resolve the conflict. The opposing interests of these two countries puts them in an intensive, ongoing tug-of-war in the Caucasus region. Thus, any resolution of the dispute will require concomitant regional cooperation among the larger powers and other regional powers, such as Turkey and Iran.

Nasibzade agreed that there are outside strategic concerns behind the Nagorno-Karabakh conflict. In fact, Moscow has some clear essential aims in helping to create and keep alive this and other conflicts in the former Soviet Union, such as those in the Transdnestr region of Moldova, the Crimea in Ukraine, and Ossetia and Abkhazia in Georgia. After fomenting such conflicts, Moscow is able to step in as a "guarantor of peace and stability" and thereby maintain its influence and control. Moscow's direct role in the Nagorno-Karabakh conflict came to light last year when it was revealed that the Russians had given weapons worth more than a

billion dollars to Armenia over the preceding several years. Nasibzade suggested that Russia, with its strategic (and ultimately imperial) aims, continues to be a negative force behind this conflict.

Michael Ochs of the Helsinki Commission confirmed that, at least in the view of many people in the southern Caucasus, events in that region are a reflection of Russian goals there. Furthermore, it is believed, one of those Russian goals is that none of the conflicts be resolved. Aivazian, however, disputed this notion, reiterating that Russia's role in finding a solution is critical.

The Minsk Process

The OSCE's Minsk Group process has until now dealt with the Nagorno-Karabakh conflict only on a superstructural level, Aivazian claimed, addressing only the immediate time and territory of the hostilities. Thus, these negotiations have confined themselves to the narrowest possible framework, reaching only the proverbial tip of the iceberg, and leaving off the agenda the deeper conflicting patterns of behavior and strategic thinking of the various parties to the conflict.

From the Minsk Group's inception in 1992, its efforts have suffered from three fundamental shortcomings, Aivazian explained. First, the wider strategic aims of each of the parties, with all the accompanying historical and psychological components in the conflict, have not been addressed. Second, Turkey, which Aivazian said is one of the "immediate" parties to the conflict, is not identified as such but instead is included in the group of mediators. A third shortcoming stems from the fact that Armenia has failed to present openly and clearly its strategic and other concerns that arise in part from the genocide of 1915.

Aivazian's concern about Turkey's role in the Minsk process is similar to Nasibzade's skepticism about the value of Russia's position as one of the three co-chairs of the Minsk Group. In view of its explicit military support to Armenia, Russia cannot truly be seen as a disinterested observer to the conflict, interested only in finding a peaceful resolution. Instead, Nasibzade said, it is more the case that Moscow would thwart any solution that did not preserve its level of control of and influence in the southern Caucasus region. This is made clear by Russia's occasional attempts to bypass the OSCE process entirely and continue to pursue separate resolution efforts.

In any case, the Minsk Group's most recent plan is, according to Aivazian, structurally flawed. A primary problem is that the designated peacekeeping force outlined in the plan to help implement the settlement would be only a temporary one. For financial, political, and other reasons, this force would quickly leave the region, more than likely before any stability has been achieved. This is a long-term conflict that the Minsk Group

insists on solving within a short-term framework. In any case, Aivazian said, the OSCE's general inexperience in peacekeeping, the force's small size and mandated limitations, and its decentralized command and control structure also call into question the value of the effort. Without a force for implementation, the plan is essentially unworkable.

Obstacles and Opportunities for a Settlement

Comparisons with Other Conflicts

Obstacles to Finding a Settlement

According to Edward Walker of Stanford University and the Hoover Institution, six factors present serious obstacles to reaching a settlement in the conflict over Nagorno-Karabakh. The first is the extent of mutual and historical mistrust between Azeris and Armenians. It has become commonplace for academics to attack the "ancient enemies" theory of ethnic conflict, which suggests that certain ethnic groups have harbored a mutual hatred for centuries and that only the strong hand of a repressive state can contain those hatreds. Most scholars of ethnic conflict in the post-communist world have refuted this notion, stressing the extent to which present-day conflicts are less the result of ancient hatreds than of more recent provocations by "political entrepreneurs" trying to stir up trouble. Rarely is either extreme the case, Walker argued, and though it is important not to reduce these conflicts to manifestations of ancient hatreds, it would be equally a mistake to claim that ancient feuds and mythological sources of enmity are simply irrelevant.

In fact, the extent to which mistrust between peoples involved in ethnic conflict is deeply rooted in history or is embedded in a culture that is spontaneously reproduced varies among conflicts. Each conflict has its own subjective characteristics that often have important behavioral consequences. In Chechnya, for example, the mythology surrounding Chechen resistance is primarily about resistance to the tsarist state and foreign occupation, not about Chechen victimization at the hands of the Russians per se. This is one of the reasons, Walker maintained, that Chechen fighters did not target Russian civilians during the recent war and why there has really been no "ethnic cleansing" there. Unfortunately, in the case of Nagorno-Karabakh, the mistrust between Armenians and all Turkic-speaking Muslims, whom Armenians tend to view as a single people, is profound, though arguably a more recent phenomenon than is sometimes assumed. The enmity dates back at least to the end of the last century and was greatly aggravated by the 1915 genocide and the subsequent unwillingness of the Turkish government to acknowledge it.

The consequence of this mistrust, according to Walker, is that the overwhelming majority of Armenians believe that the Azeri government cannot be trusted to keep its word, still less to govern Armenians in Nagorno-Karabakh fairly. At the same time, most Azeris believe that Armenians hate Azeris and are essentially racist. Thus, though the “ancient enemies” thesis is sometimes overstated, it would be inaccurate to suggest that the historical mistrust between Azeris and Armenians and the legacy of the genocide are irrelevant to this conflict.

These images pose another obstacle to finding a settlement in Nagorno-Karabakh. Regardless of the validity of the claims, Walker said, most Azeris and Armenians believe that the Karabakh conflict is between their two peoples; though “outside agitators” may have aggravated tensions, Armenians are basically convinced that Azeri civilians—not simply the government or the military—committed atrocities against them, and Azeris believe the same thing of Armenians. Thus, unlike the case of the Chechens, neither the Armenians nor the Azeris believe that it was primarily the government of the other side that was to blame for the war. On the contrary, each side remains convinced that the root of the conflict lies in attitudes and beliefs of the *people* on the other side.

A third obstacle is the problem of refugees. There are currently 600,000–700,000 refugees from the Karabakh region living in appalling conditions in Azerbaijan and another 200,000–300,000 in Armenia and Karabakh. Again unlike the Chechen case, Walker noted, the need to repatriate at least some of these refugees complicates the settlement picture—in particular, it makes it difficult for Azeri president Aliiev to be patient about reaching a settlement. On the other hand, and for reasons to be addressed below, the refugee problem in Nagorno-Karabakh is a less serious impediment than in other conflict situations, such as in Abkhazia, for example.

Security problems present another complication. Azerbaijan simply cannot feel secure while Armenians occupy six of its provinces. On the other hand, Walker said, if Azeri forces were to reenter those districts, Armenians in the southeastern part of their country would feel particularly vulnerable. In addition, Yerevan (Armenia’s capital) has to be concerned about its long border with Turkey. This issue is a particular concern for the Armenians and is one of the main stumbling blocks in the attempts to find a settlement.

The character of the respective governments in the two capitals is a fifth impediment to efforts to reach a compromise agreement. The Armenians, Walker said, find it difficult to trust a government in Baku that they perceive as authoritarian, corrupt, and intolerant of minorities; Azeris, for their part, cannot bring themselves to trust the government of a state they believe is constructed on a strictly ethnic basis, a state that acts as if it believes that Armenia is for ethnic Armenians alone. While Chechen distrust of the Russian government could

hardly be greater, Russia nevertheless has a more or less democratic government that has committed to a civic rather than ethnic understanding of citizenship and statehood, and one that has formally embraced multinationalism to the point of giving considerable autonomy to some republics (such as Tatarstan). Similarly, the Georgian government under Eduard Shevardnadze has made considerable progress in establishing democratic institutions that will, it is hoped, contribute in the long run to finding some accommodation with Georgia's Abkhaz minority.

The Nature of the Negotiating Process

Finally, the sixth obstacle to resolution of the Nagorno-Karabakh dispute is the asymmetrical nature of the negotiating process, though this factor has changed somewhat in the past year. In virtually all other secessionist conflicts in the former communist world, Walker stated, the national government has been willing to enter into direct negotiations with the secessionists, as in the cases of Chechnya, Abkhazia, South Ossetia, and the Transdnestr region. It was also true in Bosnia and the other parts of the former Yugoslavia, with the exception of Belgrade's unwillingness to deal directly with the ethnic Albanians of Kosovo. In the Karabakh conflict, however, the three main parties, with varying degrees of enthusiasm, had been willing to accept an arrangement in which Baku and Yerevan—but not Stepanakert—had been represented at the negotiating table. In particular, they have been willing to allow Vafa Guluzade, Aliev's senior adviser, and Gerard Libaridian, Ter-Petrosian's senior adviser, to be the principal negotiators. The government representing the people being asked to take the most risks, the Karabakh Armenians, was not a direct party to the negotiations.

Clearly, Walker said, Baku made the decision at the beginning of the negotiating process to treat the Nagorno-Karabakh conflict as an interstate one, in which Azerbaijan was the victim of a war of aggression and subsequent occupation by a foreign power. From the start, Baku maintained that Stepanakert was only a puppet of Armenia and determined that it would deal only with Yerevan and would essentially ignore the Karabakh Armenians. This was in part so that the Azeris could explain away their military defeat (and their continued failure to reverse those defeats), especially when the extent of Russian military support for Armenia became clear. This stance also fit well with Baku's strategy of pressuring Karabakh indirectly by isolating Armenia politically and economically. Azerbaijan's refusal to deal directly with Stepanakert also had advantages for the Armenians. Yerevan was able to legitimize its claim that it had a direct interest in Karabakh and that its own strategic and security concerns had to be acknowledged, and Stepanakert was able to institutionalize its relationship with Armenia. In addition, Stepanakert was able to allow Yerevan to carry the burden of negotiating without having to justify any compromises to its own people.

Unfortunately, this arrangement probably produced more problems than it solved, Walker said. First of all, it created an almost impossible political dilemma for President Ter-Petrosian—and almost certainly was a factor in his downfall. In negotiating over Karabakh, Ter-Petrosian had to consider not only the position of Baku, but also the preferences of the Armenian electorate, the Armenian political elite (not one and the same thing), the Minsk co-chairs, the international community generally and Washington and Moscow particularly, and, most important, the leadership and populace in Karabakh. This required an extraordinarily difficult balancing act.

Second, it may have been better for Baku to state publicly from the beginning that Azerbaijan considers the Karabakh conflict to be an internal affair that needs to be worked out between Baku and Stepanakert. Baku could have accepted that the government in Stepanakert genuinely represents the Karabakh Armenians; that Stepanakert is, in fact, *the* party to the conflict in a way that Yerevan is not; and that the Minsk process should always have included the direct participation of Stepanakert. Furthermore, Walker contended, Baku could have taken the position that Armenia is interfering in Azerbaijan's internal affairs by its economic, military, and political support for Karabakh and by its failure to close the Lachin corridor, which passes through Azeri territory, and that until Baku and Stepanakert reach an agreement, Turkey's embargo on Armenia should stay in place.

The fact that Turkey has been pushing so hard to have a main export pipeline go from Azerbaijani oil fields to its Mediterranean port of Ceyhan should be sufficient leverage for Baku to keep the embargo in place. Walker noted that although Baku has been unwilling to deal directly with Stepanakert on the issue of status, there have been a few meetings that have included representatives of these two governments in the past year. Nevertheless, these meetings were very much out of the public spotlight, leaving most people in Karabakh and Armenia with the perception that Karabakh is being left out of the Minsk Group process entirely. If that perception were addressed, it might change some attitudes. In fact, Remler said, it is the government of Nagorno-Karabakh that is refusing to participate in direct, institutionalized negotiations with Baku.

With a perspective from Baku, Jayhun Molla-zade of the U.S.-Azerbaijan Council pointed out that Azerbaijan considers that it made a great concession simply by allowing Karabakh representatives to be present at the Minsk talks. Baku would not object to sitting down to direct negotiations with Stepanakert; the issue is negotiations about *what*—the status of Nagorno-Karabakh? Security? Measures of autonomy? Anything but the matter of independence for Karabakh could be negotiated directly, Molla-zade said, and if Karabakh accepts Azerbaijan's territorial integrity, Baku will sit down with them and negotiate. Walker reiterated that it would be entirely in Azerbaijan's interests to negotiate directly with Stepanakert, noting that Russia is dealing

directly with Chechnya and Georgia with Abkhazia in their disputes, and without any preconditions. In other words, neither the Russian nor the Georgian government has said that the Chechens or Abkhaz must accept the country's territorial integrity before they will sit down to negotiations. However, Molla-zade said, neither the Chechens nor the Abkhaz have the backing of a "mother country" that is the third party to the dispute, in this case Armenia. Nevertheless, said Walker, it would be in Azerbaijan's interest to deal directly with Stepanakert alone, with the understanding that the dispute is essentially an internal affair.

Opportunities

In spite of these considerable obstacles, there are factors in the conflict over Nagorno-Karabakh that provide a strong incentive to finding a settlement, Walker suggested. The first factor involves refugees. Karabakh Armenians now occupy a significant amount of territory outside Karabakh proper, from where most of the refugees in Azerbaijan come. Thus, Baku has a substantial incentive to agree to a first-stage settlement that will allow these refugees to return to their homes. Unlike the case of Abkhazia, where many more Georgians than Abkhaz lived before the war and where Georgians were dispersed through out the territory, repatriation to the occupied districts in Azerbaijan would be relatively easy to effect, once Karabakh agreed to withdraw its forces from those territories. Moreover, the number of Armenians who fled to Karabakh from surrounding districts in Azerbaijan and the number of Azeris who fled from Karabakh are roughly the same, as are the numbers of each who fled to the other country. Thus, there will be a rough balance between refugee populations once the 500,000 Azeris from the occupied districts are repatriated, making it somewhat easier for both sides to accept that *full* repatriation, however fair, is probably an impractical goal.

Second—and very important in light of the profound and pervasive mistrust outlined above—Nagorno-Karabakh is rather peripheral to the national myths of both peoples, Armenians and Azeris, despite what they sometimes argue. In other words, Walker suggested, Karabakh is not centuries-old "sacred soil" to either people, except perhaps for those who actually grew up and owned property there. The traditional heartland of Armenia is, after all, in eastern Anatolia, and while the town of Shusha may have been a significant Armenian settlement at one time, it is difficult now for Armenians to argue that Nagorno-Karabakh is somehow central to Armenian history or culture. In fact, Karabakh Armenians frequently point out that, until this recent war, they were looked down upon by Armenian nationals as provincials. Similarly, though there are some significant historical monuments and mosques in Karabakh, Azeris cannot genuinely claim that Karabakh has a central place in their national mythology. This makes it easier for Baku to accept a settlement that gives them *de jure* sovereignty over the region but gives *de facto* independence to Stepanakert (which was the essence of the Minsk Group proposal that was almost agreed to at the end of 1997).

The topography of the region presents a third opportunity to facilitate a settlement. The region's mountainous landscape would make it difficult for Azerbaijan to launch an offensive against either Armenia or Karabakh, Walker asserted. It would also give the Karabakh Armenians additional time to respond militarily should Baku decide to violate a first-stage agreement by moving troops into what will presumably be a demilitarized zone in the formerly occupied districts. Fourth, there are powerful economic pressures on both parties, especially on the Armenians, to reach a settlement. These kinds of pressures exist in other secessionist conflicts in the former Soviet Union, but they are particularly weighty in this case.

Finally, Walker said, the Karabakh conflict is getting more attention from the international community. The international community, as well as the United States, has been far more active in trying to promote a settlement in Karabakh than in Abkhazia, South Ossetia, Chechnya, Transdnestr, or even Tajikistan, which has increased the likelihood that a political settlement will be reached in Karabakh.

The Ter-Petrossian Resignation

It is possible, Walker suggested, to see Armenian president Ter-Petrossian's resignation in February 1998 as a negative consequence of the international attention mentioned above. Indeed, many observers of Armenian politics concluded that it was Ter-Petrossian's caving in to pressure from the OSCE's Minsk Group to accept a first-stage settlement that resulted in the widespread domestic pressure on him to resign. The implication of this interpretation is that the Minsk Group should not have put such pressure on the Ter-Petrossian government—or even that it should not have gotten involved in the first place. In fact, Walker said, it is not clear that there was any greater pressure on Armenia last year than in the past. Rather, Ter-Petrossian appears to have believed that it was in Armenia's and Karabakh's long-term interest, particularly economic interest, to accept the Minsk proposal as a basis for negotiation. Prime Minister Kocharian and the Nagorno-Karabakh leadership, however, disagreed. The conflict, then, was over different assessments of long-term interests, not over whether it was appropriate for Armenia to make compromises in the face of undue pressure from the international community. In any case, it is impossible to know fully the extent to which opposition to Ter-Petrossian was synonymous with opposition to the Minsk Group plan.

This is not to say that international pressure to reach a settlement has been inconsequential. It is important to understand exactly how close the parties to the conflict came to accepting the Minsk Group's plan, Walker contended. Though it is true that outside actors are rarely able merely to impose solutions on the parties to secessionist conflicts, in this case the extent of international pressure on all parties moved them very close to a resolution, despite the fact that, of all the secessionist conflicts in the former Soviet Union, the Nagorno-Karabakh conflict seemed the *least* likely candidate for a settlement. What blocked the agreement in the end

was the Stepanakert leadership's determination that the risks of compromise were not worth the gains, based on the conviction that their position would not weaken over time despite the oil revenues that are expected to be flowing into Baku in a few years. Different leaders in Stepanakert might have reached a different conclusion. The important point, Walker said, is that without the mediation efforts of the Minsk Group, or external pressure, it is unlikely that there would have been any chance for a settlement. Thus, it cannot be said that Ter-Petrosian's resignation is an indication that the Minsk process is or was somehow fruitless or even harmful.

The Oil Factor

There has been a tendency to misconstrue the importance that oil and pipeline-routing politics have had on the Nagorno-Karabakh conflict, Walker contended. A first misconception is that it is only oil that dictates U.S. policy in the region or that oil pushed the United States to put undue pressure on Armenia last year to compromise. Yet, the formation of the Minsk Group and other international efforts to mediate a settlement in Nagorno-Karabakh predates the signing of the "deal of the century" at the end of 1994, which was the time that Washington and other centers of power seemed to wake up to the realities of Caspian oil.

There were numerous reasons for the international attention this conflict received before the oil issue became salient, Walker said. These include the realization that, because Karabakh (unlike Abkhazia or South Ossetia) is not on Russia's border and (unlike Crimea or Transdniestria) was not populated by ethnic Russians, it would be easier for the OSCE to play a major role there without stepping on Russia's toes; a concern that Russia and Turkey, the latter a North Atlantic Treaty Organization (NATO) member, could be drawn into the conflict; the political weight of the Armenian-American community and its interests in ending the violence; and a general desire in Washington to protect and shore up the sovereignty of the newly independent Soviet successor states. Without doubt, oil has intensified the international community's desire to see an agreement reached, and it is also clear that oil interests have increasingly tried to influence U.S. policy in the region, not least by lobbying hard for a lifting of Section 907 of the Freedom Support Act, which limits U.S. aid to Azerbaijan. Nevertheless, Walker maintained, oil is not the only reason that the United States is interested in the region, nor has it tilted U.S. policy toward Baku in any significant way.

A second misconception, Walker continued, is that Caspian oil is going to provide the primary incentive to reach a settlement. In fact, oil has had at best an ambiguous effect on the negotiating process and perhaps, on balance, even more of a negative than a positive influence. First, Azerbaijan's oil wealth has contributed to a belief in Baku that time is on its side and that there is less need to compromise now because the country's position will improve in the future. More important, this situation may increase the risk that Baku will

eventually resort to force if no progress is made at the negotiating table, because, once oil revenues start to fill the national coffers, it will be harder for the Azeri government to explain to its people why Azeri lands are still occupied by the Armenians.

Furthermore, once Azerbaijan's oil and gas production facilities and pipelines are in place, they will be vulnerable in the event of an outbreak of hostilities, particularly as the main export pipeline is likely to run through Georgia close to the Armenian border. This may mean that the Armenians will be less likely to compromise, as they may believe that in the very near future they will have a "hostage" available to them.

Finally, Walker said, it is clear that Armenia's immediate economic future is bleak and that its current isolation from world markets could be ameliorated by opening up the border with Turkey and resuming rail traffic. This has nothing to do with oil. However, the constant talk about a "peace pipeline" and the widespread belief in Yerevan and Stepanakert that they were being forced to make unreasonable concessions because outside powers were competing for Azeri oil and gas contracts made Ter-Petrosian vulnerable to the charge that he was selling out to oil dollars—charges he was unable to counter. The Armenians, therefore, view the entire issue of oil pipelines with great suspicion, something that most Western observers do not fully appreciate.

Politics and Identity in Armenia and Azerbaijan

Armenia

Armenia is in a deep political crisis, said Ronald Suny of the University of Chicago. In its first five years of independence, Armenia enjoyed an enviable image, particularly in the Western media and among Western diplomats, of a struggling yet vital democratic state. This image, together with the influence of the Armenian diaspora, especially in the United States, was able to elicit a considerable amount of sympathy and support for the new state, demonstrated most obviously in the highest amount of per capita U.S. aid among the Soviet republics and the clear pro-Armenian stance of the U.S. Congress in the Nagorno-Karabakh dispute. The Armenian government was seen as committed to democracy, a pro-Western foreign policy, and market reforms.

Yet, below the surface, the picture was considerably different, Suny said. Armenia was in fact suffering enormously during those years. As privatization was implemented and production waned and in some cases ceased, a growing, profound demoralization set in among the population. People came to believe that the government was not keeping its promises, that they had been deceived, and that they were getting poorer while cronies of the president were enriching themselves. There were two political consequences of this

demoralization: a general political apathy and, at the same time, a number of attempts by opponents to exploit the growing discontent and incite people against those in power.

Though the highly educated urban population and intelligentsia were committed to Western-style political and economic development (with a nationalist agenda for the unification of Karabakh with Armenia), progress toward democracy suffered a series of sharp turns beginning at the end of 1994. First, Suny noted, the government outlawed one of the most prominent opposition parties, the Dashnaksun, accusing its members of participating in terrorist activities. This was followed by suspicious results in both a referendum on the constitution and parliamentary elections. Even more damaging was the September 1996 presidential election, about which the OSCE expressed serious concern. Thus, Armenia, which had enjoyed a positive image as a democratic state, now projected the image of a “typical” former Soviet republic, with dubious political practices organized by a Soviet-style government.

The failure to gain a clear, convincing majority in the September 1996 election, Suny continued, seriously weakened the Ter-Petrosian government and called his legitimacy into question. The perception that he was aloof and distant from the people was exacerbated immediately following the elections, when troops were called in to deal with thousands of protesters outside the parliament building. From this point, Ter-Petrosian had little legitimacy with the people and relied almost entirely on the support of the “power” ministries—interior, defense, and national security. When the prime minister, Armen Sarkisian, became ill and resigned, Ter-Petrosian made the somewhat surprising move of appointing Nagorno-Karabakh president Robert Kocharian prime minister, a choice he made for a number of reasons. First, Kocharian was relatively removed from the political infighting in Armenian politics. Second, Ter-Petrosian, in an attempt to counter the criticism that he was soft on Karabakh, strengthened his own government by linking it more closely with the Karabakh cause. And finally, in Kocharian, Ter-Petrosian found a powerful ally and an effective leader to help run the country and, he hoped, enforce an agreement on Karabakh.

Unfortunately for Ter-Petrosian, Kocharian proved even less compromising on the Karabakh issue, Suny contended. When Ter-Petrosian held a press conference in the fall of 1997—in which he essentially argued in favor of a step-by-step solution on Karabakh, accepting OSCE guidelines that Karabakh unequivocally rejected—domestic politics in Armenia began a steady slide into crisis. Already weakened by chronic economic problems and lingering suspicions about the 1996 presidential election, Ter-Petrosian became very isolated, his tenure in office depending almost entirely on the support of his few allies. In February 1998, he resigned.

The Political Scene Today

Currently in Armenia, Suny maintained, a gulf is growing between the “ordinary people,” who are concerned about being out of work and other day-to-day problems, and those who could be called political players, who continue to push Armenia toward positions of intransigent nationalism. The result is that the political discussion about the Karabakh crisis and other aspects of Armenia’s foreign policy has become distressingly narrow. Yet, almost from the moment of victory in the war with Azerbaijan, a steady erosion began of Armenia’s once impeccable moral position. At the same time, Baku has improved its standing in the eyes of the West, not least because it is blessed with abundant reserves of oil. Unfortunately, oil frequently lives comfortably with despotism, and it is extremely likely that an oil-rich Azerbaijan will remain under the fists of President (and former Communist Party boss) Aliev and his family and friends, who would see little reason to move toward a genuine democratic system. Nevertheless, it is perhaps ironic, Suny said, that Armenia has lost its democratic patina just as Azerbaijan is no longer required to acquire one.

Ter-Petrossian made a realistic assessment of this situation. Given that Armenia would soon be facing a wealthy and powerful Azerbaijan, the Armenian military victory presented Yerevan with the opportunity to cut a deal that would guarantee Karabakh’s security and Armenia’s political and economic well-being. With this reasoning, Suny suggested, Ter-Petrossian’s views grew closer to those of the Minsk Group chairs, accepting the notion of a phased settlement package. However, political tensions in Armenia intensified, resulting in a “constitutional coup d’etat.” Ter-Petrossian was forced from office by the power ministries, the prime minister, the opposition bloc in parliament, and the leadership of Karabakh. He left office, Suny contended, rather than risk an outbreak of violence. The prime minister, Robert Kocharian, became acting president, as it states in the constitution, until he was elected president in the subsequent elections.

The government now in place in Yerevan is made up of people who are more unyielding on the Karabakh issue than was Ter-Petrossian. They are far less willing to compromise and much more suspicious of Western meddling in Caucasian affairs. In fact, Suny said, one of Kocharian’s first acts was to end the three-year ban on the Dashnaksun, a party with militant loyalty to Karabakh. At present, given the hard-line stance of the Armenian government on Karabakh, the only point of hope is the chance for a kind of “Nixon in China” scenario, in which only a Yerevan government with strength at home and a well-known militant stance on Karabakh could come to the table and agree to even the slightest concession. This is a scenario that Ter-Petrossian was simply unable to carry out. But an essentially democratically elected government with a hard-line platform represents the last alternative to a president with a moderate stance.

Looking at the recent presidential elections, Suny continued, the surprising fact is that the Communist candidate, Karen Demirchian, did remarkably well. This was not simply a vote for nostalgia or for the old

order, though. Demirchian is seen by many Armenians as a competent man and a known quantity. However, it is impossible to know for certain whether people based their votes primarily on the Karabakh issue or on economic factors. Nevertheless, the most important factor is that power in Yerevan still lies with the so-called power ministries, Suny maintained. The majority faction in parliament (called Yerkrpah) is loyal to Vazgen Sarkisian, the defense minister, making him the power behind the throne.

Unfortunately, there is a real possibility of a renewed war in Karabakh, as many people in Armenia are even more militant than the current leadership, Suny said. It is particularly worrying that the defense minister in Karabakh has made various inflammatory statements about settling the issue through a preemptive attack of some kind, arguing that this is the only way to force Azerbaijan to make the necessary concessions. One can imagine a scenario in which, just short of a declaration of war, there might be a dramatic gesture made, an ultimatum, such as the announced merger of Armenia with Karabakh or Armenian recognition of Karabakh's independence, which will render a negotiated settlement on Nagorno-Karabakh virtually impossible.

Armenian Self-Identity

It may be true that, in one sense, Karabakh is peripheral to the Armenian nation and its history. In fact, Suny pointed out, Nakhichevan was always more important to Armenians historically than Karabakh ever was. Nevertheless, Nagorno-Karabakh has attained a place of great importance in today's Armenia. Karabakh is now associated, Suny said, with the central theme in Armenian self-identity, the 1915 genocide. As a result, a sense has developed that Karabakh is the "front line" against the Turks, and if they lose this battle for Karabakh, Yerevan—and the Armenian nation itself—is in danger. Whatever Karabakh was historically, it is no longer peripheral in the Armenian psyche. For many Armenians, the victory over Azeri troops in Nagorno-Karabakh represents a kind of redemption after a very long period of defeat at the hands of the Turks, and this image has been extremely important in reaffirming their national identity and nationhood, particularly in the early period of independence.

Azerbaijan

Azerbaijan has the image before the world of both winner and loser, said Audrey Altstadt of the University of Massachusetts. When one looks at the oil issue, Azerbaijan is a winner. It has large reserves of oil, suggesting that it is a soon-to-be-prosperous state. However, with regard to the Nagorno-Karabakh issue, Azerbaijan is quite emphatically the loser in a number of ways. First, a great many lives have been lost. Second, about 20 percent of the country's territory is occupied, resulting in almost a million refugees living in squalid conditions in other parts of the country. Third, Altstadt contended, Azerbaijan has been the loser with respect to the public relations war on the Karabakh issue, both in Europe and the United States. Even with regard to

domestic politics, Azerbaijan is the loser, because the country's presidents and governments do not die on the job or lose elections but become victims at the "graveyard of Nagorno-Karabakh" when they are perceived by the population to be losing military battles or compromising during negotiations.

This matter of image—as either winner or loser—is extremely important in this dispute, Altstadt noted. Each side has a self-image that the other side does not fully appreciate, and it clearly affects how each side deals with the other. Azerbaijan's image as a winner in the oil game is a matter for the future, as it will be at least five years before Azerbaijan sees a return on today's investments. Currently, there is no getting around the fact that Azerbaijan is in the position of loser, and Azeris are very sensitive about this negative image of their country. They are also extremely fearful about the possibility of territorial disintegration, something that they believe will happen along a proverbial slippery slope in which Nagorno-Karabakh is only the first step. They believe the future of their national and state integrity lies in the favorable resolution of the Karabakh conflict.

Azerbaijan also has a tremendous fear of isolation, Altstadt continued. The country believes itself isolated from Europe and the United States; pacts between Armenia and Russia, such as last year's mutual defense agreement, only exacerbate these concerns. The Armenian-Russian alliance also gives rise to fears that this is a sort of "Christian" alliance against Azeris that could involve other countries. At the same time, however, most Azeris (as well as other parties to the conflict) understand that the dispute over Nagorno-Karabakh is not a religious one.

Attitudes toward a Karabakh Settlement

Because Azerbaijan is the "loser," it has a strong incentive to find a permanent resolution to the Karabakh dispute. It needs a settlement, Altstadt maintained, not least because it needs domestic stability to enact internal reforms and development. If Azerbaijan is going to reap the rewards of its oil reserves, it will need the internal order required to channel in coming funds in ways that will benefit the country. The country also needs a resolution to the Nagorno-Karabakh dispute to solve its very dire refugee problem.

On the other hand, its status as loser creates some obstacles to reaching a settlement, Altstadt continued. First, it must reclaim the large part of its territory that is occupied. In addition to this very practical matter of occupied land, however, is a very strong sense of humiliation among the Azeris stemming from the military defeat, and the great dishonor that goes along with it. There is thus a very strong desire not to pursue a compromise settlement, but to seek revenge, to avenge the deaths of those who lost their lives in the conflict.

Another obstacle, Altstadt said, is that the Azeris seem to be waiting for someone else to settle the Karabakh problem—for someone to do right by them, to “rescue” them. This mentality is in part a legacy of the Soviet period, but it is also a reflection of the Azeri perception of their own powerlessness, coupled with the conviction that they are right and everyone else should be able to see the dispute in that light. Many Azeris believe that their oil wealth is sufficient motivation for the U.S. government to come to their deliverance, somehow forcing Congress to face down the Armenian lobby in the United States. Perhaps not fully understanding how the different branches of government in the United States work, the Azeris seem to believe that if there are oil interests, U.S. government interests will be right behind them. Many people in Azerbaijan, Altstadt said, are surprised that events have not yet played out in this way; it is difficult for them to believe that the United States is not necessarily going to come to their country’s rescue.

Azeri Sense of Nationhood

One Azeri conviction with regard to the Karabakh dispute that is shared by much of the international community is that the country’s territorial integrity must be preserved and defended, not least for the sake of international precedent. A factor involved in this fierce determination to preserve their territorial integrity, suggested Suny, is the weak or underdeveloped sense of nationhood among Azeris. Azerbaijan was a relatively newly formed state, and discussion about the nation did not begin until the nineteenth century; it did not fully “congeal” until the Soviet period. Armenia has a longer history of consolidated nationhood—indeed, much longer than most nations in the world today—which made it much easier to motivate the people to fight in the Nagorno-Karabakh conflict. The Azeri nationalist language seemed to be a reactive nationalism against a perceived and actual Armenian threat.

It is true, Altstadt said, that the Azeri sense of nationhood is weaker, though this is caused in part by the many larger identities that engulfed them for much of their history. The Azeris have at various times been aware of belonging to a larger Turkic world and a wider Islamic one and, to a certain extent, even an Islamic-Turko-Iranian world. The difficulty for Azeris has always been paring down those identities into one that is rooted expressly in where they live. They were close to doing this at the turn of the century, Altstadt pointed out, having finally gained for themselves the components of modern twentieth-century statehood. Then came the Bolshevik Revolution, followed by the civil war, forced incorporation into the Soviet Union, and the brutalities of the Stalin era, when virtually all Azeri intellectuals were killed. Throughout the Soviet period, a strong course of Russification was promoted in Azerbaijan (stronger than in Armenia and Georgia, in part because of Moscow’s fear of the Islamic religion), during which the Azeri alphabet was changed twice to cut

the people off from their history. It is no wonder, Altstadt said, that their sense of nationhood is somewhat weak.

In the 1970s, there was something of a national reawakening in Azerbaijan, mainly in literary journals that were written in the Azeri language to avoid incurring the disapproval of the Soviet rulers. Unfortunately, this movement was cut short by the Karabakh crisis, forcing people out of the necessary process of discourse and into political action. The result is that far more of the Azeri sense of identity is wrapped up in the Karabakh issue than might otherwise be the case. Molla-zade agreed that the Azeri sense of nationhood before the twentieth century was feeble, as the identity was more Turk or Muslim than Azeri. However, the 1918–20 period of independence was very powerful for Azeris in their understanding of themselves as a people, and for most Azeris that period remains a pivotal point in their history and nationhood that they have not forgotten. Azeris are very aware that Azerbaijan was the first democratic republic in the Islamic world.

Perceptions of the Other

In addition to this matter of self-image, there is the issue of the image or perception of the other, which is a strong factor in the Nagorno-Karabakh conflict. It is very possible, Altstadt said, that Armenians perceive that there is less at stake for Azeris in the Karabakh conflict than Azeris actually believe to be the case. Azeris, in their concern for their state's integrity, fear for the very existence of their nation, something that is perhaps not fully appreciated by the Armenians. At the same time, Azeris seem to see Armenians purely as aggressors, without being able to understand that Armenians also believe fervently that their own survival is at stake in this conflict. Somewhat ironically, Armenia sees Azerbaijan much as the Azeris would prefer—that is, strong and well organized. Yet the reality is that Azerbaijan is neither economically strong (though its economic potential may be promising) nor politically well organized.

There are also conflicting views of other players in this conflict, especially Turkey, Altstadt said. During the Soviet period, Azerbaijan harbored an almost romantic view of Turkey and was very open to Turkey's influence and actions after independence. Since independence, President Aliev has cultivated good relations with Turkey but at the same time has recognized the need to balance those relations with ties to other countries, namely Russia and Iran. As a result, relations with Turkey have cooled somewhat, not least because of Turkey's response to the Nagorno-Karabakh conflict. Despite what Armenians think, Azerbaijan has been disappointed by Turkey, having expected much more assistance than ever materialized. Thus, what appeared to Armenians to be active Turkish aid for Azerbaijan, resulting in behavior threatening to them, was to Azeris inadequate and indifferent support. Azeri disappointment has been exacerbated by the realization that the help they expected to flow from the United States as a result of oil interests has not appeared either.

Realities about the System

When the oil revenue begins to flow into Azerbaijan—five, seven, ten years from now—where will that money go? If conditions in the country do not change significantly, Altstadt said, then without a doubt that money is going to go into the pockets of the political and economic elite. There is not even a chance that the money will be used to raise a powerful army that could retake the occupied provinces—not unless there are meaningful changes in the government structures in Azerbaijan. At present, there is simply not enough of a consensus in the country on its goals, still less on the means to carry them out. And the necessary changes will not come about through one or even two clean elections; there was a clean election held once and it did not present the country with a legitimate and stable government.

When Aliiev came to power in 1993 under questionable circumstances, it was after a brief period of instability, Altstadt said. He spent the first part of his rule restoring some semblance of order in the country, including the balance in foreign relations mentioned earlier. Unfortunately for Azerbaijan's long-term development, Aliiev also reestablished political and economic control reminiscent of his era as first secretary of the Communist Party, though without the constraints and limits that would have, in the old days, come from Moscow. Thus, the ability of the circles around him to engage in corruption has in fact become greater since independence. Though one could make the case, Altstadt continued, that some forms of corruption are less damaging than others, or at least can be constructive in establishing economic structures, the kind of corruption that is flourishing in Azerbaijan is almost entirely debilitating and destructive—and almost completely out of control.

An Alternative Settlement Plan

According to Aivazian, two other solutions have been proposed since 1992 in addition to the plan offered by the OSCE's Minsk Group. The first involved the recognition of Nagorno-Karabakh as an independent state and the simultaneous withdrawal of Armenian forces from all occupied territories except the Lachin corridor. However, this solution has been completely rejected by Azerbaijan and would not be supported by the international community. A second proposal involved a territorial swap between Armenia and Azerbaijan that would have united Karabakh with Armenia but also would have resulted in the loss to Armenia of some of its provinces in the south, making it unacceptable to Armenia. Another possibility, according to Aivazian, would have been a different swap—essentially of Nakhichevan for Karabakh—but this would be opposed by both Azerbaijan and the Armenians of Nagorno-Karabakh; it would also be opposed by Turkey, which would be separated even more from Azerbaijan. In any case, none of these proposals would be desired by the international community, because all would require border changes of some sort. Nevertheless, Aivazian

maintained, the Nakhichevan–Nagorno-Karabakh swap may still contain the best strategic solution to this conflict and should be kept in mind, especially as other solutions prove to be unacceptable or unworkable.

An Alternative Plan

Aivazian proposed an entirely different settlement plan, consisting of three interrelated agreements: political, military, and legal. This plan, he said, would give Armenia the necessary level of defense; Karabakh, *de facto* (but not *de jure*) independence and security guarantees; and Azerbaijan, the return of all currently occupied territories (except the Lachin corridor) and the preservation of its territorial integrity. All of these outcomes would have to be implemented simultaneously.

The Political Framework

The political elements of the plan, Aivazian said, would begin with a tripartite agreement among Armenia, Turkey, and Azerbaijan, each recognizing the territorial integrity of the others. Second, the currently self-proclaimed Republic of Nagorno-Karabakh would be renamed the Nagorno-Karabakh Armenian Republic (NKAR) and recognized by Armenia as a part of Azerbaijan. Relations between the NKAR and Azerbaijan would be established on a confederative or horizontal basis. Third, the United States, Russia, Armenia, and Azerbaijan would sign an agreement recognizing Armenia as a guarantor of the NKAR's security. (This is similar to the Moscow Agreement of 1921, which recognized Turkey and Russia as the guarantors of Nakhichevan.) Fourth, there would be no mention of the Armenian genocide in any of these documents.

The fifth element of the political framework of this plan, Aivazian continued, would be a tripartite defense agreement among Armenia, Russia, and the United States, guaranteeing the long-term strategic security of Armenia. Anything less than this, Aivazian maintained, will not serve the security needs that Armenia requires, given its current security predicament. This security arrangement should include the provision that any attack on the Republic of Armenia will be considered an attack on the United States and Russia; the United States would not make this commitment unilaterally—nor, in any case, would it be accepted by Russia.

The current security agreement between Russia and Armenia is not sufficient for a number of reasons. First, Russia remains an unpredictable state, perhaps bound for disintegration; second, after the withdrawal from the occupied territories of Azerbaijan, Armenia's geostrategic importance would diminish, causing Moscow to lose interest in its defense accord with Yerevan; and third, Russia's financial position in the foreseeable future will remain dependent on Western loans and other support. It should be pointed out, Aivazian continued, that

as part of this three-way agreement the United States would not need to engage combat troops directly, which it would be unlikely to do. American political and diplomatic backing would be enough to ensure Armenia's security. Furthermore, this agreement would be of great geostrategic importance, in that it would be the first Russian-American military pact since World War II, possibly paving the way for greater—and much needed—Russian-American military cooperation.

Military and Legal Dimensions

The other stipulations of the settlement plan proposed by Aivazian involve military and legal provisions within the political framework outlined above. Regarding military matters, the NKAR military forces would withdraw from the six provinces of Azerbaijan that they currently occupy, and the army of Azerbaijan would withdraw from certain areas of Nagorno-Karabakh. The NKAR, nominally under Azeri sovereignty, would maintain separate armed forces as a defensive military force and a 25,000-man army during peacetime. (Limits on armed forces can be negotiated within the confines of the CFE Treaty.) The Lachin corridor would remain under the control of the NKAR defense force, which could not maintain certain offensive weaponry. Armenia, Azerbaijan, and the NKAR would sign a limitation-of-forces agreement under which demilitarized zones would be established along the most sensitive and potentially tension-filled borders. The zones would be patrolled by a small OSCE or UN monitoring force. And Armenia, Azerbaijan, and the NKAR would hold talks on the border issues with the understanding that some of the more “unnatural” borders would be revised to provide certain Armenian regions (Nagorno-Karabakh and Siunik) with a greater depth of defense.

The proposed plan would also contain the following legal provisions, Aivazian continued. First, the NKAR would receive the right to have its own government, constitution, flag, and coat-of-arms, and could determine on its own the extent of its trade and other economic relations with Azerbaijan. However, its financial institutions would be governed by Azerbaijan's central bank. The citizens of Azerbaijan, or at least those residing in the NKAR, would have the right to dual citizenship. Finally, the extent of the NKAR's cooperation and coordination with the foreign policy of Azerbaijan and its defense, security, and law enforcement apparatuses would be determined according to negotiations between Stepanakert and Baku.

According to Aivazian, the implementation of this settlement plan would give all parties the necessary prerequisites to ensure their security and access to economic development. Armenia would see the end of the blockade against it, enabling it to build its badly damaged economic, social, and other spheres and to benefit from the development of the Azeri oil industry. Nagorno-Karabakh would receive security guarantees, a permanent land corridor to Armenia, and de facto (though not de jure) independence. Though Nagorno-Karabakh has rejected such status, it has not as yet been offered this kind of horizontal relationship with the

government of Azerbaijan. Azerbaijan would preserve its territorial integrity and regain the six occupied provinces. Nakhichevan's future security as part of Azerbaijan would also be guaranteed.

In addition, Aivazian continued, Turkey would acquire Armenia as a more friendly neighbor on its border, ensuring the ease of the development of the Baku-Ceyhan pipeline, among other things. Russia would continue as the most influential power in Armenia, but U.S. involvement in the security pact would reassure Azerbaijan. Finally, the United States would see the realization of two of its key foreign policy goals: a safe and practical export route for Caspian oil and the consolidation of the independence and political development of both Armenia and Azerbaijan.

Reactions to the Plan

It is perhaps ironic that Aivazian's plan is almost identical to the one presented to the parties to the conflict by the Minsk Group co-chairs in May 1997, Remler said. That plan was accepted as the basis of negotiations with reservations by both Armenia and Azerbaijan; it was, however, rejected out of hand by Nagorno-Karabakh. Thus, it is not clear, especially after recent domestic developments in Armenia, how or why the position of the Karabakh government could be expected to change. The idea of a joint American-Russian security guarantee is unlikely to be acceptable to Nagorno-Karabakh. Though there is a lot in the Aivazian proposal that is compatible with the suggestions of the Minsk Group, the main stumbling block continues to be the outright rejection by the Nagorno-Karabakh government.

Armenia's need for security guarantees against Turkey was disputed by Molla-zade. In fact, Turkey is extremely unlikely to take any action that would risk military engagement with Russia, with which Turkey has a very good relationship. Despite some occasional nationalist rhetoric, Turkey generally has a de facto policy of staying away from Russia's sphere of influence. Indeed, Turkey's reluctance to become engaged militarily in any way in the Nagorno-Karabakh dispute has forced Azerbaijan to change its perception of Turkey and what Turkey can or would be willing to do to help Azerbaijan. The Azeris have had to adapt their own policy toward Turkey to take into account the limits on how far Turkey will go to come to their aid. At the same time, however, Armenians can be very sure of Russia's military guarantee; historical precedents demonstrate that Russia will be there to help them.

Aivazian responded that though there are several similarities between his plan and that of the Minsk Group, there is a crucial difference: the issue of security. Security, he said, is the touchstone of the entire search for a solution. The security solutions outlined in the Minsk plan call for a small peacekeeping force, along with meager guarantees that few believe will resist even the slightest pressure. Any plan that calls for a

peacekeeping mission that is only temporary—whether for one, two, or ten years—is fatally flawed, for it is what happens *after* that mission leaves that is most important. A temporary mission simply does not give the necessary security guarantees for either Armenia or Nagorno-Karabakh.

Conclusion

Security

Clearly, the absence of security guarantees is a crucial sticking point in resolving this conflict. As Charles Fairbanks of the Central Asia Institute pointed out, the Armenians believe, justifiably or not, that the rest of the world is ganging up on them, a sentiment that is further fueled by the memory of the 1915 genocide and the Turkish refusal to acknowledge it. At the same time, it is hard for Azeris to be concerned about security guarantees for Armenia as long as more than six provinces of Azerbaijan are occupied by Armenian troops. Unfortunately, it is difficult to see how this impasse is going to be broken, at least in the immediate future. An easing of the blockade—even by Turkey—would do a significant amount to break the deadlock, possibly easing the feelings of insecurity on both sides. There are Turks who would like to see their border with Armenia opened for commercial reasons, but, as Aivazian pointed out, Turkey continues to proclaim that it will not open its border with Armenia until there is a resolution to the Nagorno-Karabakh conflict, throwing the idea back again to the quagmire.

Suny suggested, with an acknowledgment of its remote possibility, that perhaps some kind of collective security arrangement for the Caucasus could be organized. This could be within NATO, or a sideline of NATO, or something wholly separate, but it would be an arrangement in which the three countries of the Caucasus would be compelled to cooperate militarily for the purposes of their own security. It may require an initiative from the United States, though it need not obligate direct U.S. participation. An official from the U.S. Department of State added that the notion is not as remote as many people may think, since within the Euro-Atlantic Partnership Council instruments are available to the newly independent states to establish collective security arrangements. Georgia is already involved, for example, in an ever-expanding network of Partnership for Peace and other related activities. Further progress in the Nagorno-Karabakh peace talks would offer new opportunities for Armenia and Azerbaijan to integrate themselves into broader European security structures.

Altstadt noted that it would be particularly helpful if some confidence-building measures could be established, not necessarily specifically relating to Nagorno-Karabakh but with the wider aim of building trust in the Caucasus. One example would be cooperation on environmental problems, which all parties to the conflict share.

Democracy Is Threatened but Remains Essential

It is perhaps ironic, Molla-zade said, that though both Armenia and Azerbaijan moved forward on democratic reforms because of the international attention paid to the Nagorno-Karabakh conflict, it is this same conflict that is now causing steps back from democracy. Today, it appears that the antagonism is an obstacle to further democratic reforms in both countries. Oil wealth itself will not help Azerbaijan to develop as a nation, Molla-zade noted; only democracy can do that. Only the ability of both peoples to change their governments in free and fair elections will help in finding—and preserving—a long-term solution to this conflict.

Though there have been setbacks in democratic reforms in both Armenia and Azerbaijan since they gained independence in 1991, Suny said, the leaders in both countries managed to consolidate the state and its authority, bringing much-needed order and stability. It is only with a strong state that foundations such as democracy, rule of law, and market reforms can be built, as the state must have the necessary legitimacy to keep order, protect private property, enforce contracts, and so forth. Yet, at the same time that the state was being consolidated in Armenia and Azerbaijan, the governments in both countries were losing legitimacy. It may be that only after the two countries have held their next presidential elections will the necessary combination of state authority and government legitimacy will be in place to reach a settlement on Nagorno-Karabakh.

Ultimately, Suny contended, there is only one genuine and long-term solution to the Karabakh dispute: The three parties must agree that there should be a recognition of the territorial integrity of Azerbaijan, coupled with actual self-government for Karabakh by local Armenians. This matter of territorial integrity must be brought together with national self-determination and self-government. Because there is no other solution that is short of inflammatory, it is hoped that the new government in Armenia will eventually come to this conclusion itself. Sooner or later, Suny said (though unfortunately it will likely be later), Armenians and Azerbaijanis will realize that neither side can have the whole “cake” in Karabakh. The Armenians are perhaps now learning that military victory does not necessarily bring peace; Israel’s victory in the Six Day War in 1967, for example, only led to a generation of war and resistance. Only a settlement guaranteeing Azerbaijan’s sovereignty over the region, with de facto Karabakh Armenian control, has a chance of lasting more than a few years. This could perhaps be the beginning of an understanding of new forms of state sovereignty and self-rule, forms that are more appropriate in a post–nation-state era.

Walker agreed, maintaining that the most that can be hoped for in finding a resolution to this dispute is some form of staged agreement. The Armenian position that only a packaged settlement, or an insistence that an

agreement on status must come before an agreement on other issues, is simply unrealistic. Furthermore, success will come only with direct negotiations between Baku and Stepanakert.

In the end, for a lasting settlement to be reached between these two peoples, Altstadt said, both sides must look to the future instead of the past. Instead of trying to right historical wrongs, on which there is no agreement, or avenging the deaths of ancestors, Armenians and Azeris should look to their children's generation and devote their energies to ensuring that their children do not continue to fight and die for the same causes, passing the conflict yet again on to the next generation.

Looking to the future and not the past, however, may be a more American way of viewing human experience and not one that is easily understood by peoples so resolutely defined by their history. It is clearly and unfortunately the case that Armenians and Azeris are currently not prepared to put the past behind them. As long as these conditions remain, it is difficult to see how the dispute between these two peoples will be resolved in such a way that it does not become ingrained in the individual and national identity of future generations. It is clear that the most plausible and realistic solution to the dispute is found in the most recent plan proffered by the OSCE's Minsk Group; it is hoped that the continued high level of international attention to the conflict over Nagorno-Karabakh will bring the parties to a lasting settlement.

Resolving Ethnic Conflicts in the Former Soviet Union

By Peter Jarman

Violence blurs the real issue

There are alternatives to violence in resolving the ethnic conflicts of the former Soviet Union. The violence has added trauma and human distress to compound the underlying problems of accommodating or making room for different ethnic groups on common territory where each not only has rights of cultural identity and of livelihood but also responsibilities to neighbouring groups of different ethnicity. Overt violence has a very alienating effect. People are not only physically separated but the deaths of 'martyrs', hostage taking, and enemy image propaganda by the media make the underlying conflict more inaccessible to resolve.

Territorial imperatives or ambitions are not the real issues underlying the violence, but the struggle for a common set of human rights and responsibilities uniting what need to be multiethnic societies. The rights include the means of expressing particular cultural identities, access to resources including education and employment, and the protection of laws against discrimination or exploitation. The responsibilities include those of ensuring that neighbours have equal rights and security, for in the inter-related worlds of today each

ethnic group is as secure as their neighbouring groups of different ethnicities feel secure: one group cannot for long have more security and more access to prosperity than other.

Nagorno Karabakh and North Ossetia

I have some experience of the ethnic conflicts over the disputed sovereignty or ownership of Nagorno Karabakh, assigned first to Armenia and almost immediately reassigned to the Azerbaijan by Stalin in the 1920's, and of the dispute between Ingush and Ossetes over the Prigorodny District between the Ingush capital Nazran and the Ossetian capital of Vladikavkaz in the North Caucasus, a region of the Russian Federation inhabited for thousands of years by many different ethnic groups. The Ingush were one of several Muslim ethnic groups that were banished by Stalin from the North Caucasus in 1943-44. Much of the Ingush territory was given to the Ossetes and not returned to them in 1957 when they were free to return to their homeland from exile in Soviet Central Asia.

Prior to the 1917 Communist revolution, skirmishes between Caucasian peoples were minor: some cattle rustling and an occasional killing if the rustling was resisted. These were not ethnic conflicts, but simply part of the art of survival. Since the end of the Cold War however tens of thousands of people have been killed in the flare up of ethnic violence in these regions, and hundreds of thousands of have been displaced and dispossessed of their homes, security and livelihoods. These living victims of the violence, largely forgotten year after year in their soul destroying settlements, deserve rescuing from their fate by some form of rehabilitation, preferably where they lived for centuries in relative peace and prosperity with their neighbours of other ethnicities. Let us resolve these ethnic conflicts as if their living victims mattered most: may our compassion for them become more practical.

"Don't forget us!"

My Abkhaz friend returned briefly in 1994 to his home town of Suhumi that he had not seen since his childhood. His people and the town were ruined, and its Georgian population mostly had fled. After a brief stay there he came to my flat in Moscow, and with his head between his knees muttering continually 'Why? Why? Why? Why?'

A few weeks before I visited some Ingush refugees in a camp near Nazran, the capital of the tiny republic of Ingushetia in the shadows of the Caucasian mountains. They were displaced by the violence that erupted at the end of October 1992 between Ossetes and Ingush over the disputed Prigorodny district near the present Ossetian capital of Vladikavkaz, only 20 km from Nazran. The Ossetian military with Russian troops forced all the 60,000 Ingush in that district to flee; about a thousand were killed or disappeared, some Ossetes too.

Many of the refugees of the camp were crowded into a building so dilapidated that it should have been condemned as not fit even for cattle to live in. Food was given out every two days in a pail from a local canteen. The teenagers were going wild in what was their second Winter away from their former fine homes in the Prigorodny District. As with other refugees in settlements in Azerbaijan and Armenia displaced in their hundreds of thousands by the territorial dispute over Nagorno Karabakh, listening was the only comfort that I could give.

As I walked away from the Ingush refugees, one of them ran after me crying: 'Don't forget us. Don't forget us'.

The sovereignty issue as a masquerade

The violence was caused by a crisis of identity and survival in the post Cold War Russian federation. As one Ingush leader told me 'during the Soviet period, we were all in the same concentration camp. When the gates were suddenly opened, and we were free, we were faced with old grievances to settle without the political and civil means of doing so without violence'. He said this after the 1992 violence. A few months before it happened an Ingush mufti said to me that 'according to the Koran we are destined to live peacefully with our neighbours', adding in whispers 'but I do not think that my men are listening to me'. A South Ossetian minister said 'that in the past we had our own ways for settling disputes, but they are of no use with modern weapons and the sudden collapse of the Soviet Union. We need some new tools to resolve them now'.

In a recent report from Harvard University, Fiona Hill (1995) writes 'that none of the disputes in the North Caucasus is the result of ancient tribal hatreds. Political or economic issues have assumed an ethnic dimension as a direct result of the linkage of territory and ethnicity in the former Soviet Union'. For a peaceable federation that linkage must be removed and the skills of accommodating conflicts directed towards establishing multiethnic communities.

Nevertheless several political leaders either side of the Caucasian mountains have insisted to me that the conflicts with their neighbours are really over the sovereignty of territory, of whose flag should fly over it. They refer to the territory being misassigned generally by Stalin and to historical evidence of the land always being their land. An Armenian whom I introduced to the Azerbaijani ambassador in Moscow suggested that the Nagorno Karabakh should be resolved by creating a confederation there with two flags flying instead of one. The ambassador laughed and commented that each territory on earth could sport several flags but this would solve nothing.

There is a contradiction between the rights of an ethnic group to self determination and that of a state to territorial integrity. In practice, if not explicitly in international law, the right of a state to territorial integrity takes precedence over the rights of its peoples to self determination through the sovereignty over land, as

distinct from cultural and economic independence, forms of autonomy already accepted by ethnic groups like the Yakuts of the Russian Far East and by the Tatars of Tatarstan.

I believe however that in the economic poverty and humiliations of the post Cold War times, the ethnic conflicts are more to do with access to resources including education and other means to a secure livelihood. The sovereignty issue is a masquerade for these natural underlying concerns closely allied to the instinct to survive. The crisis is therefore about equal opportunities and the curbing of discrimination.

The tendency for some men to use weapons to resolve this issue often a response to the cry of restoring sovereignty is much increased by their lack of a political, democratic and civil society culture, the indifference in an atheist age to accept counsel from religious leaders, and by the large surplus of weapons and artillery left over from the Cold War.

Each life - a gift

Attempts by the OSCE, the UN and other intergovernmental and governmental missions have so far failed to do more than enforce a cease fire in the Nagorno Karabakh conflict. This cease-fire is a kind of frozen violence that can be unfrozen at any time as the underlying conflict of interests is unresolved. The lives of millions of displaced persons are left rotting away for years on end; lives that are forgotten, well off the stage of public affairs. Yet I believe that every one of these lives is an immeasurably important gift to us all and our priority should be to recognise this gift and release it from suffering. How can voices be given to these voiceless displaced persons so that they are heard and we keep in touch with their suffering? They should be given the power of the media for all of us to hear 'Don't forget us'.

I refer to accommodating ethnic diversity to imply that the competition over access to resources is inevitable but that such competition can be cooperative if the human rights basis for a multiethnic society is developed. Such a basis of human rights legislation exists for example in Canada and Australia although the rights of their indigenous peoples as distinct from immigrants has yet to be fully guaranteed.

In the case particularly of the Armenians of Nagorno Karabakh and the Ingush of the Prigorodny region there was structural violence through discrimination before the overt violence broke out in the civil wars. Such structural violence or injustice is easier to address than the overt violence as there does not then exist the loud voices of the dead, the problems of hostages, and the outrage of the displaced persons and destroyed homes.

Whilst writing this chapter I received a report by electronic mail from an NGO that another round of OSCE mediated inter-governmental talks on the Nagorno Karabakh conflict had broken down as none of the three official parties to the dispute would accept the new proposals put forward by the OSCE mission, Russia and USA. Whilst this intransigence continues hundreds of thousands of displaced persons particularly in Azerbaijan will continue to be forgotten. The message added that Russia and Finland intended to convene a

special meeting with the leaders of the three parties to express OSCE's dissatisfaction with their unwillingness to compromise.

The listening and mediating NGOs

A possible way of relieving this impasse, so costly to the livelihoods of the hundreds of thousands of displaced persons particularly in Azerbaijan, is for NGO's with international credentials to discreetly take steps leading towards mediation. Mediation is the penultimate phase of conflict resolution facilitated by a third party acceptable to all the parties in conflict, the final phase being when the disputing parties get together to negotiate mutual way forward to ending the violence and rehabilitating the displaced people.

Quakers have some experience of this, for instance facilitating the steps leading to the independence of Zimbabwe and the end of a long bloody civil war, and during the Biafra civil war. I have experienced some of the very early stages of such an exercise over Nagorno Karabakh which is to listen to the positions and feelings of representatives of governments, to listen to the victims of the violence on both sides, and to the fears and occasional hopes of other groups such as women's and youth groups. NGO's have also given safe conduct to some women whom they have accompanied across to the enemy country on a personal mission to alleviate the tension and release hostages.

Occasionally it is possible to convey a subjective view of the feelings and positions of one side to the other. In listening to the views of representatives of governments I am often aware of more than one person being present in one individual, the mouthpiece of government and the inner voice of conscience of the concerned individual. Sometimes body language conveys an impression of 'I am not expecting you to believe what I am saying, but you know that I have to say it!'

The importance of such listening through journeying across the boundaries of conflict by persons from NGO's is that from the point of view of governments they can both be important and at the same time can easily be discarded, unlike OSCE missions or diplomats, if they should become unduly troublesome. NGO's can carry higher risk initiatives and explorations than diplomats, whilst being at least as faithful to the livelihood of citizens than to the positions of governments.

There are limits to what inter-governmental mediators like the OSCE teams can achieve as they focus inevitably on short term cease-fires that freeze the violence but do nothing for the displaced persons, and on seeking political solutions that are stymied by focussing too much on compromising positions rather than on the mutual interests of citizens. Moreover such mediation does not address the spiritual necessities of forgiveness and repentance without which I cannot see much hope of reconciliation. Forgiveness and repentance are sacraments, gifts of the Holy Spirit. Our Western society lacks also the ability of African groups to exorcise the evil spirits that cause bloodshed in order to make a fresh beginning.

Conflict transformation

A transformation in inter-ethnic relations is needed in the Caucasus, a major paradigm shift from a preoccupation with the security and livelihood of a particular ethnic group to a common understanding, a common ground, of realising that the security of any ethnic group in today's inter-related world depends on the security and livelihood of neighbouring ethnic groups. This requires a raising of awareness of this common ground, and this is a role more for voluntary groups than governments.

The ethnic cleansing of for example all Azeris from Nagorno Karabakh or of all Ingush from the Prigorodny district is the opposite of this process: they are acts of racism and blindness that produce only short term illusions of victory to the victors, and a festering injury to the vanquished.

Joint armed and unarmed peacekeeping

Restoring a multiethnic community after such cleansing is a daunting task and requires to my mind several powers. Firstly the power of forgiveness and repentance without which I see little hope of reconciliation. Then two kinds of agents of security: that of an armed group of peacekeepers acceptable to both sides, and in parallel a group of unarmed and nonviolent peacebuilders that will observe and uphold the efforts to rehabilitate a multiethnic community. Eventually as the community becomes more stable, reliance may gradually be given to elders of both sides to serve as a kind of fire prevention service discerning early warnings of potential violence and mutually finding ways of resolving the underlying causes before the flames of violence once again flare up. There will often be some fire smouldering beneath the peat of such a mixed community; the task is to quell the flames.

I am suggesting a kind of joint vigilance by the armed peacekeepers and the unarmed peacebuilders. At first such a marriage of those trained in the use of violence and those trained in nonviolence appears to be an unlikely or unholy alliance. However there are examples where such a marriage has saved lives and livelihoods in Northern Ireland where violence has arisen between those loyal to the Irish republic and others whose loyalty lies to the United Kingdom.

What unites peacekeepers with peacebuilders is the need to minimise the loss of life and livelihoods in hot spot regions of potential violence. Third party unarmed peacebuilders can uphold the efforts of for example the women, young people, and elders, including religious and community leaders, in healing relationships broken through the hurt of violence. The role of the civil society is important in restoring multi-ethnic societies. What do its members perceive as being confidence building measures in this process, and what is perceived by them as being confidence destroying measures? What use can governments, peacemakers and peacekeepers, make of these perceptions?

Public enquiries and lawful governance

This very delicate task can be undermined at any moment by quite small outbreaks of violence. In one major treaty in Central Europe about two centuries ago, it was agreed that if not more than about a hundred people were killed by sporadic violence in the first two months after the treaty came into force, the treaty would still remain in force. This could be a helpful condition in the Caucasus and the Middle East today. Many people will be unemployed when the violence ends and if they have easy access to automatic weapons and artillery the danger of a resumption of violence will be great. Every effort should be made to make the unauthorised possession of such weapons a serious offence.

There is no tradition of public enquiries or of inquests in the former Soviet Union. The causes and those responsible for ethnic violence are therefore not identified. However questionable the justice of war tribunals may be, public enquiries would serve to identify what happens immediately and during the initial stages of violence. This may help to prevent outbreaks of violence elsewhere.

I believe that the underlying impediment to the creation of such societies in the Caucasus is the identification of territory with a particular ethnic group. Titular republics are by their very nature oppressive unless there are entirely comprised of one ethnic group which goes against the swim of history over the last two hundred years. Developing a multiethnic society is a task for all citizens and begins in families and in early schooling. Such a society can celebrate the festivals and golden ages of each ethnic group.

The Russian Federation has yet to establish appropriate laws of nationalities or ethnic groups. 'We need desperately such a law', a young non-Russian journalist in the Caucasus told me. The Russian Federation could maintain its overall territorial integrity whilst ensuring that each of its many ethnic groups enjoys its own cultural autonomy and prosperity. There are no military solutions to the needs for cultural autonomy and the political accommodation of ethnic minorities within a loose federation of common interests as the cruelty of the Russian army in Chechnya has shown. Quite apart from the loss of life and livelihoods that this has caused, the destruction of the museum of the Chechen peoples in Grozny, the annihilation of the Chechens' memory of their past: what lamentation is loud enough for that?

Diplomats and NGOs jetting in and jetting out

Training and education are vital elements in changing insights and outlooks as well as journeying to experience other cultures. Training is also vital to resolving ethnic conflicts. Paradoxically, diplomats engaging on behalf of governments or of inter-governmental missions like OSCE, whilst being well versed in political realities, have often had little training or experience of basic conflict resolution skills. They are in any case constrained to be diplomatic, seldom being able to mouth their feelings rather than rehearsing positions.

On the other hand, NGO's involved in facilitating conflict resolution before or after violence arrange training seminars in conflict regions sometimes with little or no sensitivity towards the cultures and traditions of the peoples whom they are training, and with little appreciation of political realities. Their training seminars, however well developed they are, are given in Africa one week, Asia the next, and straight after that somewhere in the Caucasus. The same skilful leaders are often used who jet in for a few days to these places and jet out to others having discerned little of the local wisdom and culture. The native participants can then be left with the feeling that their values and identity are not recognised.

Nevertheless these NGO's have recognised that training native trainers is their main purpose for it is very difficult for them to find the money or people for any sustained effort in regions that are even less accessible than the Balkans, for example. Moreover language is a stumbling block: few trainers from the West can communicate in the languages of the Caucasus or in Russian. Interpretation imposes constraints on communication, although if there is some knowledge of both languages, interpretation gives an opportunity for double thinking. In sensitive discussions with people in conflict regions, it is often necessary not only to understand what a person is saying, but to perceive what they are really feeling, and to ponder before responding not only to reflect on what to say, but on what not to say.

Diplomats also have a habit of jetting here and there, without any sustained commitment to a particular conflict area. For several years the head of the CSCE mission to Nagorno Karabakh was a foreign minister of a large European country who was also head of a mission to Mozambique. He had only a few days a year to devote to the Nagorno Karabakh problem which remains unresolved after eight years of fighting and cease-fires.

Governments and NGO's should commit some of their members to a long sustained encounter with a particular conflict so that they have a high awareness of the interests and positions of the governments and the peoples in dispute, and have built up confidence with all sides so that they can effectively contribute to alleviating the distress and promoting rehabilitation.

The training needs - general and specific

Such training and education should be directed towards establishing viable multiethnic communities as an intrinsic part of overcoming both structural and overt violence. In multicultural states like the United Kingdom there are programmes of activities and learning for multicultural living, training and education in identifying what is precious in one's own ethnic culture and in recognising and celebrating the unique gifts of another. Such programmes have been developed in response to the immigration of other ethnic groups comparatively recently, and to the need to overcome racism and riots that have sprung from it. The UK has a Commission for Racial Equality and Community Relations Councils in major multiethnic cities like

Birmingham that serve to promote multicultural education and to continually watch out and bring to justice individual or collective acts of discrimination. Regions like the North Caucasus that are indigenously multiethnic, having a rich diversity of ethnic cultures for thousands of years, as well as having recent immigrant communities do not yet have that rule of law that serves to prevent and bring to justice discrimination by one ethnic group against another. Unfortunately the very existence of titular republics like North Ossetia or Chechenya serves to give far more access to education and senior jobs than minority ethnic groups in them. Without a thorough reorganisation of Russia's federal system consistent with new laws on ethnic groups and on discrimination, a resolution of the underlying structural violence of such regions is unlikely to be found.

The end of the Cold War is a crisis period in countries of the Former Soviet Union. This crisis is an opportunity and a danger. Some of the danger has been fully realised. Few of the opportunities like establishing a multiethnic civilisation and federal systems that uphold their cultural diversity and encourage local initiatives to provide livelihoods for all whilst protecting the poorest have yet to be realised. I am confident that the peoples will overcome the danger and realise their potential.

ERMƏNİSTAN-AZƏRBAYCAN MÜNAQIŞƏSİ

BEYNƏLXALQ TƏŞKİLATLARDA

İslam Konfransı Təşkilatı (İKT) tərəfindən qəbul edilmiş qərarlar

13/30-P sayılı qətnamə

Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü haqqında

QƏTNAMƏ*

İKT Xarici işlər nazirlərinin İran İslam Respublikasının Tehran şəhərində 27-29 rabi-ul avval 1424-cü hicri il (28-30 may 2003-cü ilə müvafiqdir) keçirilmiş XXX (Həmrəylik və Ləyaqət) Toplantısı

İKT Nizamnaməsinin məqsəd və prinsiplərindən çıxış edərək;

Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü nəticəsində Azərbaycan ərazisinin 20 faizindən artıqının işğalından dərin narahat olaraq;

Ermənistan təcavüzü nəticəsində 1 milyondan artıq azərbaycanlı qaçqın və köçkünün aqibəti və humanitar problemlərin böyük həcmindən təsirlənərək;

Ötən konfransların bu problemlə bağlı müvafiq bütün qətnamələrini, xüsusilə İKT Dövlət və Hökumət başçılarının IX Zirvə konfransında qəbul olunmuş 21/9-P(İS) sayılı Qətnaməsini bir daha təsdiq edərək;

BMT Nizamnaməsinə və Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinə ciddi surətdə əməl edilməsinə çağıraraq;

Münaqişənin həlli üzrə edilən bütün diplomatik və digər səyləri alqışlayaraq;

* «Ađi yienai ƏAçydaəəai adanı aa i oiaəəy uaaatü aa» Ayoi ai y (12/21-İ) eə ayoy EEO Oadəə eəyđ i aəəyde i 1993-əə eəy Eyda-eəy eə-eəe eə OOU Oiiəai ünü aa, niidaəđ eiy EEO Oadəə eəyđ i aəəyde i 1994-əə eəy Eanaəai eaaa eə-eəe eə OOU Oiiəai ünü aa (11/22-İ) ay EEO Aəəyö ay Uəəoi yö aəə-üəđü ü 1994-əə eəy Eanaəai eaaa eə-eəe eə AUU Çəđay e i i o d a i n ü aa (11/7-İ (EN)), aəyay ay EEO Oadəə eəyđ i aəəyde i 1995-əə eəy Eiaəəəy eə-eəe eə OOU Oiiəai ünü aa (11/23-İ) ayəə aəe eəəđ. EEO Oadəə eəyđ i aəəyde i 1996-ai eəy Eəəəđəə eə-eəe eə OOU Oiiəai ünü aa «Ađi yienai Đani oəəəanı ü Ačydaəəai Đani oəəəanı a aəđü yəəəöçö uaaatü aa» Ayoi ai y (12/24-İ) aai uae ü əó nyi yä EEO Aəəyö ay Uəəoi yö aəə-üəđü ü 1997-əə eəy Oauđai aa eə-eəe eə AUU Çəđay e i i o d a i n ü aa (12/8-İ (EN)), EEO Oadəə eəyđ i aəəyde i 1998-ai eəy Ai uaaa eə-eəe eə OOÄ Oiiəai ünü aa (13/25-İ) eiy 11-əə ay 12-əə ayi aəyde yəay i eoi aəə, EEO Oadəə eəyđ i aəəyde i 1999-ai eəy Oaaəəəəə eə-eəe eə OOA Oiiəai ünü aa (14/26-İ), EEO Oadəə eəyđ i aəəyde i 2000-ai eəy Eəəə-Eoi i o d a a eə-eəe eə OOA Oiiəai ünü aa (17/27-İ), EEO Aəəyö ay Uəəoi yö aəə-üəđü ü 2000-əə eəy Ai uaaa eə-eəe eə UO Çəđay e i i o d a i n ü aa (21/9-İ (EN)), EEO Oadəə eəyđ i aəəyde i 2001-əə eəy Aai ae i aa eə-eəe eə OOA Oiiəai ünü aa (21/28-İ) ay EEO Oadəə eəyđ i aəəyde i 2002-əə eəy Oadöoi aa eə-eəe eə OOU Oiiəai ünü aa (20/29-İ) aə aua ayəə aəe eəəđ.

Bütün üzv dövlətlərin Azərbaycan Respublikasının suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə və müstəqilliyinə ehtiramını bir daha təsdiq edərək;

Ermənistan Respublikasının davam etdirdiyi təcavüzkar siyasətin ATƏT çərçivəsində aparılan prosesinə dağıdıcı təsirini dərk edərək;

İKT Baş katibinin məruzəsini (İCFM/30-2003/POL/SG-REP.11 sayılı sənədi) nəzərə alaraq:

1. Ađi yí eñoáí Đańi oáeéańıń úı Aćyđááeaaı Đańi oáeéańı a aadúoýaaáoçoı o eýńeı sýeéey i eñeyeđ.
2. Oýaaáoç í yöeýńeı äý eǵaé aaéi eó Aćyđááeaaı yđaçeńeı äý i öeé Aćyđááeaaı äýöyí aaóeäduı a aadúoú aaéeyí uýöyeyöyde äýöydeeyöy aadúoú aeyö eei e aeéi yöeyi aeđeđ.
3. Eǵaé aaéi eó Aćyđááeaaı yđaçeńeı äý ađoái eı ü, i yäyíe äý dini aaeäyeydeı eı aeai äý i yua aaéi yńeı e äyöeéyöey i eñeyeđ.
4. Aİ Ö Öyueöeyńeéé Oóođańıń úı 822, 853, 874 äý 884 ńaeü äyoi ai yeydeı eı äpıi yäyí eadeı y eáoðeéi yńeı e, Ađi yí eñoáí neəauü aóaaeydeı eı eǵaé aaéi eó aóooı Aćyđááeaaı yđaçeńeı äyí, i aeı eýäyí Èa-ıı äý Oóoá ðaeıí eäduı aaı äyđuaé, oai ai eey äý öyđneç =úaðuı ańıı ú äyöe ńođyöäy öyeyá aađ. Eđi yí eñoáı u aeəae ńođyöäy Aćyđááeaaı Rańi oáeéańıń úı ńoaađaı eéeeı y äý yđaçe aóoðaeöeöı y uðđi yö ađi yey äyayo aađ.
5. Öyueöeyńeéé Oóođańıń úı äyoi ai yeydeı eı i oaaýaeäduı úı Ađi yí eñoáı öyđyoeı äyí eadeı y eáoðeı yi yńeı äyí i ađaúaoı eáoǵoı o aeəaeđeđ.
6. Aćyđááeaaı a aadúoú aaéeyí öyaaáoçoı Öyueöeyńeéé Oóođańı öyđyoeı äyí aeəao aaéi yńeı y; Aİ Ö Í eçai íai yńeı eı 7-æ fəslıı y óeǵoı íeäðaa, þç äyoi ai yeydeı eı eadeı y eáoðeéi yńeı eı öyi eı ađı o-oı eaçıı e aaaı eäduı aóeı ańıı a; Aćyđááeaaı Đańi oáeéańıń úı ńoaađaı eéee äý yđaçe aóoðaeöeöı y aadúoú íeai öyaaáoço i eñeyeyöyē, öyaaáoçy ńıí aıeóeı ańıı a =aǵıııü äý aó i yānyäey Aİ Ö-äy eııðaeı ańeaaü öyaeéeyöäy íei aǵú äyđada aeıı.
7. Aóooı oçá aþaeýöyde Ađi yí eñoáı a – öyaaáoçeäduı i oıaaeöyíeı aeäyöeyı aeđi yey äý Aćyđááeaaı yđaçeńeı eı eǵaéıı u aaaaı aeəeđi yey öyaeə ääyí, neəau äý uýðae ńođıaó öyaaéi ađi yeyäyí ei oei a ađi yey =aǵıııü. EÈÖ-ey oçá aþaeýöeı yđaçeıe aó eei e eóeeydeı ođaı çeđe o-oı eńoeəay aaéi yi yeeaeđ.
8. Ađi yí eñoáı üı öyaaáoçy äý Aćyđááeaaı oı oı aaeäduı üı eǵaéıı a ńıí aıeı ańıı o-oı aóooı oçá aþaeýöyöy äý aaeı yeoaeə aeəeéi aeýyđ aþaeýöydeı y i ođaeyö aäyöyē, uýđ aeđ öynee eaeıaae äý neəane öyaaeöydaı y eńoeəay ađi yey =aǵıııü.
9. Ađi yí eñoáı äy Aćyđááeaaı ađańıı aaéu i oıaaeöyíeı aþaeýöydeı yđaçe aóoðaeöeö äy aaeı yeoaeə oaiıı i ü ńyđuyäeydeı oı oóı oei açeğúı deı ńei eydeı y aúeđai yńańıı aa yaaeyöey äy ńoeü eıeó eey üyee ađi yey =aǵıııü.
10. Ađi yí eñoáı ü Aćyđááeaaı ü äy İ ei ńe ađoı oı a aaöeé íeai aóooı oçá aþaeýöyde, Aİ Ö-ı eı Öyueöeyńeéé Oóođańıń úı aó uaaəə i oaaəeə äyoi ai yeydeı y äy AÖBÖ-eı 24 i ađđ 1992-æ e eäðee Oóođaı üı Aedeı ae Beəäy Yıðoóoı oı, AÖBÖ-eı 5-6 aaéaađ 1994-æ e tarıxli Çäyńeı eı, AÖBÖ-eı 2-3 aaéaađ 1996-aı e eäðee və

ATƏT-in 18-19 noyabr 1999-cu il tarixli Zirvələrinin, ADB-ə 18-19 fevral 1997-ci il tarixli və 3-4 dekabr 2001-ci il tarixli I qrupunun ümumi bəyannaməsinin 11-ci bəndində ADB-ə qarşı qəbul edilmiş bəyannamənin 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq, ADB-ə qarşı qəbul edilmiş bəyannamənin 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq, ADB-ə qarşı qəbul edilmiş bəyannamənin 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq.

11. ATƏT-in 1996-cı ildə Lissabonda keçirilmiş Zirvə görüşünün İcraçı Sədrinin Ermənistanla Azərbaycan arasındakı silahlı münaqişənin həlli üzrə üç prinsipi – Azərbaycan Respublikasının və Ermənistan Respublikasının ərazi bütövlüyünü, Azərbaycanın tərkibində Dağlıq Qarabağın yüksək idarəetmə hüququnu, Dağlıq Qarabağın və onun bütün sakinlərinin təmin edilmiş təhlükəsizliyini əhatə edən bəyannaməni tamamilə dəstəklədiyini bildirir.

12. Ermənistanla Azərbaycan arasındakı silahlı münaqişənin mərhələlərlə həlli istiqamətində Minsk Qrupu Həmsədrələrinin təkliflərini ATƏT-in Minsk Qrupu çərçivəsində danışıqlar üçün əsas hesab edir və dərk edir ki, bu şəkildə yanaşma Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzün ciddi nəticələrinin aradan qaldırılmasını dərhal təmin etməlidir.

13. İKT üzv dövlətlərin Azərbaycan Respublikasına qarşı erməni təcavüzü barədə prinsiplə və qəti mövqeyini ATƏT-in İcraçı Sədrinə bildirilməsini Baş Katibdən xahiş edir.

14. Azərbaycan hökuməti və xalqının öz ölkəsinin müdafiəsi üçün etdiyi cəhdləri bütünlüklə dəstəklədiyini və onlarla tam şəkildə həmrəy olduğunu bir daha təstiq edir.

15. Qaçqın və köçkünlərin öz yaşayış yerlərinə təhlükəsiz, hörmət və şəərəflə dönmələrinə imkan yaratmağa çağırır.

16. Qaçqın və köçkünlərə humanitar yardım göstərmiş bütün üzv dövlətlərə öz təşəkkürünü bildirir və digər dövlətləri onlara yardım göstərməyə çağırır.

17. Azərbaycanın Dəniz Əməkdaşlığı haqqında 1992-ci il fevralın 12-də qəbul edilmiş bəyannaməsinin 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq, Azərbaycanın Dəniz Əməkdaşlığı haqqında 1992-ci il fevralın 12-də qəbul edilmiş bəyannaməsinin 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq, Azərbaycanın Dəniz Əməkdaşlığı haqqında 1992-ci il fevralın 12-də qəbul edilmiş bəyannaməsinin 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq.

18. Ümumiyyətlə, Azərbaycanın 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq, Azərbaycanın 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq, Azərbaycanın 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq.

19. ADB-ə qarşı qəbul edilmiş bəyannamənin 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq, ADB-ə qarşı qəbul edilmiş bəyannamənin 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq, ADB-ə qarşı qəbul edilmiş bəyannamənin 11-ci bəndindəki müddəaların yerinə uyğun olaraq.

21/30-E sayılı qətnamə

**Azərbaycan Respublikasına
İqtisadi yardım haqqında
QƏTNAMƏ***

İKT Xarici işlər nazirliyinin İran İslam Respublikasının Tehran şəhərində 27-29 rabi-ul avval 1424-cü hicri il (28-30 may 2003-cü ilə müvafiqdir) keçirilmiş XXX (Həmrəylik və Ləyaqət) Toplantısı

İƏÖ Ərəbçö əy Üpəoi yə əəə-ürəduü ü IX Çəday Əiııodai nür ü əyáoé əəééé 21/9-Á(İS) nəéüü əyoi ai yñei é oäüüəəəäää;

Äəyay əy İƏÖ Öadəəə wəyđ í açəđeyđei ei ÖÖÜX Toplantı nür ü 21/29-Á nəéüü əyoi ai yñei é oäüüəəəäää;
Pəeyi ei əəđəei əyee öyüəeyə əpəđ əy əpüdəi əyçəeyöei əy İƏÖ-ey öçə əpəyeyöei Açyđaaéəai upəoi yə əy oäéüüəy əai ai əy üyi đyééééi é öynəəä ääyđyê;

Áİ Ö Öyüəeyñeçəəə Əodanı ü áó i oiääəy əy yəəyaađ i oäəəə əyoi ai yeyđei y ənoi ää ääyđyê;
Ádi yi ənoi ü Açyđaaéəai ü Éoöədu Áäđaaəğ əpəyñei əy ai ädəüğü üyđəe yi yééəəəəđ í yəəyñei əy Açyđaaéəai ərazisinin öyđəyí 20 əəçei ei wəğəü üyi -ei ei əyaaəđəəə üyəəə əə-əđeyi üəəoi əəđ í yəəyñei əy 1 i əéííäəyê açyđaaéəai üü ü þç əiği à éodəəəduü äai çıđəə əiáoēi əğə i yəəod əəéēi yñe, äəyay əy ei nái üöəöəəduü ü eiáoə öyēəy i içoi anüəy i öəəeyö i éoiái áó öyaaəç yi yeyđei é i əneyyđyê;

İƏÖ-ey öçə əpəyeyöei Açyđaaéəai upəoi yə əy oäéüüəy üyi đyé íəəogóío äauə ei í éđəö wəəy əoi yéei çyđodəéééi é əəđəö ääyđyê;

Áəđ nıđə İƏÖ-ey öçə əpəyeyöei əy i oäəəə əodoi əduü, Áİ Ö öynəəəduü ü əy əəei yəəəə öyöéəəəduü öyaaēi əəééé éəđüü ü əəüüwəəəäää əy əéēi yəeyi äəyđyê;

Äəyay əy, Áəə Əəəəei i yđóçyñei é í çyđy əəäää:

1. Öçə əpəyeyöde əy İneai əodoi əduü ü Açyđaaéəai oäéüüü yçəəəduü ü éoi yəeyəəəđi yé i yānyəe əy Açyđaaéəai upəoi yəei y əəçüü é əəđəəəə əy uoi ai əəđ éəđüü ypnöyđi yey -əğüüü.

* Əyoi ai y (16/22-Á) wə əyöy İƏÖ Öadəəə wəyđ í açəđeyđei ei 1994-əö wəy Əənaəəai eaaa əə-əđei w ÖÖÜÜ Öi i eai ünüü ää əy İƏÖ Ərəbçö əy Üpəoi yə əəə-ürəduü ü 1994-əö wəy Əənaəəai eaaa əə-əđei w ÁÜ Çəday ei i odai nür ää (16/7-Á(İN)) əyáoé əəéēi w əy i äəöüai äəäədyi əçéi əoi éē əyēwəēwəyđey İƏÖ Öadəəə wəyđ í açəđeyđei ei 1995-əə wəy Əi í əđəy əə-əđei w ÖÖÜÜ Öi i eai ünüü ää (17/23-Á), İƏÖ Öadəəə wəyđ í açəđeyđei ei 1996-ıı wəy Əəəəöäää əə-əđei w ÖÖÜÜ Öi i eai ünüü ää (18/24-Á), İƏÖ Ərəbçö əy Üpəoi yə əəə-ürəduü ü 1997-əə wəy Öauđai ää əə-əđei w ÁÜ Çəday ei i odai nür ää (18/8-Á(İN)), İƏÖ Öadəəə wəyđ í açəđeyđei ei 1998-ıı wəy Ái uää əə-əđei w ÖÖÜÜ Öi i eai ünüü ää (18/25-Á), İƏÖ Öadəəə wəyđ í açəđeyđei ei 1999-ıı wəy Öəəəəöəöəə əə-əđei w ÖÖÜÜ Öi i eai ünüü ää (19/26-Á), İƏÖ Öadəəə wəyđ í açəđeyđei ei 2000-ıı wəy Əoəə-Éoi i odai nür ää (20/27-Á), İƏÖ Ərəbçö əy Üpəoi yə əəə-ürəduü ü 2000-əə wəy Ái uää əə-əđei w Ü Çəday ei i odai nür ää (21/9-Á(İN)), İƏÖ Öadəəə wəyđ í açəđeyđei ei 2001-əə wəy Áai əei ää əə-əđei w ÖÖÜÜ Öi i eai ünüü ää (21/28-Á) əy İƏÖ Öadəəə wəyđ í açəđeyđei ei 2002-əə wəy Öadöoi ää əə-əđei w ÖÖÜÜ Öi i eai ünüü ää (21/29-Á) əyáoé əəéēi wəđ.

2. **Áaéí yéöäëä öyøëëäöäü Äçyðááéääí ú öyæëë ì æëééý âý úóì àì èàð éàðäü ëý öýì éì àòì yéë äääàì àöäëðì yéý äýäyö ääëð.**

3. **ĒĒÒ Öäðæë öëýð í açðëýðëí éí ÖÖXÜ Toplantıñı à áó uàääà ì yðóçý öýääëì àòì yñëí è Áaø Ēäðëäýí öàùèø ääëð.**

10/30-C sayılı qətnamə

**Ermənistan Respublikasının təcavüzü nəticəsində
Azərbaycan Respublikasının işğal olunmuş ərazilərində
İslam tarixi və mədəniyyət abidələrinin məhv edilməsi
və dağıdılması haqqında
QƏTNAMƏ***

İKT Xarici işlər nazirlərinin İran İslam Respublikasının Tehran şəhərində 27-29 rabi-ul avval 1424-cü hicri il (28-30 may 2003-cü ilə müvafiqdir) keçirilmiş XXX (Həmrəylik və Ləyaqət) Toplantısı

İKT Zirvələrin və digər Toplantıların, xüsusilə ĒĒÒ Äpæýð äý Üpéóì yò áaø-urädüü ü IX Çəðäý Ēî í öðäí nûü ü qəbul etdiyi qətnamələri xatırlayaraq;

Ēñëàì èðñëí éí àì ðóì ì àñú äý ì öääöëýñëí ý ääëð Ēñëàì Ēî í öðäí nûü Öyøëëäüü ü (ĒĒÒ) Í eçàì í àì yñëí éí ì yññýä äý ì ðëí ñëí ëýðëí äýí -üüüü ääýðýë;

Äçyðááéääì uððëðëí éí, ì yäýí ëééýðëí éí, àððäì Ēî yéëàññüü ü, àòì ì äðäöëëàññüü ü äý memarlıgı ü Äçyðááéääì ü äý ì í óì öäëüü ü uððëðëí éí äéðñëí aç üññññë èëè è Ēñëàì èðñëí éí ì yí äýéýðëí äýí äëðë ì ëäógóí ó äýðë ääýðýë;

ÁĬ Ò-í éí Öyüöëéýñëçëë Øóðäññüü ü, Ēä-üü äý Øóøà ðäéí í äüü ääöëë í Ēî ääëä Äçyðááéääì ü ügàë ì éóì ì óó ööüü yðaçëýðëí äýí àðì yí è ñëäüëü äöääýéðëí äýðüäë, ääéä-öýðñëç äý öäì -üüäðñëí àñú Äðì yí ëñäì öýðýðëí äýí Äçyðááéääì Đaññí óäëëäññüü ü ñóäääì èëë äý yðàçë äótpæöëóíý üpðì yò ääëë yñëí è èñðäðëä öyëýäë ääðýäý 822, 853, 874 äý 884 ñäéëü äýöì àì yëýðëí è öýñäëä ääýðýë;

Äðì yí ëñäì öýðýðëí äýí àðì èë öýì eçëýì y ì yññýäë ëëý Äçyðááéääì ää ì yñäëëýðëí äý èñëàì a aid olan digər ì üqəddəs yerlərin öäì äý äyüöëëëéý äägñäññëí yññüü üü ääì ääëçì äéüü ì ëäógóí ó äýéäì ääýðýë;

* Äýöì àì ý (39/26-Æ) èëë äýöý ĒĒÒ Öäðæë öëýð í açðëýðëí éí 1999-æö èäý Öääääóäóää éä-èðëè ü ÖÖÄÜ Öî ì éäì öññüü ää äýäóë ääëë ü äý ì ääöääì äöääðýí æóçë äýéöëëëëééýðëý ĒĒÒ Öäðæë öëýð í açðëýðëí éí 2000-æü èäý Ēóäëä-Éóì í öðää éä-èðëè ü ÖÖÄÜ Öî ì éäì öññüü ää (25/27-Æ), ĒĒÒ Äpæýð äý Üpéóì yò áaø-urädüü ü 2000-æü èäý Áî uäää éä-èðëè ü Ü Çəðäý éí í öðäì nûü ää (25/9-Æ(ĒN)), ĒĒÒ Öäðæë öëýð í açðëýðëí éí 2001-æü èäý Áäì äéí ää éä-èðëè ü ÖÖÄÜ Öî ì éäì öññüü ää (12/28-Æ) äý ĒĒÒ Öäðæë öëýð í açðëýðëí éí 2002-æü èäý Öäðóì ää éä-èðëè ü ÖÖÜ Öî ì éäì öññüü ää (11/29-Æ) äýäóë ääëë ü ääëð.

Ədi yí eñoai Đanı óáeəañıı úı eəgäe aóäeéé Äçýðááeəaı yðaçeýðeı äy ađı yí e öyaaáoçeáðeəəđı öyðyöeı äyí İneai eñeı y áođoēı óo ápeóe çyðyðeýdeı, İneai i yäyíeéeyöeı y aəı i eñeñeç áaeayeydeı, uáaaey i yñaeeydeı, i yäyeydeı, i yçaðeñeəəđı, áđoái eı üe äaçıı üeəđı, i óçaeeydeı, eəəáoái aəəđı, öyñi äaeəəeəəəəđı úı, ápaeyö óaəðeəđı úı, i óñeəe i yeöyeydeı eı óai äy eá aəđ añı eı eı äagüüñi añı çyáo áaeñi eə i óçaeeyðayı -ıñeəeı äeı yöe yəeəəəđı, i eēeıı eəəeə eəəəä äy əðeöe yeeəçı aəəđı -üəəđı añı äy i yúa áaeñi yñe óaeöeəđı uəeəäyöy aəəəä;

Bu barədə Azərbaycan hökumətinin və xalqının narahatlığı tam bölüşərək;

Áó i yñyeyey aəəđ İneai Eñııođai nı Öyöeəəəı Áəo Eəəeəeı eı uañaaəđı úı yçyðayı eá-eðyðe:

1. Ədi yí e öyaaáoçeáðeəəđı úı Äçýðááeəaı Đanı óáeəañıı úı eəgäe i eı i óo yðaçeýðeı äy İneai neəeçaneəañıı úı óai i yúa áaeñi yñeı y epi yeeñeı eə äyüeə üyðyeyöeydeı e aəäeə nıðyüäy i eñeyeəđ.
2. Aəeyöı eə İ eeyöeyð Öyöeəəəı Öyüeöeyñeçeē Öođañıı úı 822, 853, 874 äy 884 năeēü äyöı ai yeydeı eı Ədi yí eñoai öyðyöeı äyí äaeöe-öyðöñeç äy i öeýä eádeı y eáödeñi yñeı e öyeyá aəəđ.
3. Hyðae öyaaáoçoı äaeái äüñeı añı äy onun iyöeeydeı eı ađaaı äaeäñeı añı a epiyeyı eə, üyü -eı eı, üyðae i oıáaeöeyöđ áəo áađaeēe çai ai ápaeyöeydeı eəgäe i eóıı óo yðaçeýðayı i yäyíe äyeyöeydeı -üəəđı añı úı äəðoñıı uəeı ää ääyäy bç öçydeı y ýpöðəöeeyöe þuäyeeeydeı e iyçyðay óoai "Üyðae i oıáaeöy çai ai úı i yäyíe äyeyöeydeı äıðoıı añı uəäüü ää" 1954-əö eə öəðeöe Üaaäa Eñııaaıneəañıı úı i öaäyaeəđı äai eýeə yyyeyı þuäyeeeydeı eádeı y eáödeñi yñe eñeəai yöeı äy Äçýðááeəaı úı áaeı yeeəeä öyöeəəəəđ -yð-eayñeı äy nıyeydeı e äyñöeyeyaeēeı e eəay aəəđ. Ápaeyöeyð uáaaey i yäyíe äyeyöeydeı üyð uai nı öyeeey ígödeai i añı öaeı aaeñi yñe äy eá iıeəđı äai oıınoç i yıeı nıyeeı yñeı e, aeıe çai ai ää üyü eı äyeyöeyðy äəðoü üyð uai nı äai äaeçı aēöeəđı u äaaagai ađı ye äy áaeı üyðyeyöeydeı äəðoñıı uəeı ää, eaçıı yyeəeəy eñy ađaaı äaeäñı agü bç öçydeı y ýpöðı öeeyð.
4. Aəäüü çyðyðeýðy ýpðy Äçýðááeəaı úı müvafiq kompensasiya aēı ää uəəáoáoıoı i eəóoıo áy áó çyðydeı þayı eēı yñe ö-öı Ədi yí eñoai Đanı óáeəañıı úı óai i yñöeēeyö äəñüüğü ü uañaa aəəđ.
5. Äçýðááeəaı úı eəgäeəai açaa áaeñi eə yðaçeýðeı äy i yñaeeydeı, öyüñeə i aəeəəđı úı, eəəáoái aəəđı, i óçaeeydeı İEÖ-eý oçá ápaeyöeydeı eáəüü üeey äyđı añı ö-öı İEÖ-ı eı ápeı yeydeı e äy eöeñaneəəäñeı ü əođoı eəđı u eáəüü i ðı äđai úı úı öyöeēe eı eai eəđı u äđəəüñı agä -əğüñı.
6. Áó i ðı aəai y aəəđ İneai Eñııođai nı Öyöeəəəı a oçá ápaeyöeydeı i þaaəeə ääyäy Áİ Ö, AÖBÖ äy aeyðđ áaeı yeeəeä öyöeəəəəəđı i yeoı äö ääðeñi yñeı e və İKT-in himayəsi altında olan qurumlar və xüsiləşdirilmiş orqanlar çərçivəsində həyata keçirilmiş koordinasiya işlərinə görə İEÖ Áəo Eəəeəeēeı y təşəkkür bildirir. Həminin yardım etmiş adı çəkilən qurum və təşkilatlarına da, xüsilə İslam İnkişaf Bankına və İslam Təhsil, Elm və Mədəniyyət Təşkilatına onlar tərəfindən Azərbaycan Respublikasında islama aid olan müqəddəs yerlərin qorunması üzrə layihələrin gerçəkləşdirilməsi üçün proqramların qəbul edilməsinə görə təşəkkür edir.

7. Məsələnin izləməsini və Əməkli Əhli ödəli nü Öyşəçəli Ödəçəçə İşçiyö İ açəçyöçəi ei ÖÖXÜ Toplantıñı à áó uääää à ýöçy öyääei áoi ýñei è Áaş Êàçääyi öauè aäè.

ARXIV SƏNƏDLƏRİ

(Communiqué au Conseil,
aux Membres de la Société
et aux Délégués à l'Assemblée.)

A. 76. 1921.VII.

Genève,
le 13 septembre 1921.

SOCIÉTÉ DES NATIONS

**LETTRE DU PRÉSIDENT DE LA DÉLÉGATION DE PAIX
DE LA RÉPUBLIQUE D'AZERBAÏDJAN**

LEAGUE OF NATIONS

**LETTER FROM THE PRESIDENT OF THE PEACE DELEGATION
OF THE AZERBAIDJAN REPUBLIC**

LEAGUE OF NATIONS

11/15480/2558.

**LETTER FROM THE PRESIDENT OF THE PEACE
DELEGATION OF THE AZERBAIDJAN REPUBLIC**

Note by the Secretary-General:

The following letter from the President of the Peace Delegation of the Azerbaijan Republic is circulated for the information of the Assembly.

Translation.

AZERBAIDJAN REPUBLIC.

DELEGATION TO THE PEACE CONFERENCE

37, Rue Decamps

No. 955

(Avenue Henri Martin)

PARIS, September 4th, 1921.

Sir,

Realising, as it does, the important and significant part which the League of Nations is called upon to play as an international instrument of higher morality and justice, the Delegation of the Azerbaidjan Republic to the Peace Conference, of which I am President, brings the following facts before the Assembly of the League of Nations in its present session:

In the memorandum sent to the League of Nations on November 1st, 1920 (No. 669) and in the supplement to that memorandum, dated November 25th, 1920 (No. 697), and in its letter of December 7th, 1920 (No. 702), to M. Paul Hymans, President of the Assembly, the Azerbaidjan Delegation, while requesting that the Azerbaidjan Republic should be admitted to the League of Nations, had the honour to call the attention of the Assembly to the situation of its country, suffering from the terrible and disastrous results of the Russian Bolshevik invasion.

Nevertheless, in spite of all the horrors of Bolshevik rule, with its executions, its robberies, its requisitions and its arrests, the people of Azerbaidjan, filled with a deep hatred of the Russian Bolsheviks, engaged them in a desperate struggle from the moment when they seized control and the fight has been continued to this day

This sanguinary struggle against their oppressors has never flagged since its organisation by a group of members in the Azerbaidjan Parliament, and I may confidently assert that it will not cease until the country is finally delivered from the Bolsheviks, for the people of Azerbaidjan will never be reconciled to their anti-social rule and will therefore never lay down arms or shrink from making any sacrifice which would free them from the hated yoke of a rule which is, moreover, entirely foreign to them in its very essence, and amounts to a universal curse.

Left to its own resources, this tiny nation of Azerbaidjan has been maintaining unequal struggle since April 1920. Had the Azerbaidjan Republic been admitted last year to the League of Nations, in accordance with the request of the Delegation over which I presided, what moral support this would have been, and how greatly national enthusiasm in the struggle would have increased thereby!

At the same time, the Azerbaidjan Delegation also set out in detail, in its letter of December 7th, 1920 (No. 702), to M. Paul Hymans, President of the Assembly of the League of Nations, the great danger which threatened the whole of the Caucasus from the Bolsheviks. Unfortunately, it is clear that not Azerbaidjan alone, but also its neighbours, the Georgian and Armenian Republics, have fallen victims to the violent onslaught of the Russian Bolsheviks.

And now all the peoples of the Caucasus, crushed by the Russian Bolsheviks and their Red Army, are alike struggling against the common evil, which hangs like the sword of Damocles over the heads of all the peoples who are suffering under the detested foreign yoke. Even before the Bolshevik invasion of Georgia, risings were constantly breaking out throughout Azerbaidjan, Northern Caucasus and Armenia, and the inhabitants of Azerbaidjan joined with the mountain people of Daghestan and with the Armenians for common action.

These risings are still taking place, and the joint struggle of the different peoples is gaining strength. The representatives of the four Caucasian Republics – Northern Caucasus, Armenia, Georgia and Azerbaidjan, signed a union of the independent republics of the Caucasus, on June 10th last, with the object of defending their political and economic interests, and especially of freeing themselves from the Bolshevik yoke.

But the vast Red Armies are in occupation of the territories of these Republics; social and economic ruin, the inevitable result of the Communist rule which is maintained by force, with its attendant scourges — famine, cholera and typhus — are spreading more and more from Moscow to the Caucasus and, of course, cannot fail to sap the strength necessary for the struggle against the main evil – the Russian Bolsheviks.

The Union of the Republics of Armenia, Azerbaidjan, Northern Caucasia and Georgia has already forwarded – through their respective representatives – a joint memorandum to the League of Nations. While giving full support to this joint memorandum of the Union, the Delegation of the Azerbaidjan Republic feels impelled, as the protector of the interests of Azerbaidjan, to make a separate appeal to the Council and Assembly of the League of Nations, to aid the sorely tried population of Azerbaidjan in freeing itself from the Russian Bolsheviks.

In this connection, it is of the utmost importance for Azerbaidjan, as well as for the neighbouring peoples, the mountaineers of Northern Caucasia, the Armenians and the Georgians, that the Bolshevik armies should evacuate the whole of the Caucasus and especially Azerbaidjan.

The urgent need for this evacuation must be regarded as the chief condition for the restoration of peace and order in the Caucasus, which is closely connected with the Near East, and as the most important step in repairing the political and economic disasters in the territories of the Caucasian Republics.

Further, the Delegation has the honour to lay special emphasis upon the fact that Azerbaidjan is in extreme need of immediate and substantial assistance for the starving population, from whom these Bolsheviks and the Red Armies are extorting all food supplies for their own use, or for despatch to their armies in Central Russia. As a result of these depredations on the part of the Russian Bolsheviks, our country and our neighbours are in dire need of medicaments and other means of combating the cholera and typhus epidemics, which are rapidly spreading.

Finally, the anti-social measures of the Bolshevik rule, the systematic persecutions of the peoples, the constant acts of oppression, added to hunger and disease, are forcing the populations to abandon their homes, and to form scattered groups of refugees in the coast towns from Anatolia to Constantinople. All these sufferings cry for redress.

And the Delegation of the Azerbaidjan Republic cherishes the hope that the many countries gathered under the noble and humanitarian aegis of the League of Nations, through the Council and the Assembly of their representatives, will reply sympathetically to this appeal from Azerbaidjan, which, with an impatience which can readily be understood, awaits the hour of its deliverance from the foreign yoke, in order to be able to resume – under the normal political and economic conditions of an independent country, with other nations, for the common weal of humanity – a life of peace and industry, now shattered by invasion.

With reference to the memorandum submitted to the League of Nations on November 1st, 1920 (No. 669), and to the explanations, dated November 25th, 1920 (No. 697), supplementary to this memorandum, to my letter to the President of the first General Assembly of the League of Nations, dated December 7th, 1920 (No. 702), and to the annexed documents, in which the situation of Azerbaidjan is set forth from the political, economic, ethnographic and other points of view, I have the honour, on behalf of the Delegation of the Azerbaidjan Republic, to beg you to submit this document to the Council and the General Assembly of the League of Nations.

I have the honour to be, etc.

(Signed)

A.U.TOPTCHIBACHEFF,
President of the Peace Delegation
of the Republic of Azerbaidjan.

His Excellency

Sir Eric DRUMMOND, K.C.M.G., C.B.,

Secretary-General, League of Nations, Geneva.

**Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən xarici ölkələrin Diplomatik missiyalarının və
Beynəlxalq Təşkilatların Nümayəndəliklərinin heyətinin
Xarici İşlər Nazirliyində akkreditə olunma**

QAYDALARI

Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən xarici ölkələrin Səfirliklərin və Beynəlxalq Təşkilatların Nümayəndəliklərinin əməkdaşlarının, onların ailə üzvlərinin, həmçinin, bu kimi Nümayəndəliklərdə çalışan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarının Xarici İşlər Nazirliyində akkreditə olunması və müvafiq akkreditə vəsiqələrin verilməsi *1961-ci il tarixli "Diplomatik Əlaqələr haqqında" və 1963-cü il tarixli "Konsulluq Əlaqələri haqqında" Vyana Konvensiyalarına və Azərbaycan Respublikası "Diplomatik xidmət haqqında" Qanuna əsasən* Xarici İşlər Nazirliyinin Dövlət Protokolu İdarəsi (DPI) tərəfindən həyata keçirilir.

I. Azərbaycan Respublikasında fəaliyyət göstərən xarici ölkələrin Səfirliklərinin və Beynəlxalq Təşkilatların Nümayəndəliklərinin aşağıda göstərilən əməkdaşları Dövlət Protokolu İdarəsində akkreditə olunurlar:

- a) diplomatik heyət və onların ailə üzvləri;
- b) inzibati-texniki heyət və onların ailə üzvləri;
- c) Səfirlik və Nümayəndəliklərdə çalışan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları;
- d) iqamətgahı Azərbaycanda olmayan Azərbaycan Respublikasında akkreditə olunmuş Səfirilər;
- e) iqamətgahı Azərbaycanda olmayan Azərbaycan Respublikasında akkreditə olunmuş Səfiriliyin Azərbaycanla məşğul olan əməkdaşları.

II. Səfirlik və Nümayəndəliklərin heyətinin üzvü olmayan özəl işçilər (Azərbaycan Respublikasının və ya Azərbaycanda daimi yaşayan xarici ölkələrin vətəndaşları), üçüncü dövlətlərin vətəndaşları Xarici İşlər Nazirliyində akkreditə olunmurlar və onlara akkreditə vəsiqələri verilmir.

III. Dövlət Protokolu İdarəsi tərəfindən Səfirlik və Nümayəndəliklərin heyətinə aşağıda göstərilən növlərdə akkreditə vəsiqələri verilir:

a) Diplomatik vəsiqə

- Nümayəndəliklərin diplomatik pasporta malik olan əməkdaşlarına və onların həyat yoldaşlarına;
- BMT-nin "LAISSEZ-PASSER"-inə malik olan əməkdaşlarına və onların həyat yoldaşlarına;
- Azərbaycan hökuməti ilə saziş imzalamış və onun müddəalarına əsasən imtiyaz və immunitetlərə malik olan Beynəlxalq Təşkilatın Bakıdakı Nümayəndəliklərinin əməkdaşlarına;

b) Konsulluq vəsiqəsi

- Xarici ölkələrin kosulluq nümayəndəliklərində çalışan və diplomatik pasporta malik olan əməkdaşlara və onların həyat yoldaşlarına;

v) *Xidməti vəsiqə*

- Nümayəndəliklərin inzibati-texniki heyətə aid və xidməti pasporta malik olan əməkdaşlarına və onların həyat yoldaşlarına;

- Azərbaycan Hökuməti ilə saziş imzalamış və onun müddəalarına əsasən imtiyaz və immunitetlərə malik olan Beynəlxalq Təşkilatın Bakıdakı Nümayəndəliklərinin əməkdaşlarına;

q) *Şəxsiyyət vəsiqəsi*

- Nümayəndəliklərdə çalışan Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına;

d) *Vəsiqə*

- Nümayəndəliklərdə çalışan diplomatik və inzibati-texniki heyətin 6 yaşdan yuxarı uşaqlarına verilir. Əgər uşağın milli diplomatik pasportu yoxdursa, onda valideynlərin milli diplomatik və ya xidməti pasportunda uyğun qeydlərlə birgə şəkilləri olmalıdır.

IV. Səfirlik və Nümayəndəliklərin əməkdaşlarına akkreditə vəsiqələrinin verilməsi üçün Dövlət Protokolu İdarəsinə aşağıda göstərilən sənədlər təqdim edilməlidir:

a) Nota;

b) 2 rəngli fotosəkil (3x4);

c) pasportun və ya şəxsiyyət vəsiqəsinin əsas və növünü göstərən səhifələrin surəti;

d) Müvafiq qaydada doldurulmuş, Nümayəndəliyin möhürü və başçısının imzası ilə təsdiqlənmiş iki nüsxədə **“Application for identity card”** anketi.

Qeyd edək ki, yuxarıda göstərilən sənədlər düzgün tərtib edilmədiyi halda, sənədlərin icrası təmin edilmir.

V. Səfirlik və Nümayəndəliklərin əməkdaşlarının akkreditə vəsiqələrinin vaxtı bitdiyi zaman, həmin vəsiqələrin yeniləşdirilməsi üçün Dövlət Protokolu İdarəsinə aşağıda göstərilən sənədlər təqdim edilməlidir:

a) Nota

b) 2 rəngli fotosəkil (3x4);

c) Əvvəlcə verilmiş vəsiqənin surəti;

d) Müvafiq qaydada doldurulmuş, Nümayəndəliyin möhürü və başçısının imzası ilə təsdiqlənmiş bir ədəd **“Application for identity card”** anketi.

Qeyd edək ki, akkreditə vəsiqəsinin əslı yenisinin götürüldüyü zaman Dövlət Protokolu İdarəsinə təhvil edilməlidir, əksər halda yeni vəsiqə verilmir.

VI. Səfirlik və Nümayəndəliyin əməkdaşının akkreditə vəsiqəsi itirildiyi və vəzifəsinin dəyişdirildiyi zaman yeni vəsiqənin alınması üçün Dövlət Protokolu İdarəsinə aşağıda qeyd olunan sənədlər təqdim edilməlidir:

a) Nota (itirilmə və dəyişdirilmə səbəbləri göstərilməklə);

b) 2 rəngli fotosəkil (3x4);

b) Müvafiq qaydada doldurulmuş, Nümayəndəliyin möhürü və başçısının imzası ilə təsdiqlənmiş bir ədəd **“Application for identity card”** anketi.

VII. Sənədlər DPİ-nə daxil olduqdan sonra akkreditə vəsiqələri 7 iş günü ərzində hazırlanaraq, həftənin çərşənbə axşamı, saat 10.00-12.30 radələrində aşağıda göstərilən qaydada verilir:

a) nümayəndəliyin başçılarına və onların ailə üzvlərinə məxsus akkreditə vəsiqələri şəxsən özləri və ya nümayəndəliyin səlahiyyətli diplomatik əməkdaşı tərəfindən götürülür;

b) nümayəndəliyin diplomatik əməkdaşlarına və onların ailə üzvlərinə məxsus akkreditə vəsiqələri şəxsən özləri və ya nümayəndəliyin səlahiyyətli diplomatik əməkdaşı tərəfindən götürülür;

c) Nümayəndəliyin inzibati-texniki əməkdaşlarına və onların ailə üzvlərinə məxsus akkreditə vəsiqələri şəxsən özləri tərəfindən götürülür;

d) Nümayəndəliyin Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan əməkdaşlarına məxsus akkreditə vəsiqələri şəxsən özləri tərəfindən götürülür;

VIII. Səfirlik və Nümayəndəlik hər hansı bir diplomatik əməkdaşını VII-ci maddənin “a” və “b” bəndlərində göstərilən “səlahiyyətli diplomatik əməkdaş” qismində təyin etmək niyyətində olduğu təqdirdə, bu barədə Dövlət Protokolu İdarəsinə nota ilə müraciət etməlidir və notaya həmin əməkdaşın imzasının surətini əlavə etməlidir.

IX. Nümayəndəliyin əməkdaşının fəaliyyət müddəti başa çatdığı halda, həmin əməkdaşa məxsus akkreditə vəsiqəsi 5 gündən gec olmayaraq, aşağıda qeyd olunan sənədlərlə Dövlət Protokolu İdarəsinə qaytarılmalıdır:

a) Nota

b) Müvafiq qaydada doldurulmuş, Nümayəndəliyin möhürü və başçısının imzası ilə təsdiqlənmiş bir nüsxədə **“Application for departure”** anketi.

Qeyd edək ki, fəaliyyəti başa çatmış əməkdaşın akkreditə vəsiqəsi bu müddətdə qaytarılmadığı zaman, həmin əməkdaşın xələfi yeni akkreditə vəsiqəsi ilə təmin edilmir.

X. Vəsiqələr 2 il müddətində etibarlıdır.

Azərbaycan Respublikası Xarici işlər nazirliyi Dövlət protokolu idarəsinin məlumatı

«Diplomatiya Aləmi» jurnalına abunə olmaq istəyənlər bu formanı doldurub Xarici İşlər Nazirliyinə Fəxrəddin Şükürova müraciət edə bilərlər: Bakı – AZ – 1009, Ş. Qurbanov küç. 4

«Diplomatiya Aləmi» jurnalı Журнал «Мир дипломатии» “World of diplomacy” journal	İldə 4 dəfə dərc olunur Издаётся 4 раза в год Published 4 times a year
Bir nömrənin qiyməti Цена одного номера Price of one issue	40 000 manat 40 000 манат 40 000 manat
Yarım illik abunə olmaq qiyməti Цена подписки на полгода Half year subscription price	80 000 manat 80 000 манат 80 000 manat
İllik abunə olmaq qiyməti Цена подписки на год Full year subscription price	160 000 manat 160 000 манат 160 000 manat
Ödəniş yolu Метод оплаты Method of payment	Nəğd Наличными Cash Kredit kartlar və köçürmələr qəbul olunmur Кредитные карты и денежные переводы не принимаются Credit cards and money transfer are not accepted

Ad, soyad/имя, фамилия/ name, surname	
Təşkilat, idarə/организация/ organization	
Vəzifə/должность/position	
Ünvan/адрес/address	
Telefon/телефон/telephone	
Elektron poçt/электронный адрес/ e-mail	